

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOĢIJAS UN MĀSKLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**SOCIĀLPEDAGOĢISKĀ DARBA
INDIVIDUALIZĀCIJA NEATTAISNOTI KAVĒTU
MĀCĪBU STUNDU SKAITA MAZINĀŠANAI**

DIPLOMDARBS

Darba autore: **Ance Ventīna**

Studenta apl. Nr.: av11131

Darba vadītāja: asoc. prof. Dr. paed. Astrīda Raževa

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

par Ances Ventiņas diplomdarbu „Sociālpedagoģiskā darba individualizācija neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai”.

Diplomdarba mērķis ir raksturot neattaisnoti kavētu mācību stundu cēloņus un sociālā pedagogadarbības iespējas individuāla darba veikšanā neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai; izstrādāt un aprobēt sociālpedagoģisko programmu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai.

Diplomdarba teorētiskajā daļā, ir raksturoti neattaisnoti kavētu mācību stundu kavējumu cēloņi, preventīvais un individuālais darbs problēmas risināšanā.

Diplomdarba praktiskajā daļā ir raksturots veiktais pētījums, izstrādāta un aprobēta sociālpedagoģiskās darbības programma neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai, veicot individualizētu sociālpedagoģisko darbu.

Atslēgas vārdi: individualizācija; neattaisnoti kavētas mācību stundas; mācību stundu kavējumu cēloņi; sociālpedagoģiskā darbība.

ANNOTATION

of diploma paper *Individualization of Socio-Pedagogical Work to Reduce Truancy* by AnceVentiņa.

The goal of the paper is to characterise the causes of unjustifiably unattended classes and the abilities of social pedagogue to carry out individual work in order to reduce the number of unjustifiably unattended classes; to draft and approbate socio-pedagogical program to reduce the number of unjustifiably unattended classes.

The theoretical part of the paper describes the causes of unjustifiably unattended classes, as well as the preventive and individual actions to solve this particular problem.

The practical part of the paper describes the research, carries out and approbates the socio-pedagogical program to reduce the number of unjustifiably unattended classes by performing individualised socio-pedagogical work.

Key words: individualization, socio-pedagogical activity, unjustifiably unattended classes; the causes of unattended classes.

SATURS

Ievads.....	6
1. Neattaisnotu mācību stundu kavējumu cēloņi	10
1.1. Socializācijas vides ietekme un identitātes meklējumi	10
1.2. Ģimenes ietekme.....	12
1.3. Motivācijas trūkums	14
1.4. Mācīšanās traucējumi	16
1.5. Emocionālā un fiziskā vardarbība.....	18
1.6. Konflikti ar vienaudžiem un skolotājiem.....	19
2. Rīcība neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai	22
2.1. Preventīvais darbs	22
2.2. Sociālpedagoģiskā darba individualizācija	23
2.3. Sadarbība skolā un ārpus tās	28
3. Ārvalstu un Latvijas pieredze neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanā	32
4. Pētījums par neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem rīgas x vidusskolā.....	37
4.1. Dokumentu analīze, iegūtās informācijas apstrāde.....	37
4.2. Skolēnu anketēšana un tās rezultātu analīze	39
4.3. Intervijas ar klašu audzinātājiem, iegūtās informācijas analīze.....	43
5. Sociālpedagoģiskās darbības programma, tās aprobācijas un iegūto rezultātu analīze.....	48
5.1. Sociālpedagoģiskās darbības programma	49
5.2. Sociālpedagoģiskās programmas aprobācija un tās rezultātu analīze.....	53
5.3. Individuālo gadījumu risinājumi.....	56
Ieteikumi.....	64
Nobeigums.....	65
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	69
Pielikumi.....	73
1.pielikums. Anketa skolēniem par mācību stundu kavējumiem bez attaisnojoša iemesla	74
2.pielikums. Intervijas programma 7.-9. klašu audzinātājiem.....	76
3.pielikums. Intervijas programma sociālajam pedagogam	77
4.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai.....	78
4.1.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai (7.a klases audzinātājam)	79
4.2.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai (7.b klases audzinātājam)	80
4.3.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai (8.a klases audzinātājam)	81
4.4.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai (9.b klases audzinātājam)	82
4.4.pielikums. Oficiāla piekrišana intervijai (sociālajam pedagogam)	83
5.pielikums. Sociālā pedagoga darba plāns 2014./2015. mācību gadam (punkti, kas saistīti ar darbu neattaisnoti kavētu mācību stundu mazināšanai)	84

6. pielikums. Skolēna kalendārā tabula neattaisnoti kavētu mācību stundu paškontrolei.....	86
7. pielikums. Metodika „Attieksme pret mācību priekšmetiem”	87
8. pielikums. Metodika „Gribas pašnovērtējums”	88
9. pielikums. Intervija ar skolnieci Līgu.....	89
10.pielikums. Intervija ar skolnieku Viesturu	91
11. pielikums. Intervija ar skolnieku Edgaru.....	92
12.pielikums. Mācību stundas analīzes kritēriju un novērojumu tabulas paraugs	93

IEVADS

Mācību stundu kavējumu jēdziens, neatkarīgi no iemesla klasifikācijas - attaisnojoša vai neattaisnojoša- ir zināms ikvienā skolā, kur ikviens izglītības darbinieks zinās teikt, kādas var būt sekas regulāriem, sistemātiskiem mācību stundu kavējumiem, proti, tiek iekavēta mācību viela, rodas mācību vielas uztveres grūtības, līdz ar to pasliktinās sekmes, tāpat arī grūti veidojas attiecības ar skolotājiem un reizēm arī ar vienaudžiem. Šo iemeslu dēļ skolēnam var veidoties zems pašvērtējums un citas psiholoģiskas problēmas. Nerisīnot mācību stundu kavējumu problēmu, sekas var būt tik dramatiskas, ka skolēns tiek atskaitīts no skolas.

Diemžēl šī problēma Latvijā ir bieži sastopama. Analizējot un salīdzinot vairāku gadu statistikas datus saistībā ar neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem („Neattaisnoti skolu kavējošo skolēnu skaits pa mācību gadiem”), parādās informācija, ka valstī 1999./2000. m.g. bijis 1481 skolēns, kas kavējis skolu neattaisnoti, pēc 5 gadiem šis skaitlis ir trīskāršojies un 2003./2004.m.g. ir 3589 skolēni, kas neattaisnoti kavējuši skolu. (7, 30). Savukārt jaunākie statistikas dati, ko vācis un apkopojis Izglītības kvalitātes valsts dienests 64 Latvijas skolās, rāda, ka situācija ir kļuvusi vēl dramatiskāka - 388 jeb ~22% no aptaujātiem 1765 6.,9. un 11.klašu skolēniem atzinuši, ka dažādu iemeslu dēļ vismaz reizi nedēļā neapmeklē kādu mācību stundu. Aptaujas dati rāda, ka sešdesmit četrās no visām Latvijas skolām 2013./2014.m.g. abu semestru laikā, līdz 2014.gada 1.martam, neattaisnoti mācību stundas kavējuši 5383 (!!!) skolēni, kas ir nepilnas 5 reizes vairāk kā pirms 15 gadiem (39).

Cēloņi stundu kavējumiem ir visdažādākie, piemēram, sociālo apstākļu kopums - skolēna ģimenes, finansiālie apstākļi, kā dēļ skolēns nevar ierasties skolā. Gadījumā, ja skolēnam nav iespējas labi apģērbties, nomazgāties un no viņa sāk izvairīties pārējie biedri, viņš nevēlēsies apmeklēt skolu, tādēļ sākumā kavēs dažas mācību stundas, līdz beigās skolu un mācību stundas kavēs regulāri bez attaisnojoša iemesla, jo baidīsies no emocionālās un, iespējams, arī fiziskās vardarbības, kāda var tikt pret viņu vērstā, ja skolēns nevar adekvāti apģērbties vai nomazgāties. Tāpat arī socializācijas vides ietekme vai identitātes meklējumi var būt par pamatu tam, ka skolēns nevēlas nākt uz skolu, proti, viņa vērtību skalā neietilpst izglītība. Šādu vērtību sistēmu bieži izveido socializācijas vides līdzcilvēki vai skolēna identitātes domubiedri. Kā saprotams, bērna identifikācija pusaudžu vecumā un viņa vēlme piederēt kādai grupai ne vienmēr ir sociāli labvēlīga.

Viens no izplatītākajiem cēloņiem mācību stundu kavējumiem, ko atzīst gan paši skolēni, gan pedagogi, ir skolēna motivācijas trūkums - iekšējo cēloņu kopums, kas atbild par skolēna vēlmi darboties, respektīvi - mācīties. Mēdz būt tā, ka motivācijas trūkums ir pārejošs, bet visbiežāk strādāt ar sevis motivēšanu nevēlas paši skolēni, tāpat kā skolotāju

interese radīt skolēnos motivāciju ne vienmēr ir aktuāla. Motivācijas trūkuma un mācību stundu kavējumu dēļ skolēnam sāk rasties grūtības mācībās un grūtības izsekot līdzī mācību stundās apgūstamajai mācību vielai, kas motivācijas trūkumu pastiprina.

Reizēm mācību motivācijas trūkums var būt kā „aizsegs” vēl lielākām problēmām, piemēram, mācīšanās traucējumiem, kurus nav tik viegli pamanīt. Gadījumos, kad skolēns saskāries ar mācīšanās traucējumu problēmu un skolā tās nav laicīgi pamanītas, skolēns nevēlas un atsakās apmeklēt skolu, ko vecāki un pat skolotāji uzskata par mācību motivācijas trūkumu vai slinkumu, tādēļ tiek pārņemtas sliktas sekmes vai neattaisnoti kavētas mācību stundas.

Būtisks iemesls mācību stundu kavējumiem ir emocionālā un fiziskā vardarbība, kas bieži netiek atklāta - tā tiek slēpta no skolēna puses, jo skolēnam ir bail par nākamajiem „uzbrukumiem”. Tāpēc, lai izvairītos no citas vardarbīgas rīcības, skolēns labāk izvēlas neapmeklēt skolu un mācību stundas, kamir tālejošas sekas - iekavēta mācību viela, tās uztveres grūtības, pazeminātas sekmes.

Nereti mācību stundu kavējumu iemesls var būt arī starppersonu konflikti gan skolēnu starpā, kas ir jau iepriekš minētā emocionālā vardarbība vienaudžu vidū, gan starp skolēnu un skolotāju. Otrajā gadījumā - skolēna un skolotāju nesaskaņu rezultātā - skolēnam raksturīgi ir tieši konkrētu mācību stundu kavējumi, jo skolēns nevēlas doties pie attiecīgā mācību priekšmeta skolotāja, ar kuru regulāri izveidojas konfliktsituācijas.

Iemesls mācību stundu kavējumiem mēdz būt arī dažādas slimības, kuru dēļ skolēns nepameklē skolu, taču šajā gadījumā tā nav tieša skolēna izvēle kavēt mācību stundas. Tās ir veselības problēmas, kā rezultātā skolēns pat tad, ja vēlētos doties uz skolu un uz visām mācību stundām, tas bieži nav iespējams. Ņemot vērā, ka šis iemesls nav saistīts ar skolēna personīgo izvēli neapmeklēt skolu un kavēt mācību stundas, tas diplomdarbā padziļināti netiks pētīts.

Mācību stundu kavēšanai bez attaisnojoša iemesla var būt dziļas un tālejošas sekas. Tās var izpausties kā mācību vielas uztveres grūtības - skolēns nespēj izsekot līdzī mācītajam, tā iemesla dēļ pasliktinās mācību sasniegumu rezultāti; skolēns nav iesaistīts socializācijas procesos, tādēļ komunikācija ar vienaudžiem un skolotājiem nav pilnvērtīga un savstarpējās attiecības pasliktinās, rodas konflikti un beigās tas var atsaukties uz skolēna vispārēju spēju sasniegt jebkādus rezultātus, kā rezultātā skolēns var arī „atbirt” no skolas (taču viņš nevar tikt atskaitīts līdz 18 gadu vecumam, jo vispārējā izglītība vecumā no 5 - 18 gadiem Latvijā ir obligāta (18)).

Analizējot atsevišķu skoluIekšējās kārtības noteikumus mācību stundu kavējumu jautājumos (skolas izvēlētas pēc nejaušības principa interneta vidē), jāsecina, ka skolas

uzskata, ka kavēto mācību stundu uzskaitē ir svarīgākais no darbiem stundu kavēšanas problēmas risināšanā, taču mācību stundu kavējumu uzskaitē ir pašsaprotama rīcība stundu kavējumu gadījumos, nevis darbs, kas palīdz mazināt mācību stundu kavējumu problēmu. Tomēr pozitīvi ir tas, ka idejas stundu kavējumu mazināšanai Latvijas skolās tomēr kļūst arvien dažādākas.

Tiek uzskatīts, ka liela loma neattaisnotu mācību stundu kavējumu risināšanā ir preventīvajam un individuālajam darbam ar skolēnu, tieši tāpēc tiek izvēlēts šāds diplomdarba temats, kas balstās uz sociālpedagoģiskā darba individualizāciju neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai. Preventīvais un individuālais darbs ir atklāt, mazināt/ novērst vai kā citādāk rīkoties ar attiecīgo skolas neapmeklēšanas un stundu kavējumu cēloni; runāt ar skolēniem par šo cēloņu būtību un izraisītajām sekām, pirms neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmas ir radušās, tātad veikt profilaktisko darbu. Tai pašā laikā veicināt sadarbību starp skolu un vecākiem, starp skolēnu un skolotāju un skolēnu starpā. I. Bebrīša, I. Ieviņa un L. Krastiņa pēc sava veiktā pētījuma par skolēnu atbiršanu pamatskolā, paudušas viedokli par ierosinājumiem veicināt izmaiņas izglītības sistēmā, lai skolas apmeklējumu un pašas mācību stundas padarītu skolēnam daudz patīkamākas un arī vieglākas tajā izpratnē, ka apgūstamo zināšanu klāstu padarītu ne tik apjomīgu un sarežģītu, pietuvinātu to vairāk reālajai dzīvei un radītu skolēnā patīkamas emocijas saistībā ar mācību procesu (7).

Izglītības likuma I nodaļas 4. pantā tiek norādīts, ka „vispārējā pamatizglītība ir obligāta visiem” skolēniem, taču, kavējot mācību stundas, šī prasība var tikt apdraudēta. Lai izvairītos no atbiršanas no skolas pirms pamatizglītības dokumenta iegūšanas, skolās nepieciešams šai problēmai pievērst pastiprinātu uzmanību un ieguldīt lielu darbu. 12/13- 14/15 gadu vecumā pusaudži aktīvi piedzīvo dažādas pārmaiņas, kas skar viņu personību, un, tā kā šis vecums ir laika periodā, kad tuvojas skolēna pamatizglītības apliecināšanas dokumenta ieguves brīdis, tiek uzskatīts, ka dažādie ievadā pieminētie cēloņi mācību stundu kavējumiem var būt par risku tam, lai skolēni neiegūtu apliecināšanu dokumentu par pamatizglītības ieguvu.

Pētījuma objekts: mācību procesa individualizācija

Pētījuma priekšmets: sociālpedagoģiskā darba individualizācija neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai.

Diplomdarbamērķis: raksturot neattaisnoti kavētu mācību stundu cēloņus un sociālā pedagogdarbības iespējas individuāla darba veikšanā neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai; izstrādāt un aprobēt sociālpedagoģisko programmu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai.

Pētījuma jautājums: kāds individuāls sociālpedagoģiskais darbs ar skolēnu var mazināt neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu?

Diplomdarba uzdevumi.

1. Raksturot neattaisnoti kavētu mācību stundu iemeslus.
2. Noskaidrot neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanas iespējas.
3. Izzināt un salīdzināt ārvalstu un Latvijas sociālpedagoģisko teoriju un praksi saistībā ar neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanas iespējām.
4. Veikt pētījumu par neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu un risinājumiem Rīgas X vidusskolā un analizēt iegūtos rezultātus.
5. Izveidot sociālpedagoģiskās darbības programmusociālpedagoģiskās darbības individualizācijai neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai, veikt tās aprobāciju un analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma metodes:

- literatūras analīze;
- dokumentu analīze;
- anketēšana;
- konkrētas metodikas mācību motivācijas izpētē;
- kontentanalīze;
- intervēšana;
- modelēšana;
- sociālpedagoģiskāizmēģinājumdarbība.

Pētījuma bāze: Rīgas X vidusskola.

Diplomdarba struktūra: ievads; 5 nodaļas; 15 apakšnodaļas; ieteikumi; nobeigums; 12 pielikumi; izmantotās literatūras avoti.

1. NEATTAISNOTU MĀCĪBU STUNDU KAVĒJUMUCĒLOŅI

Lai varētu mazināt neattaisnotu mācību stundu kavējumu problēmu un tās radītās sekas, vispirms ir jānoskaidro cēloņi radušai situācijai. Šajā gadījumā - kādēļ skolēni nevēlas apmeklēt skolu vai konkrētas mācību stundas? Cēloņi ir visdažādākie - gan iekšēji, gan ārēji ietekmējoši apstākļi. Balstoties uz Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (BTAI) ziņojumu par darbu ar bērniem, kuri bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi, var izdalīt divas vides, kas ietekmē to, kāpēc skolēns kavē mācību stundas - skolas un ārpuskolas vide. Pie skolas vides BTAI pieskaita šādus iemeslus: konflikti ar klases (skolas) biedriem, atbalsta trūkums no pedagoga puses, konflikti ar pedagogiem, mācību grūtības, kontroles trūkums no pieaugušo puses, motivācijas trūkums. Savukārt ārpuskolas vides ietekmējošie cēloņi stundu kavējumiem, pēc BTAI domām, ir vecāku atbalsta trūkums (13).

Autores domas visbiežāk sakrīt ar BTAI izvirzītajiem iespējamajiem cēloņiem stundu kavējumu jautājumā, taču bez jau nosauktajiem, svarīgs cēlonis tam, ka skolēns neattaisnoti kavē mācību stundas ir skolēna- pusaudža identitātes meklējumi, socializācijas vides ietekme, kā arī atsevišķi no konfliktiem nodalāma fiziskā un emocionālā vardarbība.

1.1. Socializācijas vides ietekme un identitātes meklējumi

Ikvienam cilvēkam kā sociālai būtnei, kas dzīvo sabiedrībā, ir vajadzība pēc socializācijas - kontakti, sadarbība, attiecības. Skolēnam socializācijas vide ir mājas- ģimene; skola - skolasbiedri, skolotāji; ārpuskolas - draugi, paziņas, citi cilvēki, ar ko skolēns kontaktējas. Šajā apakšnodaļā, rakstot tieši par pusaudžiem, raksturīgās tendences socializācijas procesā ir identifikācija, grupēšanās, pašizpaušme un seksuālā interese (19). Diplomdarbā tiks apskatīta indivīda spēja identificēties sabiedrībā, piederēt kādai grupai un ģimene kā sociālie faktori, kas ietekmē mācību stundu apmeklētību.

Pusaudžu vecumā jeb pārejas periodā, kā to nosauc J. Iljins, skolēna organismā un psihē notiek daudz pārmaiņu, kas maina viņa izturēšanos un uzvedību. J. Iljinam, apkopojot vairāku pedagogijas un psiholoģijas profesionāļu, tai skaitā, L. Vigotska idejas, viņš raksta par pusaudžu vecumam raksturīgajām divām fāzēm interešu attīstībā, ko piedzīvo teju katrs pusaudzis. Pirmajā fāzē, kas ilgst aptuveni divus gadus, parādās jaunas intereses, kuru dēļ viņš var saraut attiecības ar iepriekšējiem kontaktiem, izvēlas vai nu vientulību vai arī saistīties ar citiem, kam ir līdzīgas intereses. Šajā fāzē pusaudzis var būt negatīvi noskaņots, noraidošs, tāds, kas daudz protestē, bieži arī neievēro sociālās normas. Savukārt otrajā fāzē,

pusaudzis jau ir paaudzis un viņa raksturs sāk diferencēties, viņš pieņem kādu konkrētu savas personības attīstības ceļu. Emocionālu rīcību aizvieto reālistiski un pragmatiski lēmumi. Taču, kā uzsver autors, otrās fāzes attīstība un rezultāts ir atkarīgs no pusaudža materiālā un sociālā stāvokļa, jo nelabvēlīgos un smagos dzīves apstākļos nevar veidoties pozitīvs personības attīstības ceļš (40, 193-195).

Socializācijas vidē - skolā, arī ārpusskolas vidē, vissvarīgākās ir pirmās divas nosauktās tendences - identifikācija un grupēšanās. V. Briedis raksta, ka savas identitātes veidošana ir galvenā attīstības tēma pusaudža vecumā. Šai jautājumā grūtības un problēmas ir biežas. Viņiem ir grūtības izdarīt izvēli starp dažādām vienaudžu grupām, dzīves stiliem, filozofiskiem priekšstatiem un garīgām vērtībām. Pusaudzim ir normāli izmēģināt dažādas „lomas”, kā ģērbties, ko izvēlēties par autoritāti,” taču šādas problēmas ir pašsaprotamas pusaudžu vecumā un normāli, ka tās ir pārejošas (9). Ļoti liela ietekme uz pusaudža identifikācijas meklējumiem ir tieši videi, kurā viņš dzīvo, uzturas, un cilvēkiem, kurus viņš izvēlas par savu paraugu vai autoritāti. Cik šis piemērs ir pozitīvs, tik pozitīva būs jaunieša attieksme pret sevi un savas personības veidošanu, attieksme pret mācībām un skolu vispār. Svarīgi ir savas personības attīstībā jeb identifikācijas procesā pastāvēt par sevi, savu pašapziņu, filozofisko nostādni; pašidentifikācija, pirmkārt, saistās ar sevis apzināšanos, orientāciju uz sevi un tikai pēc tam domāt, ko par mani domā citi (28).

Tomēr ir jāatrod līdzsvars starp „es” un „citu domas par mani”, citādāk pašidentifikācija var pārvērsties egoistiskās domās par sevi, aizmirstot par līdzcilvēkiem, apkārtējo neievērošanā un nerespektēšanā.

Sevis nepareizas identifikācijas gadījumā cilvēks var sastapties ar dažādām pretrunām starp sevi un sabiedrību vai vidi, kurā noris viņa socializācijas process, var rasties dažādas konfliktsituācijas, kas skolēnā, pusaudzī var izsaukt problēmas, kā nevēlēšanos kontaktēties ar apkārtējiem, sevis uzskatīšanu par ko pārāku (kas bremsē saskarsmi ar citiem cilvēkiem) vai arī sevis uzskatīšanu par kaut ko zemāku, kas būtiski atklāj indivīda zemo pašvērtējumu. Tāpat nepareizas socializācijas vides ietekmes rezultātā, skolēns var sākt kavēt mācību stundas, turklāt bez attaisnojoša iemesla, jo cilvēks nejūt vēlmi doties uz vidi, kurā netiek saprasts vai kurā nākas konfliktēt.

Bez sevis meklējumiem pusaudzim ir arī ļoti svarīgi veidot saskarsmi un pašapliecināties vienaudžu vidū, jo, viņuprāt, svarīgāks un nozīmīgāks ir viņu biedru viedoklis nekā vecāku vai skolotāju viedoklis (29). Grupēšanās jēdziens nozīmē to, ka pusaudžu vidū tiek veidotas tādas vai citādākas grupas, kurās ir hierarhijas princips un tā ir ar savu konkrētu piederību, piederības pazīmēm, kas izpaužas apģērbā, matu sakārtojumā, uzvedībā, mūzikas gaumē, filozofiskajos uzskatos, tāpēc nekad nebūs tā, ka visi pusaudži

varēs piederēt pie visām grupām. Šādas grupēšanās tendences var novērot arī skolas vidē. Ļoti bieži grupēšanās ir ar negatīvu nozīmi, jo nereti šo grupu raksturojošs elements ir agresivitāte, cietsirdība, sabiedrībā pastāvošo vērtību, piemēram, izglītībasieguve, noniecināšana utt. Ja indivīds kādā ziņā atšķiras no grupas, viņš netiek pieņemts, tiek atstumts no dalības grupā. Nereti gadās, ka grupa ar savu līderi priekšgalā pret atšķirīgo indivīdu sāk pielietot emocionālu, iespējams, pat fizisku vardarbību, konfliktē ar viņu, radot atstumtajam pusaudzim baiļu un vientulības sajūtu. Līdz ar to, ja skolēns, kurš atrodas šādā grupā, var sākt centies izvairīties no saskarsmes ar savas grupas biedriem, kas nozīmē arī to, ka skolēns nevēlēsies nākt uz skolu un kavēs mācību stundas.

Interesanti ir tas, ka ikviens pusaudzis cenšas pierādīt savu personību, bet tajā pašā laikā „slēpj” kādus no saviem personības aspektiem, lai būtu nevis individuālists, bet iekļautos grupā, kas ir vistiešāk saistīts ar to, ka pusaudzim saskarsme ar vienaudžiem šajā vecumā ir vissvarīgākā.

Sevis meklējumi un grupas ietekme socializācijas procesā ir svarīgi faktori, tie būtiski ietekmē skolēnu, viņa domāšanu, uzvedību un rīcību. Bieži skolēns izvairās no stundu vai skolas apmeklējuma, jo nevēlas atrasties konfliktpilnā vidē, nevēlas tikt iespaidots no kādas grupas puses.

1.2. Ģimenes ietekme

Ģimene ir pamats cilvēka socializācijas procesam. Cilvēks, mazs būdams, atdarina ģimenē esošās attieksmes un pastāvošo uzvedību. Tādēļ vecākiem būtu svarīgi radīt pozitīvu priekšstatu par apkārtējo vidi, kurā notiek bērna socializācijas procesi, tai skaitā – priekšstati un pozitīva attieksme pret skolu un skolotājiem (6, 69).

Normāli ir, ja skolai un skolēna vecākiem ir radusies sadarbība, kas palīdz bērna socializācijas procesu padarīt produktīvu, tomēr ne visi vecāki to ir spējīgi izdarīt, jo, iespējams, nav ieinteresēti bērna skolas dzīvē, nav laika vai ir citi negatīvi cēloņi.

Ir definēti trīs atšķirīgi ģimeņu veidi:

1. labvēlīga ģimene, kuru raksturo ģimenes locekļu savstarpēja cieņa un mīlestība, katrs cilvēks tiek uztverts kā personība, šādā ģimenē viens otram palīdz un tiek nodrošinātas bērna pamatvajadzības;
2. sociālā riska ģimene, kuras dzīves apstākļi var būt par iemeslu tam, ka viņu bērns nepameklēs skolu, jo: vecākiem ir maza saskare ar bērnu; vecāki ir bezdarbnieki; ir slikta finansiālā situācija; ģimenē notiek vardarbība; vecākiem ir izglītības vai

informācijas trūkums, atbalsta trūkums; ģimene šķirta un/ vai viena vecāka ģimene utt. Tāpat arī krīzes situācijā nonākusi ģimene - zaudēts tuvinieks, slimība, pēkšņi zaudēts darbs;

3. augsta riska ģimene, kur vecāki ir alkoholiķi, bērns tiek pamests novārtā, un vecāki nevēlas rūpēties ne par sevi, ne par savu bērnu, turklāt nevēlas neko tajā mainīt.

Taču ne visu ģimeņu bērniem mācību stundu kavēšana ir aktuāla problēma. Visbiežāk tā ir tieši riska ģimene, kuras bērns kavē skolu un mācību stundas. Skolu praksēs tiek novērots, ka skolēni, kuri kavē skolu, visbiežāk nāk no divu veidu ģimenēm: nelabvēlīgām (sociālā riska un augsta riska ģimenēm) un ārēji labvēlīgām - vecāki ir strādājoši, bērni viņiem nav vienaldzīgi, tomēr pārlietu lielas aizņemtības dēļ, viņu bērni neizjūt nepieciešamo uzmanību, tāpēc nolemj kavēt skolu vai atsevišķas mācību stundas (8, 7-8).

Skolēni, kuri nāk no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm un kurās valda lieli konflikti, netiek gūta vecāku mīlestība un nav emocionālās tuvības, vecāki ir dusmīgi vai ģimenē vispār ir tikai viens no vecākiem, ir problemātiska finansiāla situācija, kas ierobežo vecāku iespējas nodrošināt skolēnam mācību materiālus, pārtiku, apģērbu (7, 8). Visi šie faktori rada bērnam dažādus psiholoģiskos pārdzīvojumus, kas atsaucas uz sekmēm, stundu kavējumiem, sliktu kontaktu veidošanos, pat konfliktēšanu skolas vidē un, iespējams, arī ārpus tās. Ar šādiem skolēniem ir jāstrādā komandai - sociālajam pedagogam, psihologam, klases audzinātājam, jādara viss, lai iesaistītu arī vecākus, jo psiholoģisko pārdzīvojumu „ielaišana” nav pieļaujama tā iemesla dēļ, ka tā var atsaukties uz tālāko bērna dzīvi.

Tātad ģimenes loma bērna veselīgā socializācijas procesā ir ļoti liela, jo ģimene ir pirmā socializācijas vide bērnam, kurš, maziņš esot, atdarina sev apkārt esošos paraugus un viņu attieksmes. Protams, ģimenei esot sliktu sociālo apstākļu ietekmē, bērns nevar apģērbties, viņam nav vajadzīgo mācību materiālu, līdzekļu, nereti nav arī pilnvērtīgi paēdis. Šādu sarežģītu apstākļu rezultātā skolēns nav ieinteresēts mācību procesā, līdz ar to viņš kavē stundas, jo viņu nomāc primāro vajadzību nepilnīgs apmierinājums, mīlestības un uzmanības trūkums.

Šāda rīcība, kad vecāki nenodrošina saviem bērniem primārās vajadzības, nerūpējas par viņu veselības stāvokli, neizrāda interesi par viņu izglītību, nesadarbojas ar skolu, neinteresējas par bērnu sekmēm un skolas gaitām, kā arī lielākajiem bērniem skolas laikā liek pieskatīt jaunākos bērnus, ir definējama un vērtējama kā vardarbīga. Šāds vardarbības veids ir novārtā pamešana (27).

Tāpat viens no cēloņiem, kāpēc skolēns kavē mācību stundas ir tas, ka vecāki saviem bērniem par pienākumu uzliek pieskatīt jaunākos brāļus/ māšas. Nereti šādus kavējumus

attaisno vecāku rakstītie kavējuma attaisnojošie dokumenti, ka bērns kavējis, piemēram, t.s. ģimenes apstākļu vai mājas apstākļu dēļ, ka bijusi slikta pašsajūta

Līdz ar iestāšanos Eiropas Savienībā tika atvērtas durvis darbam ārzemēs, kas atnesa līdzīgu jaunu problēmu – atstātas ne tikai mājas, bet arī ģimenes, galvenokārt bērni, kuriem netiek nodrošinātas visas ģimenes nepieciešamās funkcijas bērnu pilnīgai attīstībai. Latvijā aizvien aktuālais emigrācijas jautājums arī bieži ir iemesls skolēna neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, jo bērns pārdzīvo savu vecāku aizbraukšanu, tiek atstāta ne tikai emocionāla trauma bērna psihē, bet arī netiek nodrošināta kontrole, kas nepieciešama bērna audzināšanā.

1.3. Motivācijas trūkums

Iesākumā, lai runātu par motivācijas trūkumu, jānoskaidro motivācijas jēdziens. Pirmo reizi termins „motivācija” izmantots jau 20. gadsimta pašā sākumā, ko sācis lietot vācu filozofs A.Šopenhauers. Vēlāk jēdziens tika izmantots psiholoģijā, lai raksturotu cilvēku un dzīvnieku uzvedību.

Jēdziens „motivācija” mūsdienā izpratnē tiek skaidrots dažādi. Pirmkārt, motivācija ir faktoru kopums, kas nosaka cilvēka uzvedību; otrkārt, tā ir motīvu kopums; treškārt, motivācija tiek skaidrota kā pamudinājums, kas izsauc organisma aktivitāti un nosaka aktivitātes virzienu; taču bez tā, par motivāciju runā arī kā par psihisku procesu, kas regulē cilvēka rīcību. (40).

Tiek izšķirtas divu veidu motivācijas - iekšējā un ārējā. Iekšējai motivācijai piedēvējama stabilitāte, noturība, emocionāla pacilātība, vēlme strādāt un veiktā darba kvalitāte ir augsta, kas nodrošina skolēna vēlmi mācīties, apgūt jauno, nākt uz skolu, lai sasniegtu arvien jaunas virsotnes, pierādītu sevi. Savukārt ārējai motivācijai raksturīga nestabila uzvedība, uzdevuma risināšanai tiek izvēlētas standarta pieejas, lai ātri gūtu atalgojumu un apmierinātu nevis savas emocionālās vajadzības, bet gan ārējās prasības. Ārējā motivācija saistāma ar piespiešanu, līdzīgi kā skolā- skolēns nāk uz skolu, jo viņam tā liek vecāki, skolotāji, to nosaka likums, taču skolēns neredz nekādu jēgu - motivāciju mācību stundu apmeklējumam.

Iekšējā motivācija rodas no attīstītas iekšējās kompetences un pašnoteikšanās sajūtas, iekšējo vērtību apzināšanās un personības orientācijas. Proti, kompetences sajūta cilvēkam dod pārliecību par sevi, par to, ko viņš zina un var; pašnoteikšanās sajūta nozīmē apzināties sevi kā savu darbību iemeslu, būt atkarīgam tikai pašam no sevis un ņemt pašam savās rokās

kontroli pār sevi, pašnoteikšanās sajūtas pamatā ir arī pastāvība - izpratne, kāpēc ir jāapmeklē skola, ka izglītības ieguve ir svarīga pašam skolēnam. Iekšējās vērtības ir personas un personības izaugsme, intelektuālā attīstība, prasme veidot attiecības; savukārt personas orientācija ir saistāma ar cilvēka pārliecību, kā viņa uzvedība ir saistīta ar iespējamo rezultātu:

1) cilvēks uzskata, ka viņa paša rīcība ir stingri saistīta ar to, pie kāda rezultāta cilvēks nonāks jeb viss rezultāts atkarīgs no viņa paša (autonomā orientācija);

2) cilvēks tāpat kā pirmajā gadījumā uzskata, ka rīcība ir stingri saistīta ar rezultātu, taču šoreiz rīcību ietekmē ārējie cēloņi jeb kāds pasaka, kā cilvēkam rīkoties un viņš to izdarīs, lai sasniegtu rezultātu (apakškontroles orientācija);

3) cilvēks uzskata, ka rezultāts nekādā gadījumā nav sasniedzams mērķtiecīgi un paredzami jeb lai arī ko cilvēks darītu, rezultāts vienmēr būs dažāds, tāpēc cilvēkam nav nepieciešams kaut ko darīt, lai sasniegtu rezultātu (bezpersoniska orientācija) (37, 13-14).

Dz. Albrehte rakstījusi, ka par motīvu sauc iekšēju, rosinošu faktoru vai apstākli, pamudinošu iemeslu, kas izraisa personas rīcību, būdams pamatā darbībai, rīcībai, kura vērsta uz noteikta mērķa sasniegšanu (1). Savukārt V. Zelmenis skaidro, ka mācību motīvi ir no stimula jeb ārēja impulsa „izaugusi” pamatota pārliecība, kas kļūst par noteicošo faktoru mācībās. Motīvi, pēc šī autora vārdiem, ir izziņas intereses, nākotnes nodomi, pienākuma izjūta, godkāre (...). Ja motīvi skolas gados ir labi iesakņoti, tie nereti saglabājas visu mūžu un liek cilvēkam vienmēr tiekties pēc zināšanām (38). Tātad motivācijas neesamība vai zudums ietekmē skolēna iekšējo vēlmi apmeklēt mācību stundas, un jau skolas laikā var atstāt pat ļoti negatīvu ietekmi uz vēlāko dzīvi ne tikai uz šī brīža situāciju (1).

Skolas laikā visizplatītākā ir sasniegumu motivācija, kas ir vēlme un vajadzība gūt labākas sekmes, izprast mācīto. Sasniegumu motivācija var tikt iedalīta divējādi - autonomā, kas raksturīga pirms skolas vecuma sasniegšanas, salīdzinot tagadējos sasniegumus ar to, kas bijis iepriekš (skolēns mācējies atpazīt burtus un tagad var izlasīt savu vārdu, bet vēlāk šo sasniegumu aizstās jau izlasīti teikumi un uzrakstīti vārdi), taču, ieejot skolas vidē, aktuāla kļūst sociālā sasniegumu motivācija, kas ir tendēta uz savu rezultātu salīdzināšanu ar citiem. Tā ir tieša saistība ar konkurenci, kas ir pozitīvi vērtējama līdz brīdim, kad skolēns sacenšas ar citiem nevis par iegūtajām zināšanām, bet par iegūto vērtējumu un šī iemesla dēļ zūd mācīšanās jēgas subjektīvā nozīmība - tieši man ir vajadzīgas gūtās zināšanas un izpratne par tām (1).

Bez sasniegumu motivācijas, skolēnu rīcība ir arī atkarīga no citiem ārējiem faktoriem-ekspansīviem mācību motīviem. Skolēnu interesē nevis tikai labs vērtējums, bet arī apkārtējo domas par viņu no skolotāju vai klasesbiedru puses - vēlme tikt novērtētam, kā arī izvairīšanās no vecāku dusmām, kas šādā gadījumā ārējo motivāciju pārvērš par

aizsargmehānismu (t.i. „labāk izdarīšu, lai uz mani nedusmos vai lai citi mani atzītu”). Līdz ar to minētā mācību procesa motivācija nav orientēta uz mācīšanos, bet uz nepatīkamo seku pārvarēšanu, un tāpēc šādas mācības ir maz efektīvas (25).

Būtisks aspekts, kas atstāj ietekmi uz skolēnu sasniegumiem un kas var mazināt motivāciju, ir kauzālās atribūcijas modelis. Tas nozīmē, ka savu atbildību par saviem panākumiem bērni kādam piedēvē. Tātad, ja skolēns panākumus piedēvē sev, bet neveiksmes ārējiem faktoriem, notiek viņa neapzināta ego uzturēšanas sistēma, taču, ja skolēns uzskata, ka viņa panākumi ir bijuši atkarīgi no kāda ārēja faktora, bet neveiksmēs vaino sevi, viņš sāk domāt, ka nav spējīgs atbilstoši strādāt un gūt labus rezultātus, kas var bremsēt mācību sasniegumu motivāciju - skolēns zaudē mācīšanās motivāciju vai iestājas tās izteikts trūkums, jo bieži problēma slēpjas skolēna pašapziņā - ir palicis kaut kas nesaprasts vai iegūta zema vērtējuma gadījumā uzskata, ka ir sliktāks par citiem skolēniem (1).

Iemesls motivācijas trūkumam ir arī vienaldzība. Kad cilvēks ir vienaldzīgs kā pats pret sevi, tā pret citiem, viņš nav arī ieinteresēts apkārt notiekošajā, nav zinātkārs par lietām, kas jāapgūst, tādēļ cilvēkam, šajā gadījumā skolēnam, nav īstas intereses par gūstamajām zināšanām un sasniegtajiem rezultātiem (23, 112- 113).

Kā motivācijas ietekmējošs faktors var būt skolēnu izpratne par mācību nozīmību - skolēni neredz jēgu mācīties: „Kāpēc man to vajag?”, „Kur man tas noderēs?”. Tas ir saistīts ar intereses un zinātkāres neesamību, tādēļ svarīga loma ir talantīgam pedagogam, ar kura palīdzību skolēnā viņš var radīt interesi un veicināt viņa vēlmi darboties, un būt aktīvam mācību darbā. Iespējams ir nepieciešama individuāla pieeja intereses radīšanai, kad skolotājs, sarunājoties ar skolēnu nepiespiestā situācijā vai novērojot viņu, var secināt, kāds ir konkrētā bērna interešu loks un kā to izmantot viņa mācību motivācijas radīšanai vai stimulēšanai.

Šeit minētie faktori noteikti nav visi iespējamie cēloņi motivācijas trūkumam, taču ir nozīmīgi, turklāt ir svarīgi tos pamanīt, un talantīgam pedagogam attiecīgi rīkoties un darboties ar skolēnu, lai motivācijas trūkuma dēļ, skolēnam nerastos iegansts sākt neapmeklēt stundas.

1.4. Mācīšanās traucējumi

Strādājot ar skolēnu, kurš uzrāda nepietiekamus mācību rezultātus un sasniegumus, tiek apgalvots, ka šim skolēnam ir problēmas ar mācību motivāciju, slinkums un citus negatīvus neargumentētus apgalvojumus, taču reizēm problēma mēdz būt dziļāka nekā par to sākumā domājam. Proti, runa ir par to, ka nereti skolēnam var būt mācīšanās traucējumi.

Mācīšanās traucējumus definē kā „pazeminātām bērna spējām saklausīt, domāt, lasīt, runāt, rakstīt, ievērot pareizrakstību vai izdarīt matemātiskus aprēķinus” (30), uzmanības noturības vai atmiņas problēmām, jo ir apgrūtināta pamatprasmju apguve, līdz ar to uzrādītie rezultāti ir vāji. Mācību grūtības ir saistāmas ar dažādiem smadzeņu bojājumiem. Šādiem bērniem ir nepieciešama pedagoģiskā, logopēdiskā un, iespējams, arī psiholoģiskā palīdzība. Skolēna mācīšanās traucējumus, pamanītus laicīgus, var koriģēt ar speciālistu komandas palīdzību.

Tie mēdz izpausties kaut ikdienišķās darbībās - aizmāršība par savām lietām, neuztver dzirdēto, ir problēmas izteikties, traucē mācību stundas darbību (ne tikai tāpēc, ka nav izpratnes, ka tā stundu laikā neuzvedas, bet arī tāpēc, ka nespēj izsekot līdz mācītajam), ir lasītprasmes problēmas vai vizuālās uztveres problēmas.

Mācīšanās traucējumi tiek izšķirti arī pēc smaguma pakāpes.

- Vidēji: skolēns var mācīties vispārizglītojošā klasē, taču viņam ir nepieciešama neliela palīdzība.
- Smagi - rada akadēmiskas problēmas, līdz ar to nepieciešama speciālā skolotāja palīdzība, apgūt vielu pēc specializētas mācību programmas vai mācīties specializētā (korekcijas) klasē, kurā ar pedagoga palīdzību šīs problēmas tiek mazinātas.

Brīdinošās pazīmes par to, ka skolēnam varētu būt mācīšanās traucējumi, ir vairākās jomās, kā uzmanība, atmiņa, dzirdes uztvere, domāšana, valoda, rakstīšana, lasīšana, matemātika, arī sociālās prasmes. Pazīmes var izpausties kā:

- grūtības iemācīties alfabētu;
- nesaprot, ko pats izlasījis; lasot skaļi, pieļauj daudz kļūdu;
- pareizrakstības iegaumēšana un izmantošana;
- vēli sāka runa;
- grūtības saprast jokus, norādījumus;
- neprot izteikties, ilgi meklē vārdus;
- neievēro sarunas sociālos nosacījumus - ļaut izteikties otram, uzkalusīt otru cilvēku;
- neprot veidot secīgu stāstījumu;
- jauc matemātiskos simbolus, neatpazīst ciparus,
- u.c. (10, 7).

Jāatceras ir tas, ka mācīšanās traucējumus pavisam novērst nav iespējams, jo mācīšanās traucējumi ir medicīniska rakstura problēma. Kā jau iepriekš minēts, skolēniem ar šādiem traucējumiem ir nepieciešams mācīties pēc speciālām mācību programmām, speciālās klasēs,

ko var pielāgot viņu spēju attīstībai. Darbā noteikti vajadzētu dominēt individuālai pieejai, taču pie nupat atklātiem mācību traucējumiem nevajadzētu skolēnu uzreiz nosūtīt mācībām speciālajā skolā, jo, iespējams, šis traucējums nav tik smags un, laicīgi atklāts, var tikt adekvāti koriģēts atrodoties šajā speciālajā korekcijas klasē.

Tomēr, ja problēmas nav pedagoģiski pareizi noteiktas un skolotājs aizvien uzskata, ka skolēns vienkārši nevēlas mācīties, pastāv risks, ka skolēns uz skolu doties vairs nevēlēsies, jo būs bail no zema vērtējuma, nespējas būt līdzvērtīgam un konkurētspējīgam ar pārējiem klasesbiedriem, skolotāja nelabvēlīgas attieksmes utt. Var rasties „risks riskā” - mācīšanās traucējumi var kļūt par risku, kura dēļ skolēns arvien mazāk vēlēsies apmeklēt skolu.

1.5. Emocionālā un fiziskā vardarbība

Visbiežāk skolās sastopamie vardarbības veidi ir emocionālā un fiziskā vardarbība, un tieši vardarbība ir viens no sastopamākajiem cēloņiem, kāpēc skolēns bez attaisnojoša iemesla kavē mācību stundas.

Ik dienas Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Uzticības tālrūņa konsultanti, kā arī bērnu tiesību aizsardzības inspektori pēc veiktajām pārbaudēm secina, ka vardarbība vienaudžu vidū skolās ir ļoti izplatīta problēma, un tā nav uztverama kā normāla vai dabiska skolas dzīves parādība (31).

Emocionālās un fiziskās vardarbības sekas var būt ļoti dramatiskas. Tās neaprobežojas tikai ar emocionālu pārdzīvojumu vai zilumiem. Proti, fizisko seku gadījumā var būt izmaiņas fiziskajā veselībā - sāpes, dažādi ievainojumi, brūces, slikta dūša, jo, fiziski ietekmējot, tiek traumēta galva vai vēders. Skolēns pēc pazemojuma var kļūt agresīvs, var pārņemt vēlēšanās ievainot sevi, jo ir ietekmēta pašapziņa vai vēlēšanās ievainot citus radušā nekontrolējamā aizvainojuma un dusmu dēļ. Neapšaubāmi skolēnam, kas cietis no emocionālas un fiziskas vardarbības un ir izjutis pazemojumu, tiek „iedragāts” pašvērtējums; ir uztraukts; ik dienu pavada bailēs no atkārtotas ietekmēšanas; ir vientulības sajūta, jo šķiet, ka visi ir pret viņu un, iespējams, ir kauns atzīt kādam to, ka ir ticis pazemots; neuzticēšanās; grūtības veidot attiecības ar vienaudžiem; tendence izolēties no sociāliem kontaktiem, grūtības iekļauties kolektīvā; izmaiņas domāšanā var būt depresīvas; atmiņas, uzmanības un uztveres procesos - grūtības koncentrēties, zūd interese par lietām, pasliktinās sekmes mācībās (36).

Visu emocionālās un fiziskās vardarbības seku gadījumā skolēns nevēlas apmeklēt mācību stundas, tās kavē visbiežāk bez attaisnojoša iemesla, piemēram, kļūstot apkārt, jo tā skolēns jūtas pasargāts no kārtējā vardarbības akta. Kā jau tika minēts, skolēnam ir bail, jūtas

vientuļš savā problēmā, nevēlas socializēties un visbeidzot cieš kognitīvā sfēra - zūd interese par lietām, tai skaitā mācībām, tādēļ pasliktinās sekmes un iemesls nenākt uz skolu neaprobežojas tikai ar bailēm no skolā sagaidāmajiem vardarbības aktiem, bet arī tas, ka skolēns vairs nespēj koncentrēties uz mācību darbu. Problēma var skart pat tādu skolēnu, kas, iespējams, iepriekš bijis teicamnieks ar lieliskiem sasniegumiem. Ir dzirdēti un pieredzēti gadījumi, kad skolēns ierodas skolā, lai viņa vecāki domātu, ka viņš tiešām ir ieradies, taču atlikušo dienas daļu pavada klīstot pa pilsētu vai ieslēdzoties skolas tualetē (!!), kas, protams, emocionālo vardarbību ir palielinājis (autores redzētā pieredze). Tādejādi vardarbība kļūst par apburto loku, līdz tajā visā neiesaistās atbildīgās personas vai instances - ne tikai skola vai policija, bet arī ģimene, kas ir definējama kā instance; līdz netiek iesaistīti pārējie skolēni, kas patiesībā ir viens no lielākajiem balstiem darbā pret vardarbību vienaudžu vidū.

1.6. Konflikti ar vienaudžiem un skolotājiem

Ar konflikta jēdzienu izprot pretēji vērstu interešu sadursmi, kurā vienas puses interešu realizācija nesaskan ar otras puses interešu realizāciju; cīņu starp divām dažādām interesēm un vēlmēm, kurai nepieciešams atrisinājums.

Konflikta iedalījumā ietilpst 5 konfliktu veidi, bet skolas vidē fokuss tiek likts uz diviem konfliktu veidiem - starppersonu un starppersonu konfliktiem.

Starppersonu konflikti ir kā pretenzijas vienam indivīdam pret otru, jo rodas nesaskaņas par vērtībām, vēlmēm, vajadzībām, interesēm un katra no šīm personām nevēlas atteikties no savas pozīcijas. Sadzīvē ikviens cilvēks zina, ka konfliktu esamība emocionāli nogurdina, tāpēc gan apzināti, gan neapzināti cilvēki vēlas no tiem izvairīties. Skolēnam visvieglākais veids, kā izvairīties no konflikta, ir kavēt konkrētas mācību stundas, ar kuru priekšmetu skolotāju ir izveidojies konflikts vai arī regulāri notiek dažādi uzplaisnījumi.

Parasti starp skolēniem vai starp skolēniem un skolotājiem var būt sastopami dažāda veida konflikti:

- 1) *irracionālais konflikts* saistāms ar abu pušu pārliecību, ka konflikta risināšana ir neiespējama, lai tiktu panākts vēlamais rezultāts, pretinieks ir jāiznīcina. Šāds konflikta veids visbiežāk varētu būt starp skolēniem.
- 2) *slēptais konflikts*, kurā abas puses klusībā apzinās, ka konflikts pastāv, taču skaļi to neatzīst un līdz ar to neiziet uz konflikta risināšanu, bet tā vietā nepārtraukti notiek strīdi un cīņa par sīkumiem. Šāds konflikta veids visbiežāk varētu būt iespējams starp skolēnu un skolotāju;

- 3) *nobīdītais konflikts*, kā to var spriest pēc nosaukuma, ir laicīgi neatrisinātu nesaskaņu rezultāts, katrs mazākais sīkums var izraisīt konflikta uzliesmojumu. Šāda veida konflikts var pastāvēt gan skolēnu starpā, gan starp skolēnu un skolotāju;
- 4) *gadījuma jeb uzplaiksnījuma konflikts* parasti beidzas tikpat ātri, cik sācies, impulsivitātes rezultātā, tomēr tas ir ļoti skaļš un visbiežāk visi par to zina. Ņemot vērā pusaudžu vecuma īpatnības, t.sk. impulsivitāti, šāda tipa konflikts varētu būt ļoti bieži sastopams skolēna ikdienas saskarsmē ne tikai ar saviem vienaudžiem, bet arī ar pieaugušajiem - skolotājiem (mājas vidē arī ar vecākiem, ārpus skolas un mājām - ar gadījuma cilvēkiem).

Pusaudžu vidū sastopami visi šie starppersonu konfliktu veidi, īpaši nobīdītais konflikts (33), piemēram, kad kāds ir paņēmis skolēnam piederošu lietu bez atļaujas, apzināti vai neapzināti nodarījis pāri, ķircina viņu, ir izteikta materiālā stāvokļa atšķirība starp skolēniem, nevienlīdzība no skolotāja puses, kas skolēnā var radīt dusmas un aizvainojumu, tādēļ reaģē neadekvāti uz šādu situāciju.

Taču starp pusaudzi un skolotāju parasti notiek pedagoģiskie konflikti, kas izdalāmi kā pedagoģiskās darbības konflikti (saistībā ar uzdevumu izpildi, spējai sekot līdzi notiekošajam); uzvedības un rīcības konflikti, kas visbiežāk notiek, kad skolēns ir pārkāpis noteiktās uzvedības normas skolā, stundu laikā vai arī nereti ārpus tās; savstarpējo attiecību konflikti, kas rodas emocionālajā sfērā un ir atkarīgi no skolotāju un skolēnu savstarpējām attiecībām pedagoģisko procesu ietvaros. Tomēr, lai nepieļautu konfliktus starp skolotāju un skolēnu, skolotājam ir jābūt pietiekoši zinošam, lai savlaicīgi ar skolēnu tiktu izveidotas uzticības pilnas, uz sapratni balstītas savstarpējās attiecības (14), jo tieši tas jaunības maksimālisma pārņemto pusaudzi tuvinās pie skolotāja kā pie autoritātes un neveidosies nepieciešamība konfliktēt, būs neērti iziet ar skolotāju uz konfliktu.

Visa veida konflikti - notikuši starp pusaudžiem vai starp skolotāju un pusaudzi, atstāj ietekmi uz skolēnu un rada dažādas sekas. Skolēns sāk kavēt skolu, līdz ar to notiek strauja sekmju pazemināšanās, nepārtrauktas nesaskaņas ar apkārtējiem, vientulība, jo konfliktējot skolēns pazaudē draugus un paziņas. Bieži konflikti, kas netiek risināti, tikai turpina augt un stiepties platumā, jo pēc konflikta seko konflikts un tas pārvēršas par nebeidzamo apli, no kura ārā bez iejaukšanās tikt ir grūti.

Iejaukties vajadzētu pieaugušajam, taču nereti skolā ir novērojams pedagoga atbalsta trūkums, jo pedagogs neizprot konfliktu rašanās iemeslus un to iespējamās sekas, tāpēc atstāj bez ievērības dažādas pazīmes, kas liecina par šādu konfliktsituāciju esamību un neko nedara, lai konfliktsituāciju novērstu vai nepieļautu (13).

1.nodaļā apskatītie cēloņi neattaisnotai mācību stundu kavēšanai - sociālie faktori, motivācijas trūkums, mācīšanās traucējumi, emocionālā un fiziskā vardarbība un starppersonu konflikti - tie visi ir pietiekams iemesls, lai kādam no skolēniem, kurš saskāries ar kaut vienu no tiem, būtu socializācijas problēmas, problēmas mācībās - neattaisnoti mācību stundu kavējumi, loģiski sekojoši sliktās atzīmes, iespējams, pat atbiršana no skolas. Tomēr situāciju nevajadzētu novērtēt kā bezcerīgu, bet gan meklēt risinājumus un mēģināt mazināt neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu.

2. RĪCĪBA NEATTAISNOTI KAVĒTU MĀCĪBU STUNDU SKAITA MAZINĀŠANAI

Lai katram skolēnam būtu iespēja augt, mācīties, attīstīties veselīgā skolas vidē, lai nebūtu jākavē mācību stundas, bet gan lai skolēns labprātīgi apmeklētu skolu un dotos uz mācību stundām, skolas personālam, vecākiem un neapšaubāmi arī skolēniem pašiem ir jāiegulda ļoti liels darbs dažādo iemeslu, bet līdzīgo seku mazināšanā kā strādājot individuāli, tā sadarbojoties ar nepieciešamajiem cilvēkiem un instancēm skolā un ārpus tās.

2.1. Preventīvais darbs

Preventīvais darbs ir vērsts uz neattaisnoti kavētu mācību stundu cēloņu un veicinošo faktoru novēršanu/samazināšanu, tātad viens no svarīgākajiem preventīvā darba uzdevumiem ir mazināt un novērst tos cēloņus, kuru dēļ skolēni kavē mācību stundas bez attainojša iemesla.

Preventīvie pasākumi var būt organizētu diskusiju veidā par skolēniem aktuālām problēmām, tās saistot ar neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, piemēram, karjeras dienas pasākumi, kuru laikā ierodas jauniešu vidū atpazīstami cilvēki, kas stāsta par savu veiksmes vai smago centienu stāstu, uzsverot izglītības ieguves nepieciešamību; tiesībsargājošās institūcijas, kas informē par juridisko atbildību un pienākumiem. Svarīgi būtu jauniešiem dot iespēju un aicināt viņus pilnveidoties ārpusstundas aktivitātēs, jo ārpusstundu darbība veicina atbildības un pienākuma sajūtu.

Taču, runājot par konkrētiem preventīvajiem pasākumiem, lai mazinātu socializācijas vides un tajā esošo socializācijas aģentu negatīvo ietekmi, kā arī nepareizas identitātes veidošanās un grupēšanās negatīvo ietekmi, iespējams izmantot individuāli preventīvo darbu, piemēram, pārrunu un diskusiju veidā.

Starppersonu konfliktu risināšanā vislielākā nozīme ir sociālajam pedagogam un viņa spējai iejusties konfliktā iesaistīto personu pozīcijās. Lai novērstu konfliktus ir nepieciešams preventīvais darbs ar skolēnu pirms konfliktsituācijas ir noticis, ir jāveic izglītojoša pedagoģiskā darbība, pēc kuras nosaka, kāds ir skolēna zināšanu un prasmju līmenis konfliktsituāciju risināšanā, skolēnam jānosaka, ko un kā drīkst vai nedrīkst darīt tādās situācijās. (14, 21). Savukārt konfliktsituāciju risināšanas zināšanu apguve palīdz apgūt konfliktu risināšanas prasmju veidošanu. Konflikta risināšanas prasme sevī ietver cieņu pašam pret sevi un citiem, sevis un citu sapratni, saskarsmi – verbālu un neverbālu, spēju kontrolēt savas emocijas, spēju

ieklausīties citos un pieņemt lēmumus par to, kā rīkoties katrā situācijā. Visas šīs prasmes veido konfliktu risināšanas prasmes bērnam, un neviena no tām nedrīkst tikt izslēgta (14, 49).

2.2. Sociālpedagoģiskā darba individualizācija

Saskaņā sociālā pedagoga profesijas standartu (34) un, fokusējoties uz mācību stundu kavējumiem bez attaisnojoša iemesla, vispirms, lai veiktu individuālu darbu ar skolēnu, ir nepieciešams konstatēt problēmu, to diagnosticēt, izlemt par rīcību problēmas risināšanai un tad rīkoties.

Pedagoģiskā un sociālpedagoģiskā darba individualizācija paredz skolēna novērošanu, neuzmācīgu un nemanāmu ietekmi uz skolēna statusu grupā, ja rodas problēmas šādā gadījumā. Turklāt tā paredz personisku izturēšanos un individuālu palīdzības sniegšanu.

Lai individualizācija noritētu veiksmīgi un rezultāti būtu efektīvi, ir nepieciešams izveidojot labvēlīgas un uz uzticību balstītas attiecības ar skolēnu, strādāt tādā pat atmosfērā, un paralēli tam nodrošinot to, ka skolēns sevi izjūt kā pašvērtību un nopietni uztver savas tiesības un pienākumus(25, 81).

Visi šajā apakšnodaļā aprakstītie veicamie sociālpedagoģiskā darba individualizācijas pasākumi, atkarībā no kavējuma cēloņa un skolēna personības, ir ar mērķi mazināt neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu. Piemēram, ja skolēns tiek vardarbīgi iespaidots un tāpēc viņš kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, sociālā pedagoga rīcība var mazināt konkrēto cēloni neattaisnotiem kavējumiem, kā iemesla dēļ mazināsies arī neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits.

Kā jau tika noskaidrots, pusaudzis sevī meklējumos vērsas pēc paraugiem, lai gūtu ievirzi, uz kuru pusi doties. Šie ir sociālie faktori, kas ietekmē cilvēka attīstības virzienu. Ir divu veidu identifikācijas - viena, kad pusaudzis sevī veidošanai par personību ņem piemēru no savas autoritātes, bet otrs, kad viņš ekstrēmi vēlas kļūt par savu elku, autoritāti. Abos gadījumos pastāv augsta riska iespējamība. Uzsākot individuālo darbu ar pusaudzi, jānoskaidro, kas ir viņa autoritāte, pēc kā, iespējams, var prognozēt pusaudža personības attīstības ceļu. Lai to noskaidrotu, ar skolēnu var veikt individuālas pārrunas, kā arī noskaidrot viņa ideālu, izmantojot metodiku „Es un mans ideāls”, kuras mērķis ir noskaidrot pusaudža viedokli par cilvēka morālo īpašību nozīmīgumu viņa personības attīstībā. Šīs metodikas ietvaros skolēnam tiek piedāvāts saraksts ar dažādām pozitīvām un negatīvām cilvēka īpašībām, kuras viņš piedēvē sev, savam ideālam un savam anti - ideālam. Salīdzināšanas

procesā tiek noskaidrots skolēna iedomāts ideāls, kas ir pusaudža vīzija pašam par sevi nākotnē(4, 34).

Ja piemērs, kuru ņem pusaudzis ir t.s. negatīvais tēls - alkohola cienītājs, smēķētājs, citu apreibinošo vielu lietotājs, nepieklājīgs, nemotivēts, slinks, bravūrīgs un ar citām negatīvi raksturojošām iezīmēm, ir nepieciešama ne tikai skolotāja, bet arī kompetenta sociālā pedagoga, skolas psihologa un citu speciālistu iejaukšanās. Pusaudzim ir jājautā, kas viņš vēlas būt sev un šajā sabiedrībā; zinot piemēru, no kā viņš iedvesmojas, ir vērtīgi „ieskicēt” viņa aptuveno nākotnes tēlu ar fotogrāfiju vai videomateriālu palīdzību, jo sarunas, ļoti iespējams, šajā gadījumā varētu būt neefektīvas; pusaudzim ir jā māca vērtības, kuras piemīt cilvēkam, kurš dzīvē var gūt panākumus un ir sabiedrībai svarīgs - mācībās, studijās, darbā, ģimenes dzīvē (iespējams, jārunā arī par šo nosaukto vērtību nozīmību, jo tās viņam var šķist maznozīmīgas), iepriekš noskaidrojot viņa vērtību sistēmu un izpratni, izmantojot tādas metodikas kā „Vērtību spēle”, „Manas vērtības” vai „Kas ir laime?” (4, 34).

Grupēšanās gadījumā grupa sastāv no vairākiem dalībniekiem – indivīdiem - un katrā no tiem notiek identificēšanās procesi, bet kaut kādā ziņā katrs indivīds mēģina savu identitāti veidot pēc līdera parauga. Ja grupas raksturs un tās iezīmes nav pozitīvas, tad, uzsverot grupas nozīmi indivīda personības attīstībā, ir jāpalīdz saprast, kas ir pozitīvas vērtības, sociālajam pedagogam, strādājot individuāli ar skolēnu, jā mēģina dot ieskats tajā, kāda ir šī grupa un jā mēģina atrunāt no dalības tajā, norādot, kādas var būt sekas, turpinot dalību tajā, kā arī ieteikt alternatīvas brīvā laika pavadīšanai.

Kad skolotājs skolēnā pamana zinātkāres, ieinteresētības trūkumu vai pat neesamību, nevajag skolēnam uzreiz piedāvāt ļoti daudz iespēju, alternatīvu, lai viņu ieinteresētu. Svarīgs sociālpedagoģiskā darba individualizācijas uzdevums ir noskaidrot, kāpēc motivācija ir pazudusi - problēmas mācībās, ar draugiem, problēmas ārpus skolas vai skolēns nav ieinteresēts attiecīgajā mācību priekšmetā. Pēc individuālām sarunām ar skolēnu, sociālais pedagogs var radīt uzticību skolēnā un ticību tam, ka pieaugušais var palīdzēt viņam ar esošajām problēmām. Noderīga metodika mācību motivācijas problemātikas noskaidrošanā ir „Mācību motivācijas un sekmības izpēte” (4, 70), ar kuras palīdzību var noskaidrot, kāda ir skolēna mācību motivācija un kāpēc viņš ir vai nav motivēts mācīties. Veiksmīgi attiecīgās problēmas atrisinot, radot mācību procesu skolēnam daudz atraktīvāku, ieinteresējot mācību priekšmetā un mācību procesā, kā arī palīdzot atgūt iekavēto mācībās, var mazināt motivācijas trūkumu skolēnā.

Kā jau tika noskaidrots 1.3. apakšnodaļā par motivācijas trūkumu, svarīgāka par ārējo motivāciju ir iekšējā motivācija jeb iekšējo motīvu kopums, kas liek cilvēkam rīkoties, lai sasniegtu rezultātu. Grāmatā Motivācijas programma „Pasaule Tev :)” ir apkopotas pētnieku

R. Veinberga un D. Goulda idejas, kurās viņi rekomendē sekojošu rīcību iekšējās motivācijas attīstībai.

1. *Nodrošināt veiksmīgu pieredzi.* Veiksmīga darbība paaugstina kompetences sajūtu, kas ir viena no pamatvajadzībām, kas attiecas uz iekšējo motivāciju.
2. *Nodrošināt atalgojuma un veiktās darbības sarežģītības pakāpes atbilstību (sabalansētību).* Ja nebūs šāda līdzsvara, radīsies vai nu zema vērtējuma sajūta, vai nu ārējās kontroles sajūta - jebkurā gadījumā kompetences un pašnoteikšanās vajadzības var būt sagrautas.
3. *Izmantot ne tikai materiālo, bet arī verbālo stimulēšanu.* Verbālā stimulēšana apmierina ne tikai kompetences vajadzību, bet arī pašnoteikšanās vajadzību (cilvēks nejūt materiālo stimulu ārēji motivējošās ietekmes), kā arī svarīgo attiecību vajadzību.
4. *Iesaistīšanās dažādos darbības veidos.* Ilgi strādājot vienu darbu, cilvēks pie tā pierod un pēc kāda laika viņa pamatvajadzības atkal var pārstāt rast apmierinājumu.
5. *Iesaistīt lēmumu pieņemšanas procesā.* Šeit var tikt apmierinātas visas pamatvajadzības iekšējās motivācijas attīstīšanai.
6. *Izvirzīt reālus mērķus, kuri atbilst iespējām.* Ja mērķis ir reāls, cilvēks, sasniedzot to, jutīsies kompetents. Ja mērķis ir pārāk sarežģīts, kompetence tiks bloķēta un iekšējā motivācija samazināsies.

Grāmatas Motivācijas programma „Pasaule Tev :)” autore D. Vasilāne par derīgām un nozīmīgām uzsver arī grāmatā iekļautās A.Orlova rekomendācijas iekšējās motivācijas attīstīšanai.

1. *Palīdzēt cilvēkam noskaidrot savas vājās un stiprās puses.* Šīs zināšanas palīdzēs noteikt pēc savas sarežģītības optimālus mērķus.
2. *Plānot kopā ar skolēnu etapveida stratēģiju mērķu sasniegšanai.* Rezultātā paaugstinās pašnoteikšanās sajūta un tiek apmierināta vajadzība pēc svarīgām attiecībām.
3. *Censties atrast līdzsvaru starp stingro vadību un brīvību. (37,14)*

Ja skolēnam ir nevis motivācijas trūkums, bet gan smadzeņu bojājumu rezultātā radušies mācīšanās traucējumi, kas ietekmē viņa mācīšanās spējas, izpratni, rezultātus, darbs ir ne tikai sociālajam pedagogam, kas palīdzēs attīstīt šādā skolēnā, piemēram, komunikācijas prasmes, adekvāti reaģēt uz situācijām un citas veiksmīgai socializācijai nepieciešamas prasmes, bet arī psihologam, logopēdam, speciālajam pedagogam un citiem speciālistiem, kas zina, kādas metodes pielietot darbā ar skolēniem, kam ir mācīšanās traucējumi. Ja skolēnam tiek diagnosticēti mācīšanās traucējumi, atkarībā no traucējumu smaguma pakāpes (viegli vai

vidēji), ir nepieciešams sniegt palīdzību, skolēnam nosakot mācības speciālajā - pedagoģiskās korekcijas - klasē; mācības pēc speciālām izglītības programmām vai arī speciālās izglītības iestādē. Skolēnam ar mācīšanās traucējumiem, mācoties speciālajā skolā, ir priekšrocība iegūt daudz lielāku speciālistu atbalstu, nekā mācoties vispārizglītojošas skolas pedagoģiskās korekcijas klasē vai vispārizglītojošā skolā pēc specializētas mācību programmas, kas tiek pielāgota viņa mācīšanās spēju un attīstības līmenim. Tomēr mūsdienās aizvien aktuālāka arī Latvijā kļūst iekļaujošā izglītība, kas skolēnam ar mācīšanās traucējumiem (un ne tikai šādiem traucējumiem), atvieglo iespējas iegūt izglītību, ņemot vērā viņa gan fizisko, gan garīgo attīstību. Iekļaujošā izglītība paredz izglītošanu vispārizglītojošajā klasē pēc speciāli pielāgotām mācību programmām. „Iesakot izglītojamajam kādu no speciālās izglītības programmām vai atbalsta pasākumus, tiek ņemts vērā skolēna spēju un attīstības līmeņa pedagoģiski psiholoģiskais izvērtējums un tikai sekundāri – veselības problēmas, kas ietekmē izglītības procesa apguvi, bet tas nav primārais faktors. Atbalsta pasākumus izglītības procesā izglītojamajiem ar speciālām vajadzībām var ieteikt psihologi, logopēdi vai pedagoģiski medicīniskās komisija,” teikusi bijusī Valsts izglītības satura centra (VISC) Speciālās izglītības nodaļas vadītāja Iluta Vilnīte. Tomēr, lai reāli skolās tās strādātu, traucē sabiedrības uzskati, atzīst Vaivaru pamatskolas direktore Mg. paed. Inese Kārklīņa, kuras vadītajā skolā tiek izmantota integrējošā/ iekļaujošā izglītība. Sabiedrībā valda uzskats, ka skolēniem ar fiziskām vai garīgām speciālām vajadzībām, jāmacās speciālajās izglītības iestādēs (26).

Lai strādātu ar emocionālās un fiziskās vardarbības upuriem, kuri pazemojuma dēļ atsakās nākt uz skolu, ir jāveic šādas darbības (3, 32):

- 1) skolotājiem ir jāpamana skolēns, kurš tiek pazemots;
- 2) ar skolēnu, kuram tiek darīts pāri, jāuzsāk sarunas, kas rada uzticību pret skolotāju (vai sociālo pedagogu); sarunas laikā ir jāuzzina, kas ir pāridarītāji, cik ilgi un kādā veidā skolēns cieš no varmākām;
- 3) jārunā arī ar pašu pāridarītāju (ja tā ir pāridarītāju grupa, tad ar katru grupas dalībnieku individuāli), lai noskaidrotu pāri darīšanas iemeslus, jāskaidro, kādas sekas tas var atstāt uz konkrēto upuri; jādod iespēja pašam izteikt priekšlikumus par to, kā būtu vispareizāk rīkoties, taču, ja viņš to nespēj, tad pie kopsaucēja jāpalīdz nonākt skolotājam. Kā arī jābrīdina skolēns, ka saruna tiks atkārtota;
- 4) jāveic diskusijas par emocionālo un fizisko vardarbību ar profilaktisku nolūku, tikai diskusijas kontekstā nedrīkst atklāties šis konkrētais gadījums, lai upuri neapkaunotu un nedotu iespēju pāridarītājiem atkārtoti veikt uzbrukumus.
- 5) pēc laika saruna jāatkārto, lai redzētu, vai sarunām un preventīvajiem pasākumiem ir bijis rezultāts.

Pret skolēnu emocionālo un fizisko vardarbību darbojas Izglītības likuma 54. pants, kur tiek atrunāti Izglītojamā pienākumi - (...) 4) ievērot pedagogu, izglītojamo un citu personu tiesības un intereses; 5) nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību; 6) neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību; (...) (16). Līdz ar to vardarbīgajam skolēnam var argumentēt, ka vardarbības akti nav pieļaujami, tie ir diktēti valsts likumos un par kuru neievērošanu ir jāuzņemas atbildība, savukārt upurim ir noderīgi zināt, ka viņu aizsargā likums.

I. Juhņeviča norāda MK noteikumus "Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos" plānots papildināt, nosakot, ka katrai izglītības iestādei ir jāizstrādā Rīcības plāns gadījumiem, kad skolā konstatēts vardarbības gadījums. "(...) ļoti svarīgi, lai neviens gadījums, kad pret skolēnu vērsta emocionālā vai fiziskā vardarbība, netiktu atstāts bez ievēribas. Ignorējot šādus gadījumus vai pat apzināti noklusējot par tiem, tiek stiprināta pāridarītāja varas apziņa, ko nedrīkst pieļaut" (21). Rīcības plāns sastāv no:

- 1) problēmas jeb problēmjaūtājuma;
- 2) mērķa;
- 3) stratēģijas;
- 4) monitoringa jeb problēmas rīcības rezultātu novērošanas, pārraudzības.

2009. gadā Tiesībsarga biroja veiktajā pētījumā tika atklāti šādi statistikas dati, ka ar vardarbību skolās ir saskārušies 78% aptaujāto skolēnu, 42% skolēnu no vienaudžu vardarbības cietuši paši, savukārt tikai 5% skolēnu norādījuši, ka viņu skolās nekas tāds nenotiek (kas nebūt neatspoguļo to, ka vardarbība tiešām nepastāv - vai nu skolēni ir vienaldzīgi pret apkārt notiekošo vai arī paši ir neapzinātie vardarbības veicēji). 41% aptaujāto skolēnu norādīja, ka ne vienmēr saņēmuši palīdzību tad, kad to ir lūguši, bet 24% palīdzību nav saņēmuši vispār. Savukārt 32% no aptaujātajiem izglītības iestāžu vadītājiem apgalvoja, ka savā izglītības iestādē nav konstatējuši vardarbības faktus (!!!). (32)

Vardarbības mazināšanas instruments ir sarunas gan ar upuri, gan ar pāridarītājiem, kā arī ar citiem skolēniem un instancēm ārpus skolas, arī ar ģimeni.

Rīcība, kas veicama, kad konfliktsituācija jau ir bijusi, ir „Darbs ar gadījumu”, kurā tiek strādāts ar starppersonu vai starppersonu konfliktiem. Šīs darbības rezultātā, tāpat kā preventīvā darba gadījumā, ir jānonāk pie kopēja rezultāta - turpmāk prast risināt konfliktsituācijas (14, 17). Darbā ar gadījumu svarīgi ir noteikt, kurā konflikta pusē ir skolēns, kāda ir viņa versija par konflikta cēloni vai cēloņiem, kādi ir bijuši konkrētā skolēna motīvi iziet pretī uz konfliktu, kāda ir viņa pozīcija šajā konfliktā un kādā stadijā konflikts šobrīd atrodas (1. stadijā, kad konfliktā ir ikdienišķi strīdi un uzskatu sadursme; 2. stadijā, kurā konstatēta jau

nozīmīgu viedokļu sadursme; 3. stadijā, kurā ir atklāts un ass viedokļu pretnostādījums). Savukārt pēc tam notiek sadarbība starp abām pusēm, nepieciešamības gadījumā, iesaistot arī citus cilvēkus.

Starppersonu konflikta gadījumā, kas noticis starp skolotāju un skolēnu, paša pedagoga attieksmei un uzvedībai ir jābūt adekvātai viņa statusam. Kā saka psiholoģe Z. Šneidere intervijā laikrakstam „Izglītība un kultūra”, pedagogam savu iespēju robežās ir jāsavaldās konfliktsituācijās, lai lieki neizprovocētu skolēnu. Skolotājam ir jārunā ar skolēnu individuāli, lai noskaidrotu, kas ir par problēmu, kādi ir viņa motīvi šādai rīcībai. Protams, pedagogam, nepieciešamības gadījumā ir jālūdz palīdzība citiem pedagogiem vai skolas atbalsta personālam. (22)

Visiem šeit uzskaitītajiem preventīvā un individuālā darba piemēriem, pareizi pedagoģiski tos pielietojot, vajadzētu mazināt skolēna neattaisnoto mācību stundu kavējumu skaitu, tomēr ne vienmēr viss ir atkarīgs no viena indivīda, reizēm jāstrādā arī ar citiem skolēniem, iesaistot dažādas instances un sadarbojoties ar ģimeni.

2.3. Sadarbība skolā un ārpus tās

Lai veiksmīgi mazinātu mācību stundu kavējumu veicinošos iemeslus, nepietiek tikai ar individuālu un preventīvu darbu, ir nepieciešama sadarbība ar skolēniem, skolotājiem, ārējām instancēm un ģimeni.

Par sadarbību ar ģimeni gan skolu, gan ģimeni nodarbina mūžsenais jautājums: „kas audzina - vecāki vai skola?” Šādu jautājumu izvirza Gunta Kraģe intervijā izdevumam „Diena” par sekām, kas var būt, ja skolēns regulāri kavē mācību stundas. Intervijā G.Kraģe atzīst, ka pētījumos atklāts, ka viens no izplatītākajiem ārējiem cēloņiem, kāpēc skolēns neapmeklē mācību stundas ir tas, ka starp skolu un skolēna vecākiem nepastāv sadarbība, turklāt vecāku attieksme ietekmē arī skolēnu attieksmi pret skolu un izglītību kopumā. „Vecākiem trūkst audzināšanas prasmju, skolotājiem - prasmes strādāt ar nemotivētiem skolēniem.” (20).

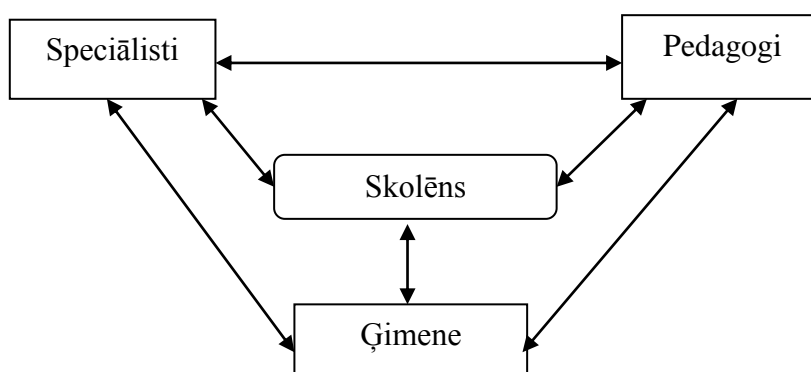
Sociālpedagoģiskajā darbībā, sadarbība skolas vidē ir starp sociālo pedagogu un psihologu, klases audzinātāju, citiem pedagogiem un skolas direktoru, taču starpinstitutionālā sadarbība noris starp sociālo pedagogu un tādām instancēm kā bāriņtiesa, sociālais dienests, policija, medicīnas iestādes, interešu izglītības centri, ārpusskolas brīvā laika pavadīšanas iestādes (14), tomēr vecāki un ģimene ir primārais sadarbības partneris it visā, kas saistīts ar bērnu un viņa attīstību.

Skolas un ģimenes sadarbībā galvenais ir uzstādīt vienotu mērķi un uz to doties - skola organizē izglītojošo procesu, bet sadarbība prasa, lai vecāki to atbalstītu; skola sekmē personības veidošanos, kamēr ģimene veicina rakstura īpašību stabilitāti; skolas pienākumos ietilpst nodrošināt personas virzības izvēles iespējas, bet vecākiem ir jāstrādā ar to, lai šīs izvēles caur sarunām u.c. tiktu nostiprinātas; skolai ir jāparūpējas par to, lai skolēnā tiktu attīstīta radošās spējas sociālo lomu izpildē, savukārt vecāku uzdevums ir strādāt ar konkrētu sociālo lomu un to uzvedības modeļu veidošanu (5).

Ģimenes nelabvēlīgu apstākļu gadījumā (alkoholisms, vecāku zems izglītības līmenis), skola savu sadarbību ar ģimeni nevar veikt pilnvērtīgi, tādēļ, lai veidotu un attīstītu normālu skolas un ģimenes sadarbību, ir vajadzīga ārējā iejaukšanās jeb skolas ārējā sadarbība, piemēram, no bāriņtiesas vai sociālo dienestu puses, kas izglīto vecākus bērnu pareizas audzināšanas jautājumos (kur ietilpst arī vecāku loma bērna izglītošanā skolā un zināšanas par to, ka un kā ir jāveic ģimenes un skolas sadarbība), kontrolē situāciju nelabvēlīgajā ģimenē, lai bērns būtu drošībā, sniedz sociālos pabalstus, lai bērns varētu paēst, apģērbties, apmeklēt skolu.

Liela loma ir sadarbībai ar skolotājiem, ja skolēnam ir motivācijas trūkums un viņš nespēj mācīties ar nepieciešamo motivāciju gandrīz visās stundās un tādēļ nolemj neapmeklēt stundas vispār. Skolotāju grupai, psihologam, sociālajam pedagogam un citiem speciālistiem šajā gadījumā ir jāveic individuāls darbs motivācijas veicināšanai.

Mācīšanās traucējumu gadījumā, kā jau tika pieminēts pie sociālpedagoģiskā darba individualizācijas, nepieciešams speciālistu komandas darbs, kas prot strādāt un zina pareizas metodes darbā ar šādiem skolēniem - logopēds, speciālais pedagogs, sociālais pedagogs, psihologs, taču iespējama sadarbība arī ar medicīnas iestādēm, piemēram, ar bērna ģimenes ārstu vai psihiatru. Sadarbībai jābūt arī ar vecākiem, kas var sniegt neatsveramu palīdzību bērnam mācībās. Runājot par skolas un ģimenes sadarbību mācīšanās traucējumu gadījumā, Dr. paed., prof. S.Tūbele savā promocijas darbā ir attēlojusi vienkāršu, bet skaidrojošu shēmu (sk.2.1.attēlu!), skolas un ģimenes sadarbības attēlošanai (10, 100).

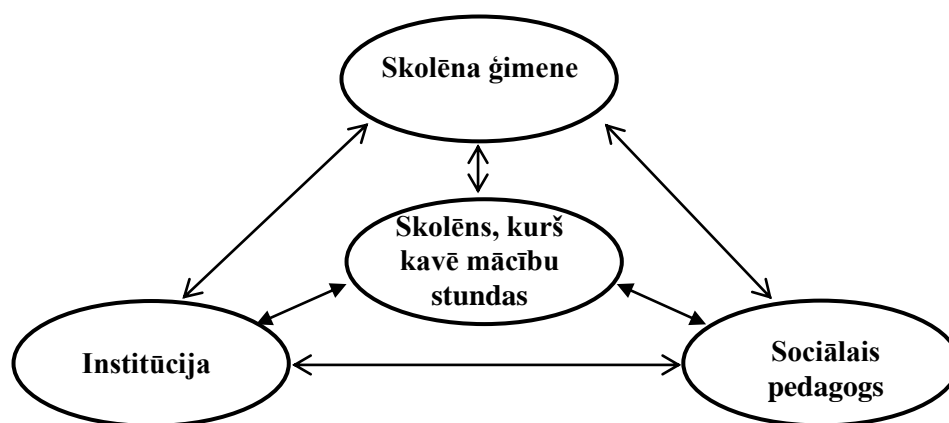


2.1.att.Sadarbības shēma darbam skolēna mācīšanās traucējumu gadījumā

Emocionālās un fiziskās vardarbības mazināšanā ir ļoti plašas sadarbības iespējas - skolā sadarbojas ne tikai sociālais pedagogs ar skolēniem, bet arī ar visu skolas personālu, savukārt liela nozīme sadarbībai ārpus skolas ir ar policiju, tieši nepilngadīgo lietu inspektoru, kas palīdz risināt smagas vardarbības sekas vai, sadarbojoties ar skolu, veic preventīvo darbu - veicot diskusijas ar skolēniem par vardarbības bīstamajām sekām, kas noteiktas ne tikai likumā; sadarbība ar medicīnas iestādēm, kuras smagu vardarbības seku gadījumā sniedz palīdzību - psihiatrs smagu psiholoģisko seku gadījumā, kad bērnam nevar palīdzēt psihologs vai fizisko traumu gadījumā traumatologi, ķirurgi un citi ārsti. Skolas sadarbībai ar vecākiem arī ir zināma loma, jo, ja vecāki mājās runās par vardarbību, tās sekām, un, ka ir slikti darīt kādam pāri, iespējamība, ka viņa bērns būs vardarbīgs, ļoti iespējams mazināsies, bet upuris savās bēdās nebūs viens, viņš zinās, ka viņu kāds uzklausa un atbalsta.

Līdzīgi kā emocionālās un fiziskās vardarbības gadījumos, arī starppersonu konfliktu gadījumos skolotājs vai sociālais pedagogs sadarbojas ne tikai iekšēji ar skolas personālu un skolēniem, bet arī iesaista ārējus sadarbības partnerus, kā pašvaldības policijas nepilngadīgo lietu inspektoru, medicīnas iestādes, ģimeni u.c. Šī sadarbība ir nepieciešama, jo emocionālās, fiziskās vardarbības un konfliktu gadījumos var būt dažādas gan emocionālas, gan fiziskas, gan kognitīvas, gan juridiskas sekas, un tāpēc dažādu sfēru profesionāļi var sniegt nepieciešamo informāciju par šiem jautājumiem savas kompetences ietvaros.

Starpinstitūciju sadarbība, lai mazinātu skolēna neattaisnotu kavētu mācību stundu skaitu, ir attēlojama shēmā (sk.2.1. attēlu!) (8, 16):



2.1.att.Sadarbības shēma darbam ar skolēnu, kas kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla un viņa ģimeni

Autore uzskata, ka skolai, sadarbojoties ar skolēnu, kuram ir problēmas ar neattaisnotu mācību stundu kavēšanu un ar citiem skolēniem; skolas personālu; ārējām instancēm un arī ar ģimeni, var tikt mazināts neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits, skolēnu skaits, kas bez attaisnojoša iemesla kavē mācību stundas, kā arī neattaisnoti kavētu

mācību stundu radītās sekas - zemas sekmes, problēmas skolā vai atbiršana no tās, un skolēna personības attīstība noris pozitīvā virzienā.

3. ĀRVALSTU UN LATVIJAS PIEREDZE NEATTAISNOTI KAVĒTU MĀCĪBU STUNDU SKAITA MAZINĀŠANĀ

Iepazīstot un analizējot literatūru, tiek secināts, ka arī ārvalstīs mācību stundu kavējumi pastāv. Šajā nodaļā tiks aprakstīti daži piemēri tam, kā ar to strādā, piemēram, Amerikas Savienotajās Valstīs (turpmāk tekstā ASV) un Apvienotajā Karalistē.

Ļoti aktuāla problēma ASV ir māj mācība. Ja Latvijā tā ir iespējama ļoti retos gadījumos - bērna ilgstošas slimības dēļ, uzvedības problēmu dēļ vai vēl retākos gadījumos - vecāku pārliecības dēļ, ka māj mācība ir labākais skološanas veids, tad, kā izrādās, ļoti bieži daudzos Amerikas štatos vecāki apzināti izmanto Mājskološanas likumus un apgalvo, ka viņu bērnam tiks nodrošinātas privātsiņas, mājskološana, taču patiesībā to nemaz nedara. Problēma ir tajā, ka Valsts skolas, „Mācību stundu kavējumu koordinatori, virsnieki” (ang. Truancy officers), Valsts amatpersonas ir informēti par šādu vecāku rīcību, tomēr šo situāciju neuzlabo.

Māj mācības likumi esot tik pavirši, ka tie nepieprasa bērnu reģistrēt māj mācībai vai kaut vai tikai paziņot par to skolu pārvaldēs, tā rezultātā 2006.gadā ASV bija 1 708 764 bērni, par kuru izglītošanos nebija nekādas informācijas.

Ilinoisas Universitāte ir veikusi pētījumu, lai noskaidrotu, kāpēc vecāki nolemj, ka viņa bērns tiks skolots mājās. Pētījuma rezultātā atklājās, ka vecākiem ir neatrisināmi strīdi ar skolu; viņuprāt, mājās ir iespējams nodrošināt labāku izglītību nekā skolā; vecāki „rūpējas” par bērna fizisko un emocionālo drošību, kā arī vienkārši vēlas apiet likumu, kas nosaka obligātu skolas apmeklēšanu. Pēc pētījuma veikšanas tika aptaujāti arī Ilinoisas skolu direktori, kas apgalvoja, ka pirmais solis šādas problēmas risināšanā, ir nostiprināt likumus, kas nosaka māj mācības iespējas (24).

ASV Nepilngadīgo tiesvedības un noziedzības novēršanas birojs izvirza četrus galvenos iemeslus tam, kāpēc skolēni kavē mācību stundas. Pirmkārt, tie ir ģimenes uzskati, orientācija, kas sevī iekļauj tādas problēmas kā nepareizu bērnu uzraudzību (audzināšanas prasmju trūkums), negatīvu attieksmi pret izglītības nozīmību bērna attīstības procesā, alkohola un narkotiku atkarību, neinformētība par likuma spēku mācību stundu kavējumu jautājumā. Otrs iemesls ir skolas ietekme. Skolā var būt daudz skolēnu, līdz ar to viņiem var netikt nodrošināta droša vide, tāpat ir svarīgs skolotāju mācīšanas stils, kas var skolēnus nevis iedvesmot mācīties, bet gan pretēji - izvairīties no mācībām, un galu galā - vispārēja skolas attieksme pret skolēniem, kas kavē mācību stundas un vēlme šo problēmu risināt. Treškārt, svarīgs iemesls mācību stundu kavējumiem ir sociālekonomiskie jautājumi. Nereti skolēniem

ir jāstrādā, lai palīdzētu uzturēt savu ģimeni, arī viena vecāka ģimene var būt iemesls mācību stundu kavējumiem, citi skolēni dzīvo ģimenēs, kuru reliģiskie principi neļauj apmeklēt skolu. Ceturtkārt, skolēni paši atsakās doties uz skolu, jo viņi skolā ir emocionālās vardarbības upuri; ir alkohola vai narkotiku atkarīgi; slimību dēļ; nespēj ievērot sociālās normas.

Nepilngadīgo tiesvedības un noziedzības novēršanas birojs izvirza galvenos uzdevumus darbam, lai mazinātu stundu kavējumus.

1. Skolai un sabiedrībai ir jāstrādā kopā, lai pārliecinātu to sabiedrības daļu par pretējo, kas uzskata, ka izglītībai nav nozīmes.
2. Skolai ir jāveic precīza stundu kavējumu uzskaitē, lai skolēniem un vecākiem būtu skaidra stundu kavējumu politika un kādai ir jābūt atbildībai pret to.
3. Dažāda un individualizēta izglītības programma, kas motivē skolēnus apmeklēt skolu un mācību stundas.
4. Veidot un nodrošināt drošu, patīkamu skolas vidi, kurā pastāv kārtības, disciplīna, atbalsts skolēna ģimenei (17).

Savukārt Nebraskā ar neattaisnotu mācību stundu kavēšanu cenšas strādāt, izmantojot likumu. Tiek veidota mācību stundu kavējumu prevencijas darba grupa (ang. Truancy Intervention Task Force), kuras sastāvā ir probācijas administrators, izglītības komisārs un Veselības un cilvēku pakalpojumu departamenta galvenais izpilddirektors. Viņu uzdevumos ir izvērtēt un pētīt mācību stundu kavējumu statistiku valstī, izstrādāt rekomendācijas, lai samazinātu pārmērīgu kavējumu skaitu, konsultēt skolas, kad tas nepieciešams, un ziņot par rezultātiem likumdevējiem katra gada 1. jūlijā (atskatoties iepriekšējā mācību gada griezumā).

Statūti reglamentē arī skolas rīcību pārmērīgu mācību stundu kavējumu jautājumā. Valsts pieprasa no skolas 3 rīcības soļus:

1. Skolai ir jāziņo valdībai par jebkuru vardarbības gadījumu, pēc kā trīs dienu laikā mācību stundu kavējumu koordinatori apmeklē skolu, lai noskaidrotu notikušā apstākļus.
2. No skolas ir nepieciešams rakstisks ziņojums par skolēna mācību stundu kavējumiem, jo īpaši skolēna regulāros slimību gadījumos. Tam ir jāizveidojas par politiku šajos jautājumos, lai kļūtu par konsekventu rīcību.
3. Ja skolēns ir nokavējis vairāk par 5 mācību stundām ceturkšņa (2 mēnešu) laikā, skolā ir jāsasauca personāla sēde ar mērķi risināt radušos problēmu. Turklāt skolai ir jānodrošina izglītības konsultācijas skolēniem un ģimenei, lai mēģinātu atrisināt problēmu.

Mācību stundu kavējumu jautājumos jāstrādā arī skolas sociālajam darbiniekam, direktoram vai citam administratoram, lai mēģinātu noteikt apstākļus, kas palīdzētu risināt mācību stundu kavējumu problēmu. Kad skolēns ir kavējis vairāk nekā 20 mācību dienas, mācību stundu kavējumu virsniekam ir pienākums iesniegt ziņojumu apgabala advokātam, kurš var iesniegt sūdzību tiesā pret skolēnu vai ģimeni. (15)

Savukārt Apvienotajā Karalistē 2014.gadā izglītības sekretārs Maikls Gouvs ir piedāvājis dubultā paaugstināt soda naudu tiem vecākiem, kuri saviem bērniem ļauj kavēt skolu, noņemot šos £120 no bērnu pabalsta. Šāds ieteikums ir pamatojieties uz to, ka 2012. gadā tikai puse no 41224 soda kvītīm tika samaksātas noteikto 28 dienu laikā, tātad, vecāki šīs soda kvītis iepriekš ir ignorējuši, bet ar šo likumprojektu Maikls Gouvs vēlas panākt, ka vecāki sāk pievērsties savu bērnu skološanai atbilstoši likumam (11).

Lasot informāciju par neattaisnoti kavētu mācību stundu mazināšanas iespējām Latvijā, tiek apstiprinātas aizdomas, ka Latvijā ar šo problēmu strādā maz. Visbiežāk skolas galvenais instruments ir kavējumu reģistrēšana.

Aptuveni 10 gadus ar Eiropas Savienības Reģionālā Attīstības fonda atbalstu, Latvijā darbojas skolvadības sistēma jeb e-klase, ar kuras palīdzību skolotājiem tiek atvieglots darbs - gatavojot dažādas atskaites, ievietojot atzīmes un kavējumus, kuri pēc tam nav jāpārraksta, bet gan vienkārši tiek izveidotas kopijas, tiek ierakstīti mājas darbi un arī vecāki tiek informēti par skolēnu mācību gaitām. Protams, no vienas puses skolotāja darbs tiek atvieglots, kā arī vecāki informāciju par saviem bērniem var uzzināt daudz ātrāk. Taču vienmēr inovatīvajām lietām ir arī ēnas puses. Lai arī vecāki var savlaicīgi uzzināt to, vai viņa bērns ir kavējis, ne vienmēr tas dod atbilstošos rezultātus - kā jau iepriekš tika noskaidrots, bieži vecāki nav ieinteresēti savu bērnu skolas gaitās, viņiem tam nav laika vai gluži vienkārši vecākiem nav datora un interneta pieslēguma, kas nozīmē, ka informāciju par bērnu kavējumiem tāpat vecāki neiegūst.

Iespējas kā mazināt neattaisnotus mācību stundu kavējumus ir dažādi projekti, kā arī iekšējās kārtības noteikumi, MK noteikumi u.c. reglamenti.

Parasti mācību stundu neattaisnota kavēšana ir viens no primārajiem atbiršanas no skolas cēloņiem, tāpēc, kā uzskata dažādi eksperti, ar to ir jācīnās dažādām metodēm. G. Kraģe atklāj, ka nelielu laiku atpakaļ fakultāte īstenoja projektu sociālās atstumtības riska mazināšanai (projekta realizēšanas laiks no 2011.- 2013. gada nogalei), jo visbiežāk tieši sociālā atstumtība ir tas iemesls, kādēļ skolēni neapmeklē stundas (20). Projekta programma bija preventīva un tā bija paredzēta visiem, ne tikai rehabilitējamiem skolēniem. „Tā īstenoja 5 savstarpēji saistītas daļas: atbalsts pozitīvai uzvedībai, sociāli emocionālā audzināšana, vienaudžu mācīšanās lasītprasmes veicināšanai, karjeras atbalsta programma skolēniem, kā arī

mentorings alternatīvai dzīves pieredzei Lakstīgala”, un, kā atzīst iesaistīto skolu pedagogi, katra no šīm daļām ir devusi kādus rezultātus, piemēram, tas, ka skolēni ir palikuši iecietīgāki viens pret otru, ir uzlabojusies viņu lasītprasme, kas dod lielu atsvaru mācību procesā - par lietām ir daudz lielāka izpratne, ir mazinājušies kavējumi un uzlabojušās sekmes, skolēni saprot un daudz vieglāk pieņem noteikumus, iesaistās labdarības akcijās (2, 5-9).

Turklāt G. Kraģe atklāj, ka, sadarbojoties ar citām Latvijas un ārzemju augstskolām un skolām, ir iesniegts projekts ES līdzfinansējumam Comenius projektu ietvaros. „Tā ietvaros paredzēts pētīt situāciju ar skolas bastotājiem un pametējiem, veidot stratēģiju, kā viņu skaitu mazināt” (20). (Comenius - starptautiski skolu partnerības projekti ar mērķi palīdzēt uzlabot kvalitāti un nostiprināt Eiropas dimensiju Eiropas skolu izglītībā. Skolu partnerībās skolēni un skolotāji no skolām dažādās Eiropas valstīs tiekas, lai strādātu pie kopējas tēmas (12).

Rīgas J. vidusskolā, balstoties uz MK noteikumiem, ir izstrādāts iekšējās kārtības nolikums, kurā tiek uzskaitīts, kādas darbības nepieciešamas darīt katrai no pusēm stundu kavējumu gadījumos - skolotājam, klases audzinātājam, direktoram, vecākiem, skolēniem un, protams, arī sociālajam pedagogam. Sociālā pedagoga darba pienākumos neattaisnotu stundu kavējumu gadījumos ietilpst (izvilkums no Rīgas J. vidusskolas rīcības plāna neattaisnoto stundu kavējumu novēršanai):

(..)V Sociālais pedagogs

5.1. Gadījumos, kad klases audzinātājs ir veicis visas 4. punktā minētās darbības un situācija neuzlabojas, veic pārrunas ar izglītojamo un viņa vecākiem.

5.2. Nepieciešamības gadījumā apmeklē ģimeni dzīves vietā, lai izdarītu secinājumus par sociālo vidi, kurā izglītojamais uzturas, un runātu ar vecākiem, ja tie neierodas skolā, lai meklētu situācijas risinājumus.

5.3. Apkopo informāciju par izglītojamo kavējumiem un iesniedz informāciju skolas direktoram.

5.4. Katru mēnesi 5. datumā apkopo un iesniedz RJV administrācijai informāciju par skolēnu kavējumiem. Ja izglītojamais vairāk nekā 20 mācību stundas semestrī nav apmeklējis RJV un tai nav informācijas par neierašanās iemeslu vai iemesls nav uzskatāms par attaisnojošu, nekavējoties sagatavo informāciju par to, lai rakstiski (papīra formā vai elektroniska dokumenta formā) informētu pašvaldības izglītības pārvaldes iestādi vai izglītības speciālistu.

5.5. Izvērtē veikto darbību rezultātus un pieņem lēmumu par turpmāko rīcību.

Turklāt Latvijas skolās organizē tikšanās ne tikai ar skolēniem, kuriem ir problēmas ar neattaisnotiem stundu kavējumiem, bet arī ar viņu vecākiem, organizē pārrunas vai izglītojošus pasākumus mācību motivācijas veicināšanai, pašapziņas celšanai u.c. (35).

Šajā nodaļā par ārvalstu un Latvijas pieredzi neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanā ir nosaukti daži piemēri, bet tas dod ieskatu par to, kā ārvalstīs un Latvijā mēdz izmantot dažādus instrumentus, lai mazinātu mācību stundu kavējumu skaitu, jo īpaši – neattaisnotu kavējumu.

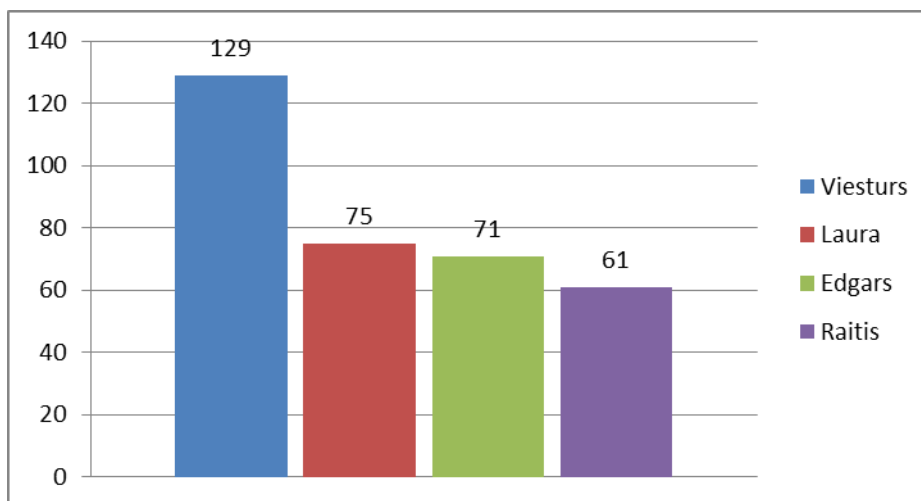
4. PĒTĪJUMS PAR NEATTAISNOTIEM MĀCĪBU STUNDU KAVĒJUMIEM RĪGAS X VIDUSSKOLĀ

2014./2015. mācību gada 1.semestrī Rīgas X vidusskolā tika veikts pētījums par neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmas aktualitāti 7.-9.klašu grupā, izmantojot šādas metodes:

- dokumentu analīze, kas sastāvēja no:
 - statistikas datiem par 7.-9. klašu skolēnu neattaisnoto mācību stundu kavējumu skaitu 2014./2015.mācību gada 1. semestra laikā;
 - sociālā pedagoga darbības plāna;
- 7.- 9. klašu skolēnu anketēšana,
- 7.- 9.klašu audzinātāju un skolas sociālā pedagoga intervēšana.

4.1. Dokumentu analīze, iegūtās informācijas apstrāde

Lai izzinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmas aktualitāti Rīgas X vidusskolā, tika iegūti dati par stundu kavējumiem skolvadības sistēmā e- klase.lv. Analizējot šos datus par 2014./2015.mācību gada 1.semestrī, kas iegūti ar Rīgas X vidusskolas sociālās pedagoges starpniecību, atklājās pozitīva situācija. Kā izrādās, skolā, tieši 7.- 9.klašu grupā izteikt neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu nav. No 6 klasēm mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavētas bija tikai 9.b klasē, kur no 14 skolēniem 4 skolēni, kas regulāri kavēja mācību stundas, neattaisnoti kopā ir nokavējuši 336 mācību stundas mācību gada 1.semestrī.



4.1. att. Neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 9.b klases skolēniem

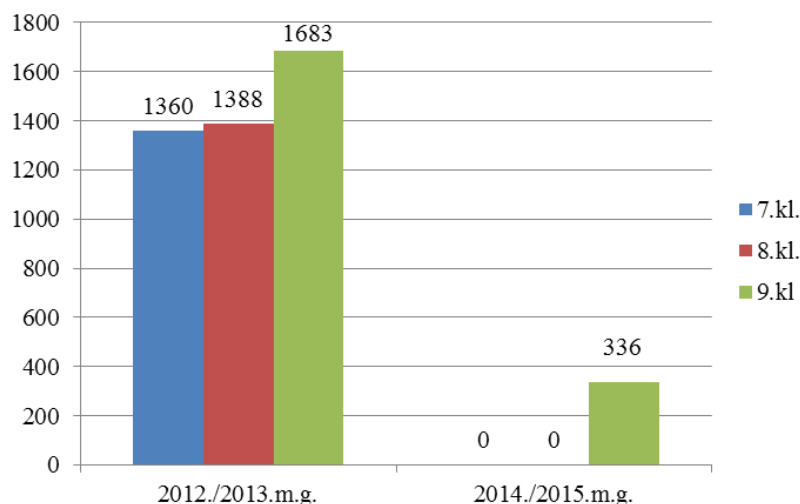
Kā redzams 4.1.attēlā, no 4 skolēniem, kas regulāri kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, ir viens skolēns- Viesturs (vārds mainīts), kura neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits sasniedz gandrīz 130 jeb ~40% no visiem neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem starp šiem skolēniem un visā 7.- 9.klašu grupā. Pēc sociālā pedagoga vārdiem, šis skolēns regulāri kavē pirmās stundas, jo vienmēr aizguļas un ir slinks mācībās, kā arī, lai atnāktu uz skolu. Iepriekšējā semestra laikā Viesturam bija 4 priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu: krievu valoda, vēsture, literatūra un matemātika. Zēns dzīvo kopā tikai ar māti, kuru viņš neklausa, bet arī pati māte nav ieinteresēta dēla izglītībā un tajā, ka viņš kavē mācību stundas.

75 neattaisnoti mācību stundu kavējumi ir Līgai, kas arī regulāri aizguļas un ir slinka. Meitenei iepriekšējā semestra laikā ir bijis 1 priekšmets ar nepietiekamu vērtējumu - Latvijas un pasaules vēsture. Arī Līga dzīvo viena vecāka ģimenē - tikai kopā ar tēvu, kas par meitas skolas gaitām un problēmām sevišķi neinteresējas.

Edgaram ir 71 neattaisnots mācību stundu kavējums, un iepriekšējā semestra beigās bijuši 5 priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu - angļu valodā, fizikā, literatūrā un matemātikā. Šim skolēnam ir abu vecāku, materiāli labi situēta ģimene, taču tēvam, kurš ir gados vecs, ir cita sieva. Pēc sociālās pedagoģes domām, tēvs jaunās sievas dēļ par dēlu sevišķu interesi vairs neizrāda, tāpēc zēns mēdz smēķēt „zālīti” un arī klaiņo apkārt pa pilsētu.

Tāpat kā Edgaram, arī Raitim ir liels problēmu klāsts. Šis skolēns Rīgas X vidusskolā mācās pirmo gadu (mācības šajā skolā uzsāka 2014.gada 1.septembrī) un šajā laikā skolēnam ir jau 61 neattaisnoti kavēta mācību stunda, kā arī 5 mācību priekšmeti, kuros ir nepietiekams vērtējums: bioloģija, ģeogrāfija, krievu valoda, matemātika un Latvijas un pasaules vēsture. Diemžēl arī šis zēns aug viena vecāka ģimenē - tikai ar māti, kas, tāpat kā iepriekšējos gadījumos, par zēnu un viņa skolas gaitām neinteresējas. Raitacēloņi neattaisnotai mācību stundu kavēšanai, tāpat kā iepriekšējā skolā, ir aizgulēšanās un mācību stundu sebošana. Raitis, tāpat kā Edgars, mēdz smēķēt „zālīti”.

Lai arī no 7.-9. klašu grupas vienā klasē ir fiksēti neattaisnoti mācību stundu, šajā skolā konkrētajā klašu grupā vairākkārt ir samazinājies neattaisnoto mācību stundu kavējumu skaits, proti, salīdzinot ar 2012./2013.mācību gada 2.semestri (līdz 30.04.13.), tas ir samazinājies 13 (!!!) reizes (autore līdzīgu pētījumu veica pirms diviem gadiem, kad atklājies, ka visā pamatskolā (5.-9.kl.grupā) bijuši 4989 neattaisnoti kavējumi, no kuriem 4431 (~89%) bija tieši 7.-9.klašu grupā. Pēc diviem gadiem 2014./2015. mācību gadā šis skaits, kā redzams 4.2.attēlā, ir samazinājies.



4.2. att. Neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 7.-9.klašu grupā salīdzinošā aspektā pa mācību gadiem

Salīdzinošā aspektā pa mācību gadiem redzams, ka šajā mācību gadā 7.-8. klasēs skolā nav problēmu ar mācību stundu kavējumiem bez attaisnojoša iemesla, savukārt 9. klasēs neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits ir samazinājies par 81%, kas, pēc autores domām, ir ļoti augsts un pozitīvs rādītājs.

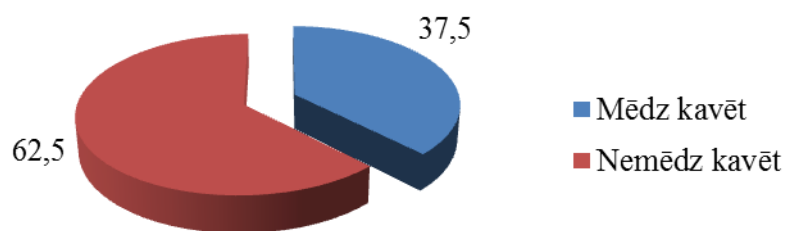
Skaidrojot, kāpēc ir šāds samazinājums, autore domā, ka ir divi galvenie savstarpēji nesaistīti faktori, kas veicinājuši neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita samazinājumu. Pirmkārt, tas varētu būt skolēnu kontingenta maiņas dēļ - mainās skolēnu plūsma, kas mācās 9.klasē; otrkārt, ir palielinājusies skolas un sociālā pedagoga ietekme uz skolēniem un viņu vecākiem.

4.2. Skolēnu anketēšana un tās rezultātu analīze

Diplomdarba pētījuma ietvaros tika veikta anketēšana, kuras mērķis bija noskaidrot, cik skolēni mēdz kavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla; iemeslu, kāpēc viņi neattaisnoti kavē mācību stundas; vai paši redz sekas neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem; kādam būtu jābūt iemeslam, lai skolēni izvēlētos apmeklēt visas mācību stundas. Anketā tika iekļauti gan slēgtie, gan atvērtie jautājumi. Anketas paraugu var skatīt 1. pielikumā.

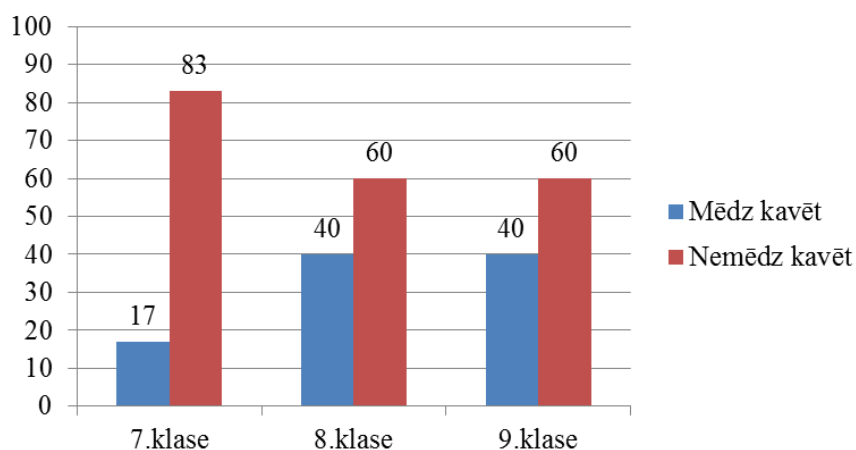
Diemžēl no visiem 7. - 9.klašu 94 skolēniem anektēšanā piedalījās vien puse jeb 48 skolēni, no kuriem 18 bija zēni, bet 27 – meitenes, jo tajā laikā skolā bija gripas epidēmija un daudzi skolēni bija slimi.

Analizējot atbildes uz pētījuma 1.jautājumu par to, vai skolēni mēdz kavēt mācību stundas, tika iegūtas pārsteidzoši pozitīvas atbildes, ka lielākā daļa no skolēniem mācību stundas bez attaisnojoša iemesla nekavē (sk.4.3.attēlu).



4.3.att.Skolēnu skaits procentos, kuri atzīst, ka mēdz/ nemēdz kavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla

Kā redzams 4.3.attēlā mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavē 37,5% no visiem 48 skolēniem jeb 18 skolēni, pārējie 30 skolēni jeb 62,5% mācību stundas bez attaisnojoša iemesla nekavē. No šiem 18 jeb 37,5% skolēniem, kas kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, 11 jeb 61,1% ir zēnu, un 7 jeb 38,9% meiteņu.

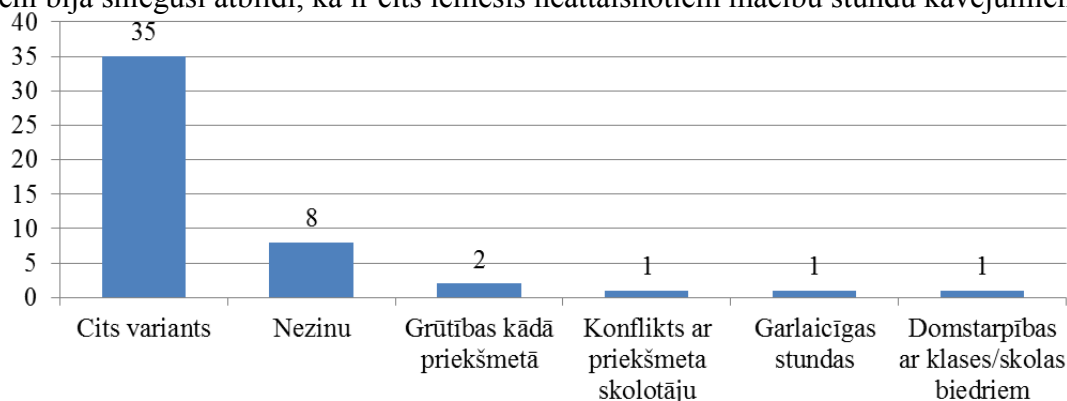


4.4. att.Skolēnu skaits procentos pa klašu grupām, kas mēdz/nemēdz kavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla

Skolēnus, kas mēdz un kas nemēdz kavēt, sagrupējot pa klašu grupām (sk.4.4.attēlu), atklājās, ka procentuāli vismazāk mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavē 7. klašu skolēni (17% jeb 3 no 18 skolēniem), taču 8. un 9.klašu skolēni kavē vienlīdz daudz - 40 procentos gadījumu jeb 8. klašu skolēni - 10 no 25, bet 9. klasēs- 2 skolēni no 5.

Pēc diplomdarba autores domām, neskatoties uz to, ka skolēni atzīst neattaisnotu mācību stundu kavējumus, ir pozitīvi, ka 7.- 9.klašu grupā tomēr vērojama tendence, ka skolēni mācību stundas apmeklē vairāk nekā tās kavē.

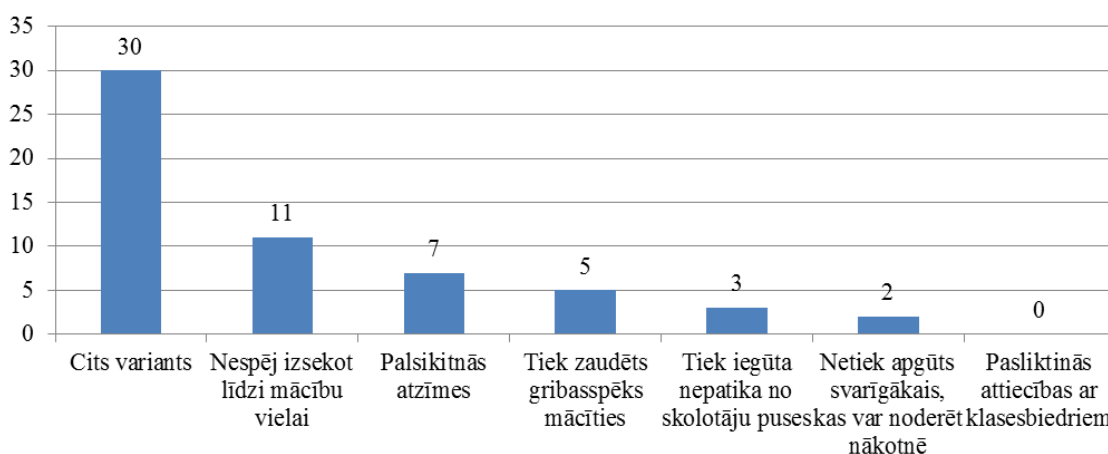
Interesējoties par cēloņiem, kurus skolēni uzskata par būtiskiem, tika saņemta atbilde, ka skolēni nemaz nezina, kāpēc kavē, ka ir grūtības kādos mācību priekšmetos, taču visbiežāk skolēni bija snieguši atbildi, ka ir cits iemesls neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem.



4.5.att.Skolēnu nosauktie cēloņi neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem

Kā redzams 4.5.attēlā, visbiežāk skolēni ir izvēlējušies „Cits variants”, ko minēt par iemeslu. Visvairāk šo atbilžu variantu gan ir izvēlējušies skolēni, kas vēlējās pateikt to, ka nemaz nekavē stundas, bet bija arī tādi skolēni, kas pie šī atbilžu varianta atklāja, ka mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavē, jo no rīta aizguļas, ir slinkums, ir kavējies sabiedriskais transports. Ļoti tipisks atbilžu variants ir „Nezinu”, kas raksturo pusaudžu rīcības pamatojumu, proti, pusaudzis nemaz pats īsti nezina, kāpēc rīkojies tādā vai citādā veidā. Šis atbilžu variants tika atzīmēts 8 reizes.

Jautājot skolēniem, kādas sekas, viņuprāt, var būt tam, ka viņi bez attaisnojoša iemesla kavē mācību stundas, skolēni uzskata, ka visi dotie varianti, izņemot attiecību pasliktināšanās ar klasesbiedriem, var būt sekas tam, ka tiek kavētas mācību stundas.



4.6. att.Skolēnu atbildes uz jautājumu par sekām, kādas, viņuprāt, var būt kavējot mācību stundas bez attaisnojoša iemesla

Ņemot vērā skolēnu atbildes par sekām, kas, viņuprāt, var būt regulāri kavējot mācību stundas bez attaisnojoša (sk.4.6.att.), skolēni paši apzinās, ka vairs nespēs izsekot līdzī mācību

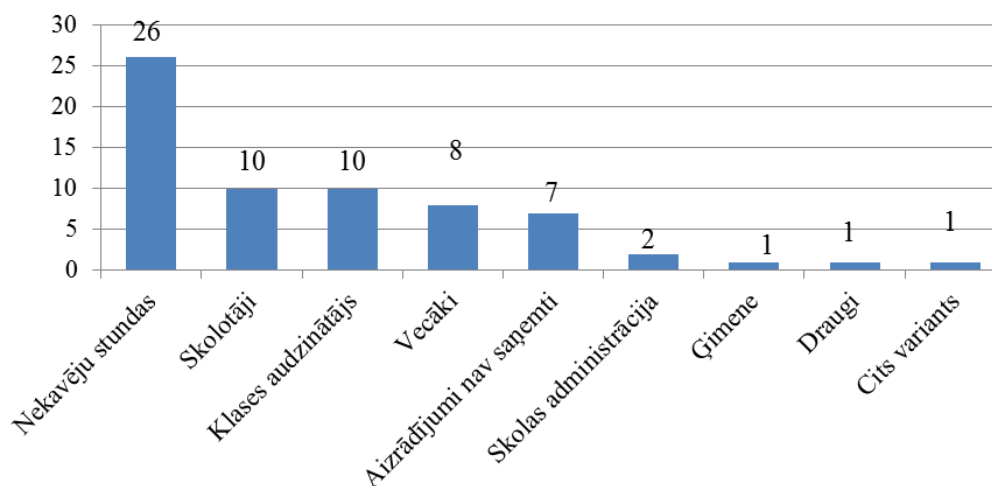
vielai (atzīmēts 11 reizes), pasliktinās atzīmes (atzīmēts 7 reizes) un tiek zaudēts gribasspēks (atzīmēts 5 reizes). Skolēni neuzskata, ka kavējumu gadījumā varētu pasliktināties attiecības ar klasesbiedriem, tādēļ šis atbilžu variants netika atzīmēts ne reizi.

30 gadījumos skolēni ir atzīmējuši arī „Cits variants”, kas pārsvarā izmantots, lai pateiktu, ka stundas bez attaisnojoša iemesla nekavē.

Atbildot uz jautājumu, vai skolēni ir saņēmuši aizrādījumus par neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, 15 skolēni sacīja, ka ir saņēmuši aizrādījumus, bet 33 skolēni, ka aizrādījumu saņēmuši nav.

Taču tas, ka aizrādījumi saņemti retāk, nenozīmē, ka pieaugušie atstājuši neattaisnotos kavējumus bez ievērības, šo atbilžu variantu atzīmējuši arī tie skolēni, kuri mācību stundas nekavē.

Gadījumos, kad tomēr skolēni par savu rīcību ir saņēmuši aizrādījumus, tie ir bijuši no vecākiem, klases audzinātājiem, priekšmetu skolotājiem u.c.



4.7.att.Skolēnu atbildes uz jautājumu, no kā viņi ir saņēmuši aizrādījumus neattaisnoti kavētu mācību stundu gadījumā

Analizējot skolēnu atbildes uz jautājumu, no kā skolēns ir saņēmis aizrādījumus neattaisnoti kavētu mācību stundu gadījumā (sk.4.7.att.), atklājas fakts, ka visbiežāk skolēni aizrādījumus saņem no priekšmetu skolotājiem un klases audzinātāja, tāpēc šis variants abos gadījumos ir atzīmēts 10 reizes, taču pozitīvi vērtējams ir arī tas, ka aizrādījumi saņemti no vecākiem (atzīmēts 8 reizes), kas nozīmē, ka šo skolēnu vecāki izrāda interesi par viņu bērnu izglītību un skolas gaitām.

Pētījumā ir noskaidrots, ka skolēni atzīst savus neattaisnotos mācību stundu kavējumus, apzinās tā negatīvās sekas, pat ir saņēmuši aizrādījumus par kavējumiem. Tomēr, vai skolēni arī spēj sniegt alternatīvus ierosinājumus tam, lai viņi apmeklētu visas mācību stundas? Skolēniem tika uzdots uzrakstīt vismaz 1 iemeslu, lai viņi vēlētos apmeklēt visas mācību

stundas, uz ko lielākajā daļā gadījumu skolēni atbildēt vai nu nevarēja vai nevēlējās, taču daži no skolēniem iemeslus uzrakstīja.

Tātad „Es noteikti apmeklētu visas mācību stundas, ja...”:

- 1) nenogulētu stundu sākumu; nenāktu miegs; laicīgi izietu no mājām;
- 2) mācību stundas būtu interesantākas;
- 3) mācību stundas sāktos vēlāk; mācību stundas sāktos 10:00;
- 4) būtu jaunas/ patīkamas/ foršas skolotājas;
- 5) mani neapsmietu, apsaukātu, „nepiekasītos”.

1. gadījumā skolēni meklē iekšējus iemeslus tam, kāpēc viņi regulāri nokavē mācību stundas, atzīstot savu vainu neattaisnoto mācību stundu gadījumos, pārējie cēloņi ir tādi, kas būtu dēvējami par ārējiem cēloņiem - jebkas, kam būtu jānotiek, lai mācību stundas un skolas dzīve mainītos un skolēni būtu gatavi šīs pārmaiņas pieņemt, apmeklējot visas mācību stundas.

Vislielāko interesi autorē izraisīja kāda skolēna atbilde, ka viņš labprāt apmeklētu visas mācību stundas, ja vien viņu neapsmietu. Izlasot šādu atbildi, nekavējoties sniedzu informāciju skolas sociālajai pedagoģei, uz ko viņa tūlīt reaģēja piefiksējot anketas atbildes un klasi, kurā skolēns mācās. Šī atbilde ir tieši saistīta ar teorētiskajā daļā raksturoto iemeslu mācību stundu neattaisnotiem kavējumiem par fizisko un emocionālo vardarbību. Apspriežot šo gadījumu ar sociālo pedagoģi, viņa atzina, ka pret šo skolēnu tiešām pēdējā laikā klasesbiedri veic emocionālo vardarbību, daži arī fizisko, aiztiekot un bojājot skolēna mantas.

4.3. Intervijas ar klašu audzinātājām, iegūtās informācijas analīze

Pētījuma ietvaros tika nolemts ne tikai noskaidrot, kāda ir neattaisnoti kavētu mācību stundu statistika Rīgas X vidusskolā, bet noskaidrot arī to, kāda rīcība tiek veikta gan no klases audzinātāju, gan no sociālā pedagoga puses. Tika organizētas intervijas gan ar 7.-9. klašu audzinātājām un, gan sociālo pedagoģu.

Vēršoties pie klašu audzinātājām, četras no 5 piekrita atbildēt uz autores sagatavotajiem jautājumiem (viens no audzinātājām ir skolas sociālais pedagogs, tāpēc jautājumi atsevišķi kā klases audzinātājai netika uzdoti). Šīm četrām klases audzinātājām tika uzdoti jautājumi par neattaisnoti kavētu mācību stundu aktualitāti viņu klasē, par to, kā viņas uz šādiem kavējumiem reaģē, kādi, viņuprāt, ir patiesie cēloņi tam, kāpēc skolēni izvēlas kavēt mācību stundas, kāda ir rīcība neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai un kāda nozīme

ir klases audzinātāja un sociālā pedagoga sadarbībai neattaisnotu kavējumu problēmas risināšanā (intervijas jautājumus skatīt 2. pielikumā, oficiālu piekrišanu intervijai – 4.1.- 4.4. pielikumā).

Divas no klases audzinātājām sacīja, ka mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla nav viņu klasēs aktuāla. Tomēr, ja kādreiz šāda situācija gadās, 8.a klases audzinātāja teica, ka cenšoties noskaidrot kavējuma iemeslu, tāpat arī informē vecākus, kas visbiežāk esot šokā, ja viņu bērns nav skolā un mācību stundās, bet kavē tās bez attaisnojoša iemesla. 8.a klases audzinātāja uzsvēra, ka liela nozīme ir sadarbībai ar sociālo pedagogu, ja klasē neattaisnoti kavējumi aktualizējas, jo, viņasprāt, sociālā pedagoga piesaistīšana esot vienīgā reālā metode. Viņa atzīst, ka viņai kā klases audzinātājai nav laika un zināšanu (!!) šādu situāciju risināšanai.

Divu citu klašu audzinātājas atzina, ka viņu klasē neattaisnoti kavētu mācību stundu problēma eksistē un ir aktuāla, tai skaitā arī 9.b klases audzinātāja, kuras klasē, kā jau iepriekš analizējot mācību stundu neattaisnoto kavējumu skaitu, tika noskaidrots, ka ir 4 skolēni, kuri kopumā iepriekšējā semestra laikā neattaisnoti bija kavējuši 336 mācību stundas.

Kā atzīst 9.b. klases audzinātāja, viņas klasē ir 4 skolēni no 14, kas ir neattaisnoti kavējošo skolēnu sarakstā. Divi no šiem skolēniem mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavē regulāri, bet otri divi - dažkārt. Jautājot, kā klases audzinātāja reaģē uz mācību stundu kavējumiem, viņa atbild, ka, ja kavējumi kļūst daudz un notiek vairākkārtēja kavēšana, viņa raksta īsziņas vecākiem, bet, ja vecāki uz to nereaģē, tiek iesaistīts sociālais pedagogs. Kā galvenos iemeslus neattaisnotiem kavējumiem klases audzinātāja min sociālos apstākļus, neatrisinātas situācijas, problēmas ģimenē, kā arī attālumu līdz skolei, kas saistīts ar sabiedriskā transporta kursēšanu rīta stundās. Arī 9.b klases audzinātāja apgalvo, ka viņas un sociālā pedagoga sadarbībai ir liela nozīme, jo vecāki daudz ātrāk reaģē uz sociālā pedagoga rīcību un aktivitātēm nekā uz klases audzinātāja aktivitātēm. Šo klases audzinātāja skaidroja ar to, ka vecāki baidoties (!) no sociālā pedagoga.

Arī 7.b klases audzinātāja pastāstīja, ka viņas klasē iepriekšējā semestrī bijuši 4 skolēni, kuriem ir bijusi aktuāla mācību stundu kavēšana (taču sarakstā neparādās, jo vecāki ir rakstījuši attaisnojošās zīmes), kam par iemeslu ir bijis motivācijas trūkums mācīties, audzināšanas stils ģimenē, kā arī aizraušanās ar datorspēlēm, kad skolēns lielāko nakti daļu pavada spēlējot datorspēles un no rītiem nevar laicīgi piecelties, lai aizietu uz skolu. Šis skolēns dzīvo nepilnā ģimenē - tikai ar tēvu, kurš no rītiem agri dodas uz darbu, tādēļ „nevarot izkontrolēt to, vai viņa bērns ir aizgājis uz skolu”. Arī intervijas dienā skolēns nebija ieradies uz pirmajām stundām, un, kad audzinātāja šim skolēnam zvanīja, viņš esot bijis tikko

piecēlies (pulksten 12:00 dienā). Klases audzinātāja tajā dienā bija plānojusi tikšanos ar tēvu, lai ieteiktu šim skolēnam apmeklēt atkarību speciālistu.

Parasti, kad skolēni kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, 7.b klases audzinātāja skolēniem liek rakstīt paskaidrojumu par neierašanos, kā arī ziņo par gadījumu vecākiem. Rīcība, kura tiek veikta no klases audzinātājas puses, lai mazinātu neattaisnotos mācību stundu kavējumus, ir nemitīgas motivējošas pārrunas ar skolēniem.

Tāpat kā 9.b klases audzinātāja, arī 7.b klases audzinātāja saka, ka klases audzinātāja un sociālā pedagoga sadarbībai ir liela nozīme, jo sociālais pedagogs varot „iedarbināt citas sviras” gadījuma risināšanai, piemēram, piesaistot sociālo dienestu, kā arī izsaucot vecākus uz skolu, kā laikā tiek noskaidroti cēloņi regulārajai mācību stundu kavēšanai un tiek veidota tālāka sadarbība.

Savukārt intervijā ar Rīgas X vidusskolas sociālo pedagogu (intervijas jautājumus skatīt 3. pielikumā, oficiālu piekrišanu intervijai 4.5. pielikumā), uzdodot vairākus jautājumus saistībā ar neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, noskaidroju, ka, viņasprāt, šobrīd skolā neattaisnoti mācību stundu kavējumi nav aktuāli. Atsaucot atmiņā pirms diviem gadiem veikto pētījumu, kurā atklājās, ka neattaisnoti kavētu mācību stundu kavējumi bija ļoti aktuāla problēma, jautāju, kā sociālajam pedagogam ir izdevies situāciju tik krasi izmainīt pozitīvā virzienā. Sociālais pedagogs atklāja, ka ļoti intensīvi sazinās ar tiem skolēniem, kas kavē mācību stundas, bet par to nav paziņojuši klases audzinātājam, savukārt vecākus informatīvi izglīto, ka nerūpējoties par sava bērna izglītību, var tikt saņemts naudas sods, var rasties problēmas ar Bāriņtiesu, kā arī ar Sociālo dienestu.

Tomēr, ja reizēm gadās, ka skolēns ir nokavējis stundu vai vairākas stundas, parasti iemesls ir aizgulēšanās vai slinkums. Ja atsevišķi skolēni regulāri kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, sociālais pedagogs izsauc skolēnu pie sevis un runā ar skolēnu (pēc tam, kad klases audzinātājs ir darījis visu iespējamo attiecīgajā situācijā). Jautājot, vai šādas sarunas palīdz risināt problēmu, sociālais pedagogs saka, ka reizēm līdz. Daudz kas atkarīgs no paša skolēna un viņa attieksmes pret skolu, viņa attiecībām ar priekšmeta skolotājiem, kā arī liela nozīme ir ģimenes ietekmei uz skolēnu. Ja tomēr individuāla saruna nav līdzējusi, tad uz skolu tiek izsaukti vecāki un saruna notiek pie skolas direktora, kuras laikā skolēns raksta vienošanos, ka apņemas stundas nekavēt, tātad tas nozīmē, ka skolēnam ir jāuzņemas atbildību par savu rīcību mācību stundu apmeklēšanas jautājumā. Turpinoties neattaisnotajiem kavējumiem, sarunās iesaistās atbalsta personāls (piemēram, psihologs). Pēdējais, ko skola dara, ja skolēns turpina kavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, ir ziņošana Sociālajam dienestam.

Pēc ziņošanas sociālajam dienestam var tikt iesaistīta Administratīvā komisija, kas izskata un pieņem lēmumus administratīvo pārkāpumu lietās, pamatojoties uz sastādīto protokolu par izdarīto administratīvo pārkāpumu.

Runājot par sadarbību ar klašu audzinātājiem, sociālā pedagoģe, tāpat kā visas četras intervētās klases audzinātājas, apgalvo, ka sadarbībai ir liela nozīme, ja skolēniem ir problēmas jebkādos jautājumos, tai skaitā, neattaisnoti kavētas mācību stundas. Sociālā pedagoģe saka, ka parasti klases audzinātāji izdara visu iespējamo viņu kompetences robežās skolēnu problēmu risināšanā, un tikai tad vēršas pie sociālā pedagoga.

Lasot un analizējot sociālā pedagoga darba plānu 2014./2015. mācību gadam (sk. 5. pielikumu), tika izveidots izvilcums ar tiem darba plāna punktiem, kas vistiešāk raksturo darbu neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumā.

Sociālais pedagogs veic individuālu darbu ar tiem skolēniem, kas neierodas skolā jebkāda iemesla dēļ; kuriem ir atkārtots mācību gads; kuriem viens vai abi vecāki strādā ārzemēs; kuriem ir zemi vērtējumi vai arī zināšanu līmenis pazeminās; kuriem ir uzvedības problēmas; kuriem ir problēmas ir ģimenē vai starp vienaudžiem, kuri nāk no sociālā riska ģimenēm. Tāpat tiek veikti pasākumi skolēnu skolas kavējumu mazināšanai sadarbībā ar klašu audzinātājiem un skolas administrāciju.

Sociālais pedagogs par svarīgu atzīmē sadarbību ar skolas personālu, kas sevī iekļauj klašu audzinātājus, mācību priekšmetu skolotājus, administrāciju, psihologu; medicīnas darbinieku; logopēdu. Kā jau iepriekš tika rakstīts, sociālā pedagoga sadarbībai ar klašu audzinātājiem neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumos ir ļoti liela nozīme, jo no klašu audzinātājiem sociālais pedagogs var iegūt informāciju par skolēnu aktuālajām problēmām, bet klašu audzinātāji var lūgt palīdzību sociālajam pedagogam, kad viņu kompetences robežas ir beigušās neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu risināšanā.

Lai veicinātu skolas un vecāku sadarbību ne tikai tad, kad vecāki tiek izsaukti uz skolu problēmu gadījumos, sociālais pedagogs savā darba plānā arī paredz tikšanos ar skolēnu vecākiem, piemēram, vecāku sapulcēs un vecāku dienās. Šo pasākumu laikā sociālais pedagogs var novērot vecāku attieksmi pret skolu, kā arī iedrošinātu vecākus pasākumiem, kuri veicina bērnu vispusīgu attīstību (vecāku lomas un līdzdalības palielināšana bērnu izglītības iegūšanas procesā).

Visas šīs darbības, kas vērstas uz skolēnu motivēšanu nekavēt mācību stundas, uz vecāku un skolas sadarbību, kā arī skolas personāla sadarbību, ir aktuālas visu gadu, lai preventīvā darbība nebūtu tikai epizodiska un tā nestu rezultātus.

Diplomdarba autore pētījuma laikā secināja, ka šajā- 2014./ 2015. mācību gadā problēma ar mācību stundu kavēšanu bez attaisnojoša iemesla 7. - 9. klašu grupā ir

samazinājusies 13 reizes, salīdzinot ar 2012./2013. mācību gadu, un 2014./2015. mācību gada 1. semestrī neattaisnoti kavētu mācību stundu problēma ir tikai vienā klasē no 6 klašu grupām, kur regulāri mācību stundas kavē 4 skolēni.

Paši skolēni, atbilstoši dokumentu analīzes rezultātiem, lielākoties apgalvo, ka nemēdz kavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla. Tie ir 62,5% no aptaujātiem 7.- 9. klašu skolēniem.

Tie skolēni, kas mēdz kavēt mācību stundas, visbiežāk nezina, kāpēc paši kavē. Taču tie skolēni, kas gan kavē, gan nekavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, apzinās, ka neattaisnotiem un nepamatotiem kavējumiem var būt dažādas sekas- nespēj izsekot vairs līdzī mācību vielai, pasliktās atzīmes, tiek zaudēts gribasspēks mācīties.

Skolēni vēlētos apmeklēt visas mācību stundas, ja mācību stundas būtu interesantākas vai arī tās sāktos vēlāk; ja skolā būtu jaunas un patīkamas skolotājas.

Lai arī pētījuma rezultāti norāda uz to, ka Rīgas X vidusskolā neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits nav liels- no 6 klašu grupām tikai vienā klasē ir aktuāli mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, kurus veido 4 skolēni ar 336 neattaisnoti kavētām mācību stundām, diplomdarba autore nolēma, tika nolemts, ka ir nepieciešama sociālpedagoģiskā darbība, lai šo skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits mazinātos. Turpmākajā sociālpedagoģiskajā darbībā tika nolemts strādāt ar šiem 4 skolēniem, kuriem ir problēmas ar mācību stundu kavēšanu bez attaisnojoša iemesla, kas visbiežāk ir saistīti ar aizgulēšanos, slinkumu, motivācijas trūkumu.

5. SOCIĀLPEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS PROGRAMMA, TĀS APROBĀCIJAS UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Sociālpedagoģiskās darbības programma neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai tika izveidota, pamatojoties uz autores iepriekš veiktu pētījumu Rīgas X vidusskolā saistībā ar neattaisnoti kavētām mācību stundām un pētījumā iegūtajiem rezultātiem (sk. 4. nodaļu).

Ņemot vērā pētījumā iegūtos rezultātus, kurā tika noskaidrots, ka četriem 9. klases skolēniem ir bijusi aktuāla mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, taču diplomdarba realizācija notika, strādājot individuāli ar trim 9. klases skolēniem, jo viens no skolēniem bija pārtraucis mācības Rīgas X vidusskolā. Konkrēto skolēnu (skolēnu vārdi mainīti) neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 2014./ 2015. mācību gada 1.semestrī apkopots 5.1. tabulā.

5.1.tabula

9.b klases skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 2014./ 2015.m.g.

Viesturs	129
Līga	75
Edgars	71

Programmas mērķis: veikt individuālu sociālpedagoģisko darbu ar skolēniem, kuri regulāri kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla, lai mazinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu un vairotu izpratni par skolas apmeklēšanas obligātumu.

Programmas aprobācijas bāze: Rīgas X vidusskola.

Programmas aprobācijas laiks: 02.03.- 08.05.2015.

Sociālpedagoģiskā darbības programma sevī ietver darbu ar skolēniem pārrunu veidā, izmantojot skolēna personības izpētes metodikas, sadarbību ar sociālo pedagogu, atbalsta personālu un pārējo skolas personālu.

Kritēriji, pēc kā tiks spriests par veiksmīgu programmas aprobāciju:

- samazinājies neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits vai to nav vispār;
- skolēni paši apzinās mācību stundu apmeklējuma obligātumu un nozīmību.

5.1. Sociālpedagoģiskās darbības programma

Nr. p.k	Uzdevumi	Programmas realizētāji	Realizācijas datums	Darbības saturs/ metodes	Plānotais rezultāts	Iespējamie riski
1.	Iegūt vecāku atļauju darbam ar skolēniem	Darba autore ar sociālā pedagoga palīdzību	2.-6.marts	Rakstveida apstiprinājums	Iegūta vecāku atļauja darbam ar skolēnu	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēni nenodod piekrišanas veidlapu vecākiem. • Vecāki neatļauj realizēt sociālpedagoģisko darbību.
2.	Informācijas aktualizācija par skolēniem uz 06.03.2015.:					
2.1	Atkārtota, padziļināta skolēnu lietu izpēte (skolēna persona lieta, citi dokumenti)	Darba autore ar sociālā pedagoga palīdzību	2.-6.marts	Dokumentu analīze	Padziļinātas zināšanas par skolēniem, pamatojoties uz izpētītajiem dokumentiem	Nepilnīgi apkopota informācija/zināšanas par skolēniem no iepriekšējām izglītības iestādēm.
2.2	Noskaidrot neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu katram skolēnam	Darba autore ar sociālā pedagoga palīdzību	6.marts	Dokumentu analīze	Izzināts, cik daudz ir neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits katram no skolēniem līdz konkrētajam datumam	Maldīgs neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits, laikā neatnestu attaisnojošo zīmju dēļ
2.3	Noskaidrot mācību priekšmetus ar nepietiekamu vērtējumu katram skolēnam	Darba autore	6. marts	Dokumentu analīze	Izzināts mācību priekšmetu skaits, kam ir nepietiekams vērtējums katram skolēnam līdz konkrētajam datumam	Vēl nebijuši pārbaudes darbi, kas vērtēti ar atzīmi
3.	Individuāls darbs ar katru skolēnu					
Darbs ar skolēniem sākumā tiek veikts pēc vienotas shēmas, lai noskaidrotu katra skolēna personīgo viedokli, attieksmi pret mācību stundu kavēšanu bez attaisnojoša iemesla. Balstoties uz katra skolēna sniegtajām atbildēm, darba autore turpina individuālu darbu atkarībā no indivīda problēmām.						
3.1	Iepazīties ar skolēnu <ul style="list-style-type: none"> - Mutiski vienoties par sadarbību ar skolēnu turpmākajās nedēļās - Intervējot skolēnu, uzzināt paša 	Darba autore	Marts	Intervija, mācību pieredzes kvalitātes	<ul style="list-style-type: none"> • Darba autore un skolēns ir iepazīnušies, skolēns piekrīt sadarboties; 	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns neierodas uz satikšanos; • Skolēns neuztver nopietni darba autori,

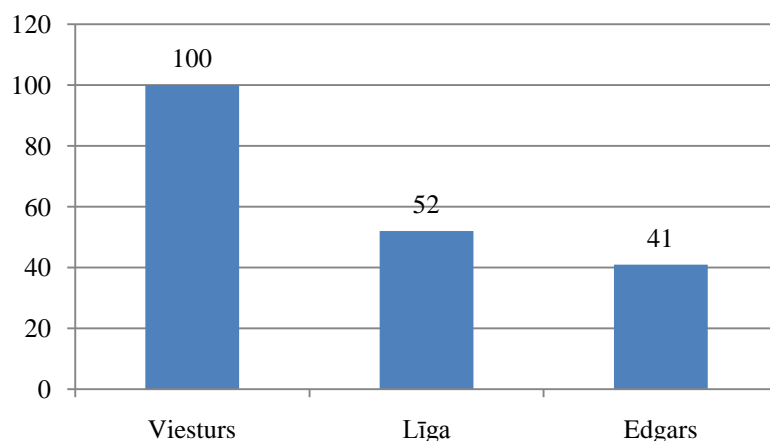
	<p>skolēna viedokli par mācību stundu kavējumiem, kā arī cēloni tiem;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kuras mācību stundas visbiežāk kavē; <p>Metodika „Attieksme pret mācību priekšmetiem</p>			izzināšanas metodika	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns pats brīvā atmosfērā atklāj savu viedokli par mācību stundu kavējumiem 	<p>neieklausās darba autorē;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atsakās aizpildīt metodiku
3.2	<ul style="list-style-type: none"> • Analizēt metodikas rezultātus; • Informēt klases audzinātāju par skolēna attieksmi pret mācību priekšmetiem 	Darba autore	Marts	Analīze	Izzināta skolēna attieksme pret mācību priekšmetiem	Nav atbildēts uz visiem jautājumiem, sabojātas metodikas lapas
3.3	<ul style="list-style-type: none"> • Sniegt atgriezenisko saiti par metodikas rezultātiem, pārrunāt tos ar skolēnu; • Individuāli ar skolēnu izveidot kalendāro paškontroles tabulu neattaisnoti kavētu mācību stundu atzīmēšanai; • Vienošanās par kalendārās tabulas aizpildīšanu un atkārtotām tikšanās reizēm 	Darba autore	Marts	Pārrunas, atgriezeniskās saites sniegšana	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns saņem atgriezenisko saiti par aizpildīto metodiku un saprot sevis sniegto atbilžu apkopojumu; • Panākta vienošanās par regulāru kalendārās tabulas aizpildīšanu neattaisnoti kavētu mācību stundu gadījumos 	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns neierodas uz satikšanos; • Skolēns neuztver nopietni darba autori, neieklausās darba autorē; • Atsakās veidot kalendāro tabulu neattaisnoti kavētu mācību stundu atzīmēšanai
3.4	<ul style="list-style-type: none"> • Individuālas pārrunas ar skolēnu par nākotnes plāniem; • Metodika „Gribas izpausmju pašnovērtējums”; 	Darba autore	Marts	Pārrunas, atgriezeniskā saite, mācību pieredzes kvalitātes izzināšanas metode	<ul style="list-style-type: none"> • Uzzināts, ko skolēns vēlas darīt nākotnē; • Skolēns saņem atgriezenisko saiti par aizpildīto metodiku un saprot sevis sniegto atbilžu apkopojumu 	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns neierodas uz satikšanos; • Skolēns neuztver nopietni darba autori, neieklausās darba autorē; • Atsakās aizpildīt metodiku
3.5	<ul style="list-style-type: none"> • Analizēt metodikas rezultātus; • Informēt klases audzinātāju par iegūtajiem rezultātiem 	Darba autore	Marts	Analīze	Noskaidrots skolēna gribas pašnovērtējums, pamatojoties uz metodikas apstrādes rezultātiem	<ul style="list-style-type: none"> • Nav atbildēts uz visiem jautājumiem, sabojātas metodikas lapas

3.6	<ul style="list-style-type: none"> • Sniegt atgriezenisko saiti par metodikas rezultātiem, pārrunāt tos ar skolēnu 	Darba autore	Marts/ aprīlis	Pārrunas, atgriezeniskās saites sniegšana	Skolēns saņem atgriezenisko saiti par aizpildīto metodiku un saprot sevis sniegto atbilžu apkopojumu	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns neierodas uz satikšanos;
3.7	Individuālas pārrunas ar skolēnu par katras iepriekšējās nedēļas neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, to reģistrēšana kalendārajā paškontroles tabulā	Darba autore	Marts- maijs. Katras darba nedēļas pēdējā darba dienā	Pārrunas	Uzzināts neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits no skolēna viedokļa;	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēns neierodas uz satikšanos; • Skolēns neuztver nopietni darba autori, neieklausās darba autorē
3.8	Individuālas pārrunas skolēnu aprobācijas noslēgumā, lai uzzinātu viedokli par sadarbības nozīmību neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita samazinājumā	Darba autore	Maijs	Pārrunas	Iegūts skolēna viedoklis par sadarbības nozīmību neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita samazinājumā	Skolēns neierodas uz satikšanos
4.	Sadarbība ar klases audzinātāju					
4.1	Sadarbojoties ar klases audzinātāju regulāri noskaidrot iemeslu neattaisnoti kavētām mācību stundām konkrētam skolēnam	Darba autore un sociālais pedagogs	Marts- maijs		Darba autore un sociālais pedagogs vienmēr ir informēts ne tikai par neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu, bet arī par cēloņiem	Vecāki nesadarbojas ar klases audzinātāju un neziņo par patiesajiem cēloņiem mācību stundu kavējumiem
4.2	Informēt klases audzinātāju par veikto izpētes metodiku rezultātiem	Darba autore	Marts	Informācijas apkopošana un nodošana	Klases audzinātāja zina, kāda ir viņas klases skolēna attieksme pret mācību priekšmetiem un kāds ir skolēnu gribas izpausmju pašnovērtējums	Skolēna nav aizpildījis metodiku, metodikas lapas ir bojātas
4.3	Intervija ar klases audzinātāju	Darba autore	Aprīlis	Intervija	Uzzināts par klases audzinātājas darbu ar skolēniem, kas regulāri kavē stundas bez attaisnojoša iemesla	Klases audzinātājas tiešo un netiešo pienākumu dēļ, nav iespējams norunāt tikšanos

5.	Sadarbība ar sociālo pedagogu					
5.1	Regulāri sekot līdzi skolēnu neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem, izmantojot skolvadības sistēmu e-klase.lv	Darba autore un sociālais pedagogs	Marts- maijs Katras darba nedēļas pēdējā darba dienā	Dokumentu analīze	Darba autore regulāri ir informēta par to, vai ir izmaiņas skolēna neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitā	Maldīgs neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits, laikā neatnestu attaisnojošo zīmju dēļ
5.2	Piedalīšanās vecāku sapulcēs vai sociālā pedagoga un konkrēto skolēnu vecāku tikšanās reizēs	Darba autore un sociālais pedagogs	Pēc nepieciešamības	Sapulču apmeklēšana	Darba autore sapulču/ tikšanās reizēs iepazīstas ar konkrētā skolēna vecākiem, ja rodas nepieciešamība	Vecāki nevēlas darba autores klātbūtni sapulcēs
5.3	Piedalīšanās atbalsta personāla sapulcēs, saistībā ar konkrētajiem skolēniem (ja nepieciešams)	Darba autore un sociālais pedagogs	Pēc nepieciešamības	Sapulču apmeklēšana	Darba autore sapulcēs iepazīstas ar atbalsta personāla darbu konkrētā gadījuma risināšanā	Nav nepieciešamības pēc atbalsta personāla sapulcēm saistībā ar konkrēto gadījumu risināšanu
6.	Sadarbība ar priekšmetu skolotājiem					
6.1	Novērot mācību stundas, kurās skolēnam mēdz būt nepietiekams vērtējums un kuras regulārikavē	Darba autore	Aprīlis- maijs	Novērošana	Darba autore redz, kā tiek veidotas un vadītas mācību stundas, kuras skolēns regulāri kavē	<ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja nevēlas, ka viņas stunda tiek novērota; • Nav ieradies skolēns, kurš konkrēto mācību priekšmetu neattaisnoti kavē; • Citi apstākļi
6.2	Veikt mācību stundu, kurās skolēnam mēdz būt nepietiekams vērtējums un kuras regulārikavē, analīzi	Darba autore	Aprīlis- maijs	Analīze	Darba autore izprot, kāds ir iemesls, kāpēc skolēns mēdz kavēt konkrētas mācību stundas	<ul style="list-style-type: none"> • Skolotāja nevēlas, ka viņas stunda tiek novērota; • Nav ieradies skolēns, kurš konkrēto mācību priekšmetu neattaisnoti kavē;

5.2. Sociālpedagoģiskās programmas aprobācija un tās rezultātu analīze

Lai uzsāktu sociālpedagoģiskās programmas realizāciju, bija nepieciešams noskaidrot katra skolēna tā brīža neattaisnoti kavētu mācību stundu un priekšmetu ar nepietiekamu vērtējumu skaitu, tāpēc tika veikta dokumentu analīze, izmantojot e-klase.lv skolvadības sistēmu. Veicot dokumentu analīzi, tika konstatēts 5.1. attēlāatspoguļotais neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits.



5.1.att. Neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 2014./2015. m.g. 2.semestrī līdz 06.03.2015.

Skolēnam Viesturam (skolēna vārds mainīts) šī mācību gada, šī semestra laikā līdz 6.03.2015. ir bijušas 100 neattaisnoti kavētas mācību stundas. 10.03.2015. skolēns atsāka apmeklēt skolu pēc vairāk kā mēneša ilga pārtraukuma, jo bija „padevies” - uzskatīja, ka nevarēs pabeigt pamatskolu, taču skolas sociālā pedagoģe, veicot pārrunas ar skolēnu un viņa māti, panāca to, ka skolēns atkal turpina apmeklēt skolu un visas mācību stundas.

Šī mācību gada 2. semestrī skolniecei Līgai (vārds mainīts) ir bijušas 52 neattaisnoti kavētas mācību stundas, kuras lielākoties ir kavētas, jo meitene ir aizgulējusies vai nav varējusi laikā ierasties skolā.

Skolēns Edgars (skolēna vārds mainīts) bija kavējis 41 mācību stundu bez attaisnojoša iemesla, jo šis iemesls ir bijusi aizgulēšanās.

Turpmāk skolēnu neattaisnotie kavējumi pa nedēļām tika apkopoti 5.2. tabulā.

Neattaisnoti kavētu mācību skaits pa nedēļām katram skolēnam (no: e-klase.lv)

	9.03.- 13.03.	23.03.- 27.03.	30.03.- 2.04.	7.04.- 10.04.	13.04.- 17.04.	20.04.- 24.04.	27.04.- 30.04.	5.05.- 7.05.	Kopā
Līga	8	7	12	9	14	6	2	4	62
Viesturs	9	7	4	1	22	22	23	6	94
Edgars	4	3	1	6	4	3	4	5	30

Tabulā apkopotie rezultāti liecina, ka laika posmā no 06.03.-10.04.2015., skolēniem aizvien ir aktuāla mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla - Līga neattaisnoti kavējusi 36 mācību stundas, Viesturs - 26, Edgars - 14.

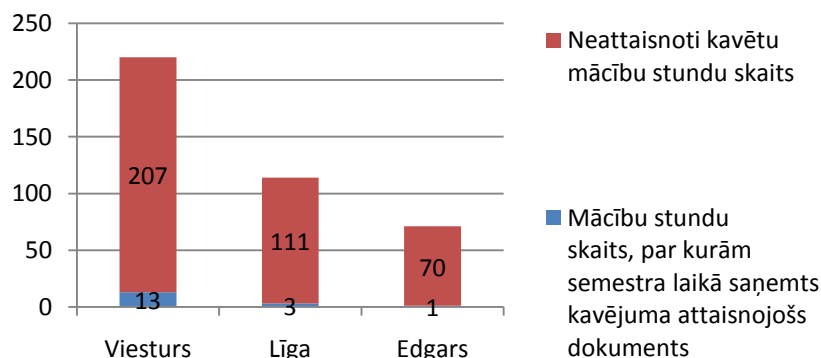
Nākamajā posmā no 13.04.-07.05.2015. neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits aizvien ir palielinājies un uz 07.05.2015. katram skolēnam kopā ir bijis šāds neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits: Līga- 62 (+26 neattaisnoti kavētas mācību stundas), Viesturs- 94 (+68 neattaisnoti kavētas mācību stundas), Edgars- 30 (+16 neattaisnoti kavētas mācību stundas).

Skolēns Viesturs sākoties nākamajam posmam no 13.04.-30.04. atkal bija pārtraucis apmeklēt skolu un mācību stundas, kā iepriekš līdz 10.03.2015.

Analizējot mācību stundu kavējumu skaitu katram skolēnam nedēļas griezumā, balstoties uz 5.2.tabulu, var redzēt, ka tikai Līgai ir samazinājies neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits, Edgara neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits ir palicis nemainīgs, savukārt Viesturam, neapmeklējot skolu 3 nedēļas pēc kārtas, ir palielinājies neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits.

Salīdzinot iegūtos datus no skolvadības sistēmas e-klase.lv ar pašu skolēnu (Līgas un Edgara) reģistrētajām kavētajām mācību stundām kavējumu kalendārā, un analizējot tos, tiek secināts, ka aizvien pastāvošā problēma ir saistīta ar to, ka skolēni nespēj no rītiem piecelties vai regulāri aizguļas, reizēm arī slinkums apmeklēt mācību stundas - īpaši pēdējās.

5.2.attēlā var apskatīt kavējumu skaitu visiem 3 skolēniem 2014./2015. mācību gada 2.semestra laikā.



5.2.att. Neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits 2014./2015. mācību gada 2. semestra laikā katram skolēnam

Rezultātā šī semestra laikā Līgai kopā ir bijušas 114 neattaisnoti kavētas mācību stundas, no kurām 3 attaisnoja, tātad šobrīd skolniece kavējusi 111 mācību stundas. Viesturam ir bijušas 207 neattaisnotas stundas, semestra laikā ir saņemti dokumenti par 13 attaisnojoši kavētām mācību stundām, tātad kopā - 220 neattaisnoti kavētas mācību stundas. Edgars kavējis 70 mācību stundas, bet par 1 mācību stundu bijis attaisnojošais dokuments. Rezultātā Edgars kavējis 71 mācību stunda bez attaisnojoša iemesla.

Lai padziļināti izzinātu skolēnus, kuri kavēmācību stundas bez attaisnojoša iemesla, tika izmantotas dažādas pētījumu metodes.

Dokumentu analīze, kurā tika iekļauta ne tikai mācību stundu skaita noskaidrošana un analīze, tika veikta arī personas lietas analīze, ar mērķi noskaidrot skolēnu mācību sasniegumu un kavējumu vēsturi, taču tika secināts, ka personu lietu ieraksti nebija tik pilnīgi, lai autore varētu izdarīt padziļinātus secinājumus par katra skolēna sasniegumiem un kavējumu skaitu. Katra skolēna personu lietā atklāta informācija, ka skolēni apgūst vispārīzglītojošo pamatskolas izglītības programmu (izglītības programmas kods 21011111).

Skolēnu personības un mācību motivācijas izpētes metodikas tika izmantotas ar mērķi noskaidrot skolēnu attieksmi pret mācību priekšmetiem, kā arī noskaidrot skolēnu gribas pašnovērtējumu, kurā tiek atklātas skolēnu motivācijas izpausmes, nākotnes plāni, sevis novērtējums plānu sasniegšanai.

Individuālo **interviju** laikā diplomdarba autore mērķis bija noskaidrot katra skolēna viedokli par neattaisnotu mācību stundu kavēšanu, par sekām, kādas no tā var izrietēt.

Skolēna kalendāro tabulu neattaisnoti kavētu mācību stundu paškontrolei (sk. .6. pielikumu) skolēni veidoja paši ar diplomdarba autore palīdzību. Tā tika veidota, jo darba autore uzskata, ka, veicot individuālo darbu ar skolēnu, liela nozīme ir tam, vai skolēns pats izprot un apzinās sekas un kaitējumu, ko nodara apzināta mācību stundu kavēšana, kurai nav attaisnojoša iemesla.

Vēlēdamies noskaidrot, kāpēc, īpaši skolniecei Līgai (skolēns Edgars apgūst vācu valodu) ir problēmas krievu valodā - gan apmeklējuma ziņā, gan vērtējumu ziņā, tika nolemts veikt krievu valodas stundas **novērošanu** (mācību stundas analīzes kritēriju un novērojumu tabulas paraugs skatāms 12. pielikumā).

Uz šo mācību stundu abi skolēni neieradās, taču neskatoties uz to, novērošana un analīze tika veikta, lai izprastu skolotājas darba metodes ar konkrēto klasi un attieksmi pret skolēniem.

Mācību stundu, kas bija „nultā”, apmeklēja 3 skolēni, lai arī viņiem bija jāprezentē grupu projekts. Tikai divām skolniecēm šis darbs bija sagatavots, trešajam skolēnam darbs bija gatavots, bet nebija paņemts līdz uz mācību stundu. Līdz ar to atlikušo mācību stundu

skolotājas attieksme pret šo skolēnu bija vienaldzīga- mācību stundas sākumā lika skolēnam rakstīt paskaidrojumu un skolēnam vairs nepievērsa uzmanību. Ar divām skolniecēm, kurām darbs bija sagatavots, skolotāja komunicēja, vērtējot projekta prezentāciju, skolotāja kritizēja un nebija uzslavas.

Redzot skolotājas mācību stundas vadīšanas stilu, darba autore izprata Līgas attieksmi pret krievu valodas mācību priekšmetu, kāpēc viņa nevēlas apmeklēt mācību stundas un kāpēc mācību motivācijas metodikas rezultātā atklājās tik zems.

Jautājot skolotājai par to, kāds ir skolēnu zināšanu līmeni, skolotāja apgalvoja, ka tas ir normāls; savukārt uz jautājumu, vai skolotājai ir kāda īpaša pieeja skolēniem, kam zināšanu līmenis ir zemāks vai regulāri kavē mācību stundas, skolotāja uzsvēra, ka galvenā individuālā pieeja ir konsultācijas, uz kurām skolēni ierodas reti.

Gadījumos, kad skolēns to neapzinās, ir nepieciešams veikt ne tikai pārrunas, bet iesaistīt pašus skolēnus neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanā. Darba autore domā, ka, ja paši skolēni fiksēs to, cik stundas ir apmeklējuši, cik stundas kavējuši, kā arī pēc tam to kopā ar pašiem skolēniem analizējot un pārrunājot, skolēni var tikt mudināti uz pašanalīzi (piemēram, redzot, ka neattaisnoti kavēto mācību stundu skaits ir liels, pastāv varbūtība, ka skolēns aizdomāsies par situācijas nopietnību). Pašsaprotami, ka sociālajam pedagogam šai paškontroles sistēmai ir jāseko līdzi, ko diplomdarba autore kopā ar sociālo pedagogi darīja, izmantojot skolvadības sistēmu e-klase.lv un veicot ar skolēnu regulāras pārrunas.

5.3. Individuālo gadījumu risinājumi

1.gadījums- Līga

Dokumentu analīze

Analizējot skolēnu personu lietas, tika noskaidrots, ka Rīgas X vidusskola pēc kārtas ir otrā skola, kurā Līga mācās - iestājās Rīgas X vidusskolā šī - 2014./2015. m.g. sākumā, pēc tam, kad iepriekšējā skolā par 4 nesekmīgiem vērtējumiem un Valsts eksāmenu nekārtošanu, tika atstāta uz otru gadu 9.klasē, un dokumenta par pamatskolas izglītības iegūšanu vietā tika izsniegta liecība. Mācību priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu iepriekšējā 2013./ 2014. mācību gadā bijuši - ģeogrāfija, literatūra, matemātika, mājturības un tehnoloģijas, kā arī visa mācību gada laikā bijušas 167 neattaisnoti kavētas mācību stundas.

Šī mācību gada 2.semestrī līdz 06.03.2015. meitenei aizvien bija 4 priekšmeti, kuros bija nepietiekams vērtējums: pasaules vēsture, fizika, sports un vizuālā māksla. Izzinot, vai mācību priekšmeti ar nepietiekamo vērtējumu bija arī visretāk apmeklētie, tika noskaidrots, ka

saistības starp nesekmību un neattaisnotiem kavējumiem nav, jo bija mācību priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu, kurus Līga ne reizi nebija nokavējusi. Skolnieces Līgas gadījumā priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu bija:

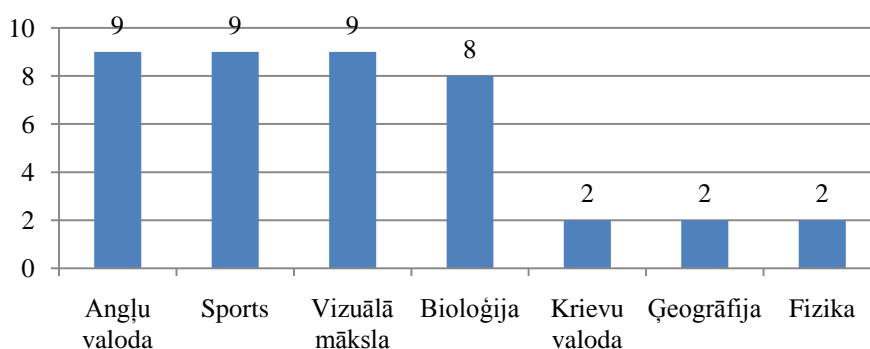
- pasaules vēsture, kavējumu skaits: 0
- fizika, kavējumu skaits: 2
- sports, kavējumu skaits: 5
- vizuālā māksla, kavējumu skaits: 0

Savukārt, noskaidrojot datus par mācību priekšmetiem ar nepietiekamu vērtējumu sociālpedagoģiskās darbības aprobācijas beigās, Līgai vairs nebija neviena mācību priekšmeta ar nepietiekamu vērtējumu.

Skolēnu personības un mācību motivācijas izpētes metodikas

„Attieksme pret mācību priekšmetiem”(sk. 7. pielikumu)

Skolnieces Līgas atbilžu lapā vismazākais punktu skaits parādījās tādos mācību priekšmetos kā krievu valoda, ģeogrāfija, fizika, kas nozīmē, ka meitenes ieinteresētība šajos priekšmetos ir maza. Vislielākais punktu skaits bija angļu valodā, bioloģijā, sportā un vizuālajā mākslā (sk. 5.3. attēlu!).



5.3.att. Metodikas „Attieksme pret mācību priekšmetiem” rezultāti ar iegūto visaugstāko un viszemāko punktu skaitu

Jautājot skolniecei, kurus priekšmetus viņa visbiežāk kavē, meitene atzina, ka tā ir krievu valoda un fizika, kas sakrīt ar metodikas rezultātiem - šajos priekšmetos meitene ir vismazāk ieinteresēta un tos apmeklē ar nepatiku, kā arī viens no nesekmīgajiem mācību priekšmetiem ir fizika. Taču nesakritība radās tādos priekšmetos kā sports un vizuālā māksla, kas pēc metodikas rezultātiem atklāja, ka meitene ir gandrīz pilnībā tajos ieinteresēta, taču vērtējums tajos ir nepietiekams.

Intervijas (sk. 9. pielikumu) laikā, jautājot par priekšmetiem, kas izraisa skolniecei nepatiku, tika saņemta atbilde, ka, piemēram, krievu valodas skolotājas attieksme pret skolēniem, kuri kaut ko nesaprot, ir nemotivējoša - tiek aizrādīts, izteiktas nevajadzīgas un neadekvātas piezīmes, komentāri. Savukārt, prasot skolniecei par to, kādēļ viņa ir nesekmīga sportā, tika atbildēts, ka ir slinkums uz to doties, citreiz negribas nest uz skolu lieku smagumu

- sporta apģērba somu, savukārt vizuālajā mākslā mēdz būt sarežģīti darbi, kurus nevarot paspēt laicīgi pabeigt, līdz ar to tiek saņemts nepietiekams vērtējums. Taču, neskatoties uz to visu, gan sports, gan vizuālā māksla viņai patīkot un šķiet interesanti mācību priekšmeti.

Neskaitot to, ka skolniecei ir slinkums uz sporta stundu paņemt līdzīgu sporta somu, intervijas laikā viņa arī atzina, ka bieži kavē pirmās jeb t.s. „nultās” stundas, jo no rītiem nevar pamosties, kā arī pēdējās, jo esot slinkums doties uz pēdējām mācību stundām. Jautājot, vai skolniece apzinās, kādas sekas var būt tam, ka viņa slinko un nedodas uz visām mācību stundām, uzreiz tika saņemta atbilde par juridiskajām sekām (soda nauda, došanās uz pašvaldības policiju par 20 un vairāk neattaisnoti kavētām mācību stundām), taču, uzdodot jautājumu, vai meitene jebkad ir aizdomājusies, ka tieši mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, ir viens no cēloņiem nesekmībai, viņa atzīst, ka nekad par to nav aizdomājusies un neuzskata, ka, pāris reizes nokavējot mācību priekšmetu, tas varētu atstāt jebkādas sekas uz viņas iespējām iegūt atestātu par pamatizglītību.

Tāpat autores ievērtību guva meitenes atziņa, ka neesot jēgas no mājasdarbu pildīšanas, jo, neizpildot mājasdarbu, skolotāja ieliek n/v („nav vērtējuma”) un tas pasliktina vidējo atzīmi. Pēc šādas atziņas diplomdarba autore mudināja skolnieci domāt, ka jebkurā gadījumā labāk ir mājasdarbu pildīt nekā neizpildīt vispār, kā arī to, ka cilvēkiem vienmēr ir jādara kas tāds, ko negribas, un, pārvarot slinkumu, meitene to dara pati sevis dēļ, lai varētu sasniegt to, ko ir ieplānojusi tuvākajā un tālākajā nākotnē.

Uzdodot jautājumu, ko meitene plāno darīt nākotnē, tika saņemta atbilde, ka meitene vēlas tālāk mācīties kādā Rīgas profesionālajā vidusskolā, taču nezinot, ko konkrēti. Jautājot, kāpēc tādā gadījumā tieši tā skola ir tā, kuru viņa vēlētos apmeklēt, skolniece atbildēja, ka skola atrodas tuvu viņas dzīvesvietai.

Ņemot vērā autores interesi par metodikas rezultātiem, kas atklāja skolnieces gribu, pārliecību un domas par nākotni, autore skolniecei piedāvāja aizpildīt vēl vienu skolēnu personības un mācību motivācijas izpēti metodiku.

„Gribas izpausmju pašnovērtējums” (sk. 8. pielikumu)

Ņemot vērā iegūtos rezultātus, meitenei pārsvarā ir pozitīva attieksme pret sevi un apkārtējiem – viņa atzīst, ka spēj novērtēt sevi paškritiski, spēj nežēloties un pārvarēt sīkas grūtības, prot būt kulturāla, savaldīga un spēj nepakļauties citu ietekmei, paliekot pie savas pārliecības. Drīzāk jā, nekā nē Līga spēj regulāri izpildīt vajadzīgo, atsakoties no kaut kā patīkama; uz viņas solījumu var paļauties un, drīzāk jā, nekā nē, Līga spēj atzīties savā pārkāpumā. Taču diemžēl drīzāk nē, nekā jā meitene zina, ko grib paveikt savā dzīvē, ar ko būt noderīgai; meitenei drīzāk nepietiek neatlaidības nepamest pusceļā sarežģīta mācību

uzdevuma izpildi, kā arī Līga atzīst, ka viņai drīzāk ir problēmas sevi organizēt darbam, strādāt koncentrējoties un ar pilnu atdevi.

Analizējot Līgas sniegtās atbildes, var secināt, ka lielākoties viņa tiešām spēj adekvāti sevi novērtēt - pēc autores domām, skolniece tiešām spēj būt kulturāla un savaldīga, uz viņas solījumu var paļauties, viņa spēj atzīties savos pārkāpumos, tai skaitā par mācību stundu kavēšanu bez attaisnojoša iemesla, tāpat arī, ka viņa vēl šobrīd nezina, ko savā dzīvē vēlas darīt un sasniegt, tomēr dažos gadījumos, kā spēja izpildīt vajadzīgo, atsakoties no kaut kā sev patīkama vai arī nežēlojoties pārvarēt sīkas grūtības, pēc autores domām, ir novērtēta pārāk pozitīvi, jo līdz šim meitenei ir bijušas problēmas ar aizgulēšanos un slinkumu apmeklēt visas mācību stundas.

Skolēna kalendārā tabula neattaisnoti kavētu mācību stundu paškontrolei

Līga bija atsaucīga, tāpēc katru dienu atzīmēja kalendārā prasīto informāciju, vienmēr ieradās norunātajās tikšanās reizēs, lai pārrunātu katras iepriekšējās nedēļas rezultātus.

Analizējot skolnieces paškontroles kalendāro tabulu, darba autore secināja, ka visbiežākais iemesls tam, kāpēc meitene ir kavējusi mācību stundas, ir aizgulēšanās (tātad „nultās” un pirmās mācību stundas). Pēc meitenes fiksētajiem datiem, tās ir bijušas 12 mācību stundas laika posmā no 23.03.-10.04.2015., nākamajā posmā no 13.04.-07.05.2015.- 26. Tieši tāpēc, ka iemesls kavējumiem ir bijusi aizgulēšanās, skolniece nav kavējusi kādas konkrētas mācību stundas, bet pēc sagādīšanās principa.

Pārrunājot ar skolnieci paškontroles kalendārās tabulas ierakstus pēc pirmā posma (līdz 10.04.2015.), darba autore neguva apstiprinājumu tam, ka meitene, ka apzinās situācijas nopietnību - meitene aizvien turpina aizgulēties, „aizstāvēt” sevi, ka „nespējot piecelties, jo viņa esot tāds cilvēks”.

Sociālpedagoģiskās darbības aprobācijas noslēgumā tika organizēta vēl viena tikšanās ar skolnieci, lai izvērtētu sadarbības efektivitāti. Skolniece atklāja, ka šo divu mēnešu laikā viņa vienmēr ir regulāri aizpildījusi kalendāro paškontroles tabulu, darījusi to godprātīgi. Ņemot vērā to, ka skolniece regulāri ir aizgulējusies, darba autore vaicāja, vai skolniece ir izdarījusi secinājumus par to, uz ko tika saņemta atbilde, ka skolniece ir ievērojusi, ka šis iemesls kavējumiem ir bijis pārāk bieži. Tomēr aizvien skolniece paliek pie pārliecības, ka no dažām nokavētām stundām nekas nemainās, galvenais, lai visos mācību priekšmetos ir pietiekams vērtējums. Uz jautājumu, vai skolniecei ir bijis lietderīgi veikt sevis paškontroli, atbilde bija pozitīva, sakot, ka tagad ir sapratusi, cik patiesībā bieži notiek kavēšana bez attaisnojoša iemesla aizgulēšanās dēļ.

Līgas gadījumā lielākā problēma ir nespēja sevi motivēt no rītiem laicīgi piecelties, tāpēc regulāri aizguļas. Tāpat skolniece zina, ka grib pēc pamatskolas beigšanas doties tālāk

mācīties kādā profesionālajā vidusskolā, taču nedara neko, lai panāktu to, ka iegūtu dokumentu par pamatizglītības iegūšanu, jo neredz jēgu mācīties patstāvīgi, apmeklēt visas mācību stundas.

Neskatoties uz to, ka skolniecei ir motivācijas trūkums mācīties pilnvērtīgi, viņa ir atsaucīga, aizpildīja visas metodikas, piekrita patstāvīgi aizpildīt paškontroles kalendāro tabulu, regulāri ieradās uz norunātajām tikšanās reizēm.

2. gadījums- Viesturs

Dokumentu analīze

Salīdzinot ar Līgu, Viestura personas lietā autore neizlasīja tādu informāciju, kas varētu veidot padziļinātu izpratni par Viestura mācību sasniegumu un kavējumu vēsturi. Vienīgā noderīgā informācija, kas bija atrodamā personas lietā, bija skolēna 7. klases liecība, kura apstiprina, ka skolēnam neattaisnoti kavētu mācību stundu problēma nav jauna - pirms diviem mācību gadiem, beidzot 7.klasi, skolēnam Viesturam bijušas 76 neattaisnoti kavētas mācību stundas gadā.

Pamatojoties uz personas lietu, Rīgas X vidusskola ir vienīgā, kurā Viesturs ir mācījies.

Šī mācību gada 2.semestrī līdz 06.03.2015. Viesturam bija 3 priekšmeti, kuros bija nepietiekams vērtējums: ķīmija, latviešu valoda un matemātika. Izzinot, vai mācību priekšmeti ar nepietiekamo vērtējumu bija arī visretāk apmeklētie, tika noskaidrots, ka saistība starp nesekmību un neattaisnotiem kavējumiem ir ļoti minimāla. Skolēna Viestura gadījumā priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu bija:

- Ķīmija, neattaisnotu kavējumu skaits: 3
- Latviešu valoda, neattaisnotu kavējumu skaits: 8
- Matemātika, neattaisnotu kavējumu skaits: 8

Uz 14.05.2015. Viesturam ir palielinājies to mācību priekšmetu skaits, kam ir nepietiekams vērtējums, kas skaidrojams ar to, ka skolēns sākot no 10.04.2015. skolu apmeklēja tikai epizodiski.

Šie mācību priekšmeti ir Latvijas vēsture, matemātika, krievu valoda, vizuālā māksla un mājturība un tehnoloģijas. Ņemot vērā, ka skolniekam ir 5 mācību priekšmeti, kuros ir nepietiekams vērtējums, un 9. klasēm ir sācies eksāmenu laiks, darba autore kopā ar skolas sociālo pedagogu secina, ka šis skolnieks šajā mācību gadā savas nolaidības dēļ un zemās motivācijas dēļ neiegūs dokumentu par pamatizglītības iegūšanu.

Skolēnu personības un mācību motivācijas izpētes metodikas

„Attieksme pret mācību priekšmetiem”

Analizējot metodikas rezultātus, atklājās, ka visaugstākais punktu skaits bija tādiem priekšmetiem kā angļu valoda - 8 un sports - 9, savukārt viszemāko punktu skaitu skolēns bija atzīmējis latviešu valodai - 3, krievu valodai - 3, matemātikai - 2 un ķīmijai – 2, kas sakrīt ar informāciju par skolēna kavējumiem un sekmēm, kā arī paša skolēna teikto par priekšmetiem, kurus, kā pats atzīst sniegtajā intervijā (sk.10. pielikumu) - kavē. Proti, angļu valodas stundas skolēns nekavē un šajā mācību priekšmetā viņam ir augsts vērtējums - 8/9, savukārt mācību priekšmeti, kuros skolēnam ir nepietiekams vērtējums un kurus visbiežāk mēdz kavēt ir tie paši, kuriem skolēns ir devis vismazāko punktu skaitu.

„Gribas izpausmju pašnovērtējums”

Analizējot Viestura gribas pašnovērtējumu, darba autore secināja, ka viņa attieksme pret sevi, līdzcīvēkiem un savu nākotni ir vērtējama nedz negatīvi, nedz pozitīvi, jo neviena no sniegtajām atbildēm netiecās būt izteikti pozitīva vai negatīva. Savās atbildēs skolēns atklāti parādīja to, ka nespēj tikt galā ar sīkām grūtībām, kas nostājas viņa ceļā, kas sakrīt ar viņa paša sacīto, ka nevēlas reizēm nākt uz skolu, jo ir skolotājas, kas apgalvo, ka viņš nepabeigs pamatskolu, kas ir ietekmējis gan viņa gribu, gan motivāciju, piemēram, apmeklēt skolu un visas mācību stundas.

Skolēna kalendārā tabula neattaisnoti kavētu mācību stundu paškontrolei

Salīdzinot ar Līgu, Viesturs bija daudz neatsaucīgāks, līdz ar to līdz pat 14.04.2015. kopš paškontroles aizpildīšanas sākuma brīža darba autorei nebija izdevies satikt Viesturu, lai kopā izanalizētu paškontroles kalendāro tabulu.

Visu laiku kopš 13.04.- 30.04.2015. skolēns neapmeklēja skolu, tādēļ rīkotās tikšanās reizes bijušas nesekmīgas. Skolēns pirmo reizi uz skolu bija ieradies 07.05.2015., tāpēc aizvien no skolēna netika iegūtas ziņas par paša reģistrētajiem mācību stundu kavējumiem kalendārajā tabulā.

Arī turpmāk Viesturs tikai epizodiski turpināja apmeklēt mācību stundas, rezultātā neattaisnoti nokavējot 207 mācību stundas, 5 priekšmetos iegūstot nepietiekamu vērtējumu un zaudējot iespēju iegūt dokumentu par pamatskolas izglītības apguvi.

Viesturam ir motivācijas trūkums, slinkums, kas ir par iemeslu mācību stundu kavēšanai bez attaisnota iemesla, taču bez tā, skolēna motivāciju mazina klases audzinātājas attieksme pret skolēnu, apgalvojot, ka viņš nepabeigs pamatskolu un tāpēc viņam liekas, ka nemaz nav nozīmes apmeklēt skolu.

Lai arī skolēns daudz kavē, viņš ir patstāvīgs, kas pierādījās, kad skolēns, neapmeklējot skolu līdz 10.03.2015., bija patstāvīgi mācījies un sekojis līdzi dažiem mācību priekšmetiem.

3.gadījums- Edgars

Dokumentu analīze

Tāpat kā Viesturam, arī Edgara personas lieta nesniedz izsmeļošu informāciju par skolēna mācību sasniegumu un kavējumu vēsturi. Informācija, kas personas lietā bija atrodamā, ka skolēnam, tāpat kā viņa klasesbiedrenei Līgai, Rīgas X vidusskola ir otrā skola, kurā viņš mācās.

Analizējot skolvadības e-klase.lv datus, diplomdarba autore secināja, ka līdz 06.03.2015. Edgaram bija nepietiekams vērtējums 5 mācību priekšmetos :

- Angļu valoda, neattaisnotu kavējumu skaits: 0
- Fizika, neattaisnotu kavējumu skaits: 0
- Latviešu valoda, neattaisnotu kavējumu skaits: 4
- Mūzika, neattaisnotu kavējumu skaits: 4
- Sociālās zinības, neattaisnotu kavējumu skaits: 4

Kā redzams, nevar viennozīmīgi apgalvot, ka Edgara gadījumā būtu saistība starp sekmību un mācību stundu apmeklētību, jo tāpat kā Līgas gadījumā, arī Edgaram ir pāris priekšmeti, kuros ir nepietiekami vērtējumi, bet tie nav ne reizi kavēti.

Uz 14.05.2015. skolniekam ir tikai viens mācību priekšmets ar nepietiekamu vērtējumu - matemātikā, tāpat arī ir samazinājies neattaisnoti kavētu mācību stundu skaits, kas liecina par pozitīvām izmaiņām skolnieka attieksmē pret mācību procesu un attieksmē arī pašam pret sevi.

Skolēnu personības un mācību motivācijas izpētes metodikas

„Attieksme pret mācību priekšmetiem”

Analizējot Edgara atbildes uz izpētes metodiku, darba autore secināja, ka līdzīgi kā iepriekšējiem diviem zēna klasesbiedriem, metodikas atbildēs varēja redzēt sakritību, ka viszemākais punktu skaits bija tiem mācību priekšmetiem, kuri skolēnam ir ar nepietiekamu vērtējumu. Angļu valodā - 3, fizikā - 3, latviešu valodā - 2, taču visaugstāko punktu skaitu skolēns bija ielicis sportam, lai arī intervijā (sk. 11. pielikumu) zēns bija teicis, ka ar šī priekšmeta skolotāju viņam mēdz būt konflikti par kavētām mācību stundām - 8. Jautājot, kāpēc tāda nesakritība, skolēns atbildēja, ka viņam patīk sportot neatkarīgi no skolotājas.

„Gribas izpausmju pašnovērtējums”

Savukārt analizējot Edgara atbildes uz metodiku par gribas pašnovērtējumu, tika secināts, ka viņa attieksme pret sevi, līdzcilvēkiem un savu nākotni ir vērtējama vairāk

pozitīvi, jo vairākumā atbildes bija ar pozitīvu noskaņu. Tāpat kā Viesturs, arī Edgars savās atbildēs atzina, ka nespēj tikt galā ar sīkām grūtībām, kas izpaužas, piemēram, nevēlēšanā apmeklēt visas mācību stundas. Pozitīvi vērtējama ir skolēna atbilde, ka viņš spēj paškritiski saskatīt savas kļūdas, tomēr sarunu laikā tika secināts, ka skolēns savas kļūdas, kas saistās ar mācību stundu apmeklējumu, atzīt neprot un nesaskata tajā nekādu problēmu.

Skolēna kalendārā tabula neattaisnoti kavētu mācību stundu paškontrolei

Arī šajā gadījumā Edgara attieksme pret darba autori bija līdzīga klasesbiedra attieksmei - neatsaucīga, tāpēc arī ar šo skolēnu darba autorei līdz 14.04.2015. kopš paškontroles aizpildīšanas sākuma brīža nebija izdevies satikt, lai kopā izanalizētu paškontroles kalendāro tabulu.

Pēc 17.04.2015. ar skolēnu Edgaru izdevās satikt 22.04.2015., kad darba autore un skolēns vienojās par turpmāku kalendārās tabulas aizpildīšanu.

Analizējot skolēna paškontroles kalendāro tabulu, kas tika aizpildīta laikā no 23.04.-07.05.2015., darba autore secināja, ka visbiežākais iemesls tam, kāpēc zēns ir kavējis mācību stundas, ir aizgulēšanās (tātad „nultās” un pirmās mācību stundas) un garās rindas veikalā, kurā iegriežas pirms skolas apmeklējuma. Pēc skolēna fiksētajiem datiem, tās ir bijušas 10 mācību stundas laika posmā no 23.04.-07.05.2015. Tieši tāpēc, ka iemesls kavējumiem ir bijusi aizgulēšanās un rindas veikalā, skolēns nav kavējis kādas konkrētas mācību stundas, bet pēc sagādīšanās principa.

Pārrunājot ar skolēnu paškontroles kalendārās tabulas ierakstus, darba autore secināja, ka skolēns neuztver nopietni situāciju, jo apgalvoja, ka tas neesot nekas traks nokavēt tikai pirmās stundas vai stundu sākumu. Tomēr viņam šķitis interesanti fiksēt mācību stundu apmeklējumu.

Skolēnam bija 5 mācību priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu, taču ne vienmēr tie bija tie priekšmeti, kurus skolēns kavēja bez attaisnojoša iemesla. Skolēnam ir problēmas ar motivāciju, slinkumu, nespēj pārvarēt grūtības un atbildību pret pienākumu laicīgi ierasties skolā un mācību stundām, tā vietā atrodoties veikalā, lai iegādātos pusdienas), kā dēļ viņš regulāri kavē mācību stundas.

Skolēnam bija 5 mācību priekšmeti ar nepietiekamu vērtējumu, taču ne vienmēr tie bija tie priekšmeti, kurus skolēns kavēja bez attaisnojoša iemesla. Skolēnam ir problēmas ar motivāciju, slinkumu, nespēj pārvarēt grūtības, kā dēļ viņš regulāri kavē mācību stundas.

IETEIKUMI

Lai mazinātu mācību stundu kavējumus bez attaisnojoša iemeslaun palielinātu skolēnu vēlmi mācīties, darba autorei ir vairāki ieteikumi, pēc subordinācijas.

Valsts līmenī būtu jāveic izmaiņas izglītības sistēmā, proti - viss, ko skolēni mācās, ir maksimāli jāpietuvina reālajai dzīvei, lai nerastos jautājums „kāpēc tas man ir nepieciešams?” u.c., bet gan redzētu reālu saistību ar ikdienu; vielai, kura jāapgūst, nevajadzētu būt tik plašai un intensīvai, jo nereti skolēni sastopas ar pārslodzi, ņemot vērā, ka bez mācību darba, skolēniem ir ārpusskolas aktivitātes - pulciņi, sabiedriskās aktivitātes u.c., taču slodzes dēļ var pastāvēt iespēja, ka skolēniem nākas izvēlēties prioritātes, kas ne vienmēr ir izglītības iestādes apmeklējums; turklāt būtu nepieciešamība ne tikai pēc Ministru kabineta noteikumiem, bet arī pēc likuma, kas regulētu darbu ar neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu, kā arī noteiktu vecāku līdzatbildību gadījumā, ja vecāki neveicina to, ka bērns apmeklē izglītības iestādi. Tāpat valsts līmenī, lai mazinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu, varētu ieviest noteikumus, ka, sasniedzot noteiktu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu, skolēnu nepārceļ nākamajā klasē.

Pašvaldībām iespēju robežās vajadzētu nodrošināt skolas ar skolotāju palīgiem, kas dotu skolēniem gūt individuālu pieeju mācību procesā. Tāpat svarīgi no pašvaldībām būtu sniegt tūlītēju atbalstu maznodrošinātām ģimenēm ar bērniem, gadījumos, ja bērns nevar apmeklēt skolu, jo, piemēram, viņam nav gadalaikam atbilstoša apģērba, apavu, nav nepieciešamo mācību līdzekļu. Šādos palīdzības sniegšanas gadījumos sociālās palīdzības organizācijām būtu nepieciešams regulāri sekot līdzi šādām ģimenēm, konstatējot problēmu, operatīvi reaģēt un palīdzēt risināt problēmu. Sniegtajai palīdzībai būtu jābūt materiāli taustāmai nevis finansiālai. Pašvaldības kompetencē varētu iekļaut arī tādu skolu izveidi, kur tiek nodrošināta sociālā un pedagoģiskā korekcija, iepriekš valsts līmenī likumiski nokārtojot skolas obligātu apmeklēšanu.

Ieteikumi skolām: samazināt skolēnu skaitu klasē, tā vietā, piemēram, palielinot klašu grupu skaitu; un, protams, arī palielināt skolotāju atalgojumu, jo ieguldītais darbs un atalgojums nešķiet līdzvērtīgi. Kamēr pašvaldības veido skolas ar sociālo un pedagoģisko korekciju programmām, skolām vajadzētu veidot vairāk sociālo un pedagoģisko korekciju klases vispārīzglītojošajā skolā. Tāpat skolām vajadzētu pievērst uzmanību un ievērot Ministru kabineta noteikumus; vajadzētu veicināt skolēnu un vecāku līdzatbildību mācību stundu kavējumu jautājumā.

NOBEIGUMS

Izstrādājot diplomdarbu „Sociālpedagoģiskā darba individualizācija neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai”, tika izdarīti šādi secinājumi.

1. Cēloņi skolas un stundu kavējumiem ir visdažādākie - sociālie faktori, kā sevis apzināšanās un savas identitātes veidošana sabiedrībā, iekļaušanās kādā grupā, ģimenes apstākļi, tai skaitā arī nelabvēlīgie dzīves apstākļi, motivācijas trūkums, mācīšanās traucējumi smadzeņu bojājumu rezultātā, ciešana no emocionālās un fiziskās vardarbības un starppersonu konflikti gan vienaudžu vidū, gan skolēnam ar skolotāju.

Sevis personības identifikācija sabiedrībā un piederība kādai grupai ir svarīgs sociālais faktors, kas būtiski ietekmē skolēna mācību procesu - pozitīvi vai negatīvi - viss atkarīgs tā, kāds ir pusaudža personības attīstības ceļš, pēc kādām autoritātēm viņš tiecas, pie kādām grupām vēlas piederēt. Kā arī ģimenes labvēlīgi dzīves apstākļi nosaka bērna spēju un varēšanu iesaistīties mācību procesos, jo, ja ģimenes sociālais stāvoklis un vide ir nelabvēlīga, ar maziem finansiālajiem ienākumiem, vecāku pašu izglītības līmenis ir zems un viņos ir negatīva attieksme pret skolu, skolēns arī veidos attiecīgu attieksmi pret skolu un mācībām, kā arī sliktu finansiālo apstākļu ietekmē skolēns nevar apmeklēt skolu (nav paēdis, nav apģērba un mācību materiāli).

Motivācijas trūkuma cēloņi var būt dažādi - skolēna sadzīves problēmas, attiecību problēmas, neieinteresētība mācību procesā, taču talantīgam pedagogam, strādājot ar nemotivētu skolēnu, var izdoties viņu piesaistīt mācību procesam un stundu apmeklējumam.

Mācīšanās traucējumus var sajaukt ar motivācijas trūkumu, jo bērns nevēlas iesaistīties mācību procesā, traucē stundu darbību utt., taču patiesībā bērns nevis negrib mācīties, bet to nespēj darīt smadzeņu bojājumu dēļ, kas nosaka lasītprasmi, uzmanības, uztveres un atmiņas procesus, vizuālo uztveri un citus kognitīvos procesus.

Emocionālās un fiziskās vardarbības esamība būtiski ietekmē skolēna mācību procesu un vēlmi tajā iesaistīties, jo cieš gan emocionālā, gan kognitīvā sfēra, gan ir fiziskas sāpes, kuru rezultātā skolēns nevēlas mācīties un sāk neapmeklēt mācību stundas, tā izvairoties no dažādiem vardarbības gadījumiem.

Starppersonu konfliktu rezultātā, vienalga, notikušiem vienaudžu vidū vai starp skolēnu un pedagogu, tiek ietekmēta skolēna vēlme apmeklēt stundas, jo viņš vēlas izvairīties no jau esošā konflikta vai jaunām konflikta situācijām.

2. Individuālais un individuāli preventīvais darbs ir svarīgs un obligāti pielietojams visu iepriekšminēto iemeslu mazināšanā - sarunas ar skolēnu; motivēšana gan mācīties, gan virzīt

savu personības attīstības ceļu pareizā virzienā; individuāla pieeja bērniem, kuriem ir mācīšanās traucējumi.

Sociālā pedagoga sadarbība, kas notiek gan skolas vidē ar citiem skolotājiem, skolas vadību vai skolēniem, gan ārpus skolas ar citiem profesionāļiem, kā policija, medicīnas iestādes, bāriņtiesas, sociālie dienesti, ir svarīga, lai mazinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu.

Sadarbojoties sociālais pedagogs izmanto gan diskusijas, gan jau radušos seku novēršanai - policijas pakalpojumus vai medicīnas darbinieku sniegto palīdzību bērniem, kam, piemēram, ir fiziskās vai emocionālās vardarbības rezultātā gūtas fiziskas vai psihiskas traumas.

3. Ārvalstīs, tāpat kā Latvijā, mācību stundu kavēšana ir izplatīta problēma. Lai to mazinātu, tiek veidotas darba grupas, kuru uzdevums ir rekomendēt skolām rīcību mācību stundu apmeklēšanas jautājumos, kontrolēt kavēto mācību stundu skaitu, savukārt skolām jāveic aktīvs mācību stundu kavējumu uzskaites sistēmas darbs, kā arī izglītojošs darbs ar skolēniem un viņu vecākiem par izglītības nozīmi bērna personības attīstībā.

Latvijā, bez jau nosauktiem stundu kavējumu problēmas risināšanas veidiem, skolotāji balstās arī uz likuma spēku un sasītošajiem noteikumiem (MK noteikumu, skolas iekšējās kārtības noteikumi); veido dažādas projektu programmas, kas mazina sociālās atstumtības riskus, jo tie arī būtiski ietekmē skolēnu vēlmi apmeklēt stundas; iesaistīšanās starptautiskos projektos kā Comenius, lai iegūtu starptautisku pieredzi vienas tēmas risināšanā.

4. Rīgas X vidusskolas 7.- 9.klašu grupā neattaisnoti kavētu mācību stundu problēma, kā izrādījās, nav tik ļoti aktuāla, kā autore bija domājusi. Pavisam kopā Rīgas X vidusskolas 7.- 9. klašu grupā 2014./2015. m.g. 1.semestrī ir bijuši vien 336 neattaisnoti mācību stundu kavējumi, kuri bijuši vienā klasē. Arī skolēnu anketēšanas rezultāti atklāj to, ka pārsvarā skolēni stundas bez attaisnojoša iemesla nekavē. Anketēšanā piedalījās tikai 48 skolēni 94 7.- 9. klašu skolēniem, jo anketēšanas laikā daudzi skolēni bija slimi. Visretāk, kā atzīst paši skolēni, mācību stundas kavē 7.klašu skolēni, bet 8. un 9.klašu skolēni, pēc viņu pašu domām, mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavē vienlīdz daudz. Visbiežāk skolēni mācību stundas kavē aizgulēšanās dēļ. Savukārt galvenais iemesls, ko skolēni min, lai vēlētos apmeklēt mācību stundas, ir jaunākas/ patīkamas foršas skolotājas, un, ja skola sāktos vēlāk. Vienā no gadījumiem kāds skolēns bija minējis, ka labprāt nāktu uz skolu, ja viņu neapsmiētu un neapsaukātu.

Cēloņi, pēc klašu audzinātājiem un skolas sociālā pedagoga sacītā, saistāmi ar pašu skolēnu un viņu vecāku atbildību un motivāciju iegūt izglītību, nepatiku mācīties,

aizgulēšanos. Skolēnu atbildes anketās sakrita ar sociālā pedagoga sacīto - visbiežāk cēloņi stundu kavēšanai tika pieminēti: aizgulēšanās un slinkums.

Līdz šim Rīgas X vidusskolā nav organizēti neordināri pasākumi neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai, bet tiek veiktas pārrunas ar skolēniem, pēc nepieciešamības, pārrunas arī ar skolēnu vecākiem vai atbalsta personāla un skolas direktora iesaistīšana konkrēto gadījumu risināšanā.

5. Sociālpedagoģiskais darbs tika veikts ar 3 skolēniem, jo viens no skolēniem, sākot ar šī mācību gada 2. semestri bija pārtraucis mācības Rīgas X vidusskolā. Sociālpedagoģiskās darbības programmā tika iekļauta informācijas aktualizācija par katru skolēnu, saistībā ar neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu, priekšmetu skaitu ar nepietiekamu vērtējumu, citu svarīgu informāciju; pārrunu veikšana ar skolēniem; mācību motivācijas un personības izpētes metodikas; nepieciešamības gadījumā piedalīšanās pārrunās ar vecākiem, vecāku un atbalsta personāla sapulcēs; pārrunas un intervijas ar sociālo pedagogu un citiem pedagogiem; mācību stundu novērošana; regulāra informācijas atjaunošana par neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu un regulāras tikšanās ar tiem skolēniem, ar kuriem veicams sociālpedagoģiskais individuālais darbs. Aprobējot programmu tika veikti gandrīz visus uzdevumus, izņemot piedalīšanos pārrunās ar vecākiem, vecāku un atbalsta personāla sapulcēs, jo nebija tādas nepieciešamības.

Analizējot sociālpedagoģiskās programmas aprobāciju, tika secināts ka visbiežāk skolēni kavē mācību stundas bez attaisnojoša iemesla aizgulēšanās dēļ, jo skolēniem ir slinkums un nav motivācijas laicīgi piecelties.

Strādājot ar skolēniem diplomdarba autore tiešā veidā saskārās ar skolēnu slinkumu un motivācijas trūkumu, jo, regulāri organizējot individuālas tikšanās un pārrunas, tikai viena skolniece regulāri ieradās norunātajā laikā. Tikai šai skolniecei bija acīmredzami uzlabojumi - neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita samazinājums un neviens priekšmets ar nepietiekamu vērtējumu. Arī pati skolniece atzina, ka, sadarbojoties ar diplomdarba autori un reģistrējot neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu, tā veicot sevis paškontroli, viņa ir vairāk pievērsusi uzmanību tam, ka pārāk bieži kavē un centusies tādu mācību stundu skaitu mazināt.

Taču pārējie divi skolēni, bieži ignorējot diplomdarba autori, neieradās uz organizētajām tikšanās reizēm. Viens no skolēniem epizodiski neapmeklēja skolu vispār, saņemot semestrī 207 neattaisnoti kavētas mācību stundas un 5 mācību priekšmetos nepietiekamu vērtējumu. Savukārt otrs skolēns aprobācijas gandrīz pašās beigās piekrita sadarboties. Pēc sociālpedagoģiskā darba ar šo skolēnu, arī viņam bija nelieli uzlabojumi, samazinoties neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitam un saņemot tikai vienā mācību priekšmetā nepietiekamu vērtējumu.

Tā kā diplomdarba autore ir raksturojusi iespējamās neattaisnoti kavētu mācību stundu cēloņus, sociālā pedagoga darba iespējas individuāla darba veikšanā, izstrādājusi, aprobējusi sociālpedagoģisko programmu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai un ar individualizētu darbu ir panākusi neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita samazinājumu diviem no trīs skolēniem, darba autore uzskata, ka **diplomdarba „Sociālpedagoģiskā darba individualizācija neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai” izvirzītais mērķis ir sasniegts, uzdevumi ir izpildīti un uz pētījuma jautājumu ir atbildēts.**

Pamatojoties uz darba autores gūto pieredzi diplomdarba izstrādes laikā, turpmāk būtu nepieciešams:

- veikt padziļinātus pētījumus par motivācijas trūkumu kā cēloni mācību stundukavējumam bez attaisnojoša iemesla, kā arī rast risinājumus tam, lai motivētu skolēnu nekavēt mācību stundas bez attaisnojoša iemesla.
- veikt pētījumus par skolas un ģimenes sadarbību neattaisnoti kavētu mācību stundu skaita mazināšanai.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. **Albrehte, Dz.**, *Didaktika*, Rīga: Izdevniecība RaKa, 2001, 168 lpp
2. **Aleksējeva, N.**, Kā mazināt bērnu sociālās atstumtības risku? *Skolas vārds*, 2013, Nr. 4,
3. **Andersons, I., Ausekle, G., Beināre, D.**, *Skolas loma darbā ar mobingu*, Rīgas Domes Izglītības, jaunatnes un sporta departaments, Rīga, 2005
4. **Baldiņš, A., Raževa, A.**, *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē*, Rīga: Izdevniecība Pētergailis, 2001, 75 lpp
5. **Baldiņš, A., Raževa, A.**, *Skolas un ģimenes sadarbība*, Rīga: Izdevniecība Pētergailis, 2001, 81 lpp
6. **Baldiņš, A., Raževa, A.**, *Sociālpedagoģiskās inovācijas: teorija un prakse. 1. rakstu krājums*, Rīga: SIA Elpa-2 tipogrāfija, 1999, 232 lpp
7. **Bebriša, I., Ieviņa, I., Krastiņa, L.**, *Skolēnu atbiršana pamatskolās. Problēmas risinājumi* Sabiedrības integrācijas fonds, SIA „SilcaPrinti”, Rīga, 2007, 117 lpp
8. **Birģele, E., Ševele, I.**, Sociālo darbinieku un sociālo pedagogu sadarbība darbā ar ģimenēm, kurās bērni ilgstoši neapmeklē skolu, Profesionālās pilnveides un supervīzijas centrs „AISMA”, 2014, 48 lpp
9. **Briedis, V.**, *Pusaudži + vecāki = problēmas + krīze + mīlestība*, (tiešsaiste). Rīga, - (atsauce: 27. 10. 2014.) Pieejams internetā: <http://www.arstipsihoterapeiti.lv/lv/pusaudzivecaki.html>
10. **Burčaka, M., Kušnere, S., Laganovska, E., Landra, T., Šūmane, I., Tūbele, S., Vīgante, R.**, Metodiskais materiāls pedagogiem darbam ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi un redzes traucējumi, Rīga: VISC, 2013, 128
11. **Chapman, J.**, *Truancy fines to be taken from benefits: Gove warns parents they'll lose £120 if they allow their children to skip school*(tiešsaiste). (atsauce: 08.04.2015.) Pieejams internetā: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2577228/Parents-truants-face-heavy-fines-benefits-cut-continue-let-children-skip-school.html>
12. *Comenius projekts*, Rīga, - (atsauce: 30.10.2014.) Pieejams internetā:<http://rhv.edu.lv/comenius-projekts>
13. **Dobele, I.**, *Darbs ar bērniem, kuri bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādi*, (tiešsaiste). Bērnu tiesību aizsardzības departaments, 2012, (atsauce: 13.10.2014.) Pieejams internetā: http://www.bti.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/darbs_ar_kavetajiem.ppt
14. **Engere, I., Gleške, L., Kvjatovska I., Šulce D.**, *Sociālā pedagoga darbība konfliktsituāciju risināšanā skolā. Rokasgrāmata*, Rīga: tipogrāfija JUMI, 2004, 75 lpp

15. **Gleich-Bope, D.**, *Truancy Laws: How Are They Affecting Our Legal Systems, Our Schools, and the Students Involved?* (tiešsaiste) Jul2014 v87 n3 p110-114, 5 pp. Database: ClearingHouse: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas. Pieejams internetā: [http://datubazes.lanet.lv:3532/eds/results?sid=62f14c5a-fbb8-40c9-908d-1a4125843e1b%40sessionmgr198&vid=1&hid=112&bquery=\(truancy+AND+prevention\)&bdata=JmNsaTA9RIQmY2x2MD1ZJnR5cGU9MCZzaXRIPWVkcylsaXZI](http://datubazes.lanet.lv:3532/eds/results?sid=62f14c5a-fbb8-40c9-908d-1a4125843e1b%40sessionmgr198&vid=1&hid=112&bquery=(truancy+AND+prevention)&bdata=JmNsaTA9RIQmY2x2MD1ZJnR5cGU9MCZzaXRIPWVkcylsaXZI)
16. *Grozījumi Izglītības likumā*, (tiešsaiste). Rīga, - 24.03. 2010., (atsauce: 30.10.2014.) Pieejams internetā: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=206963>
17. *How To Prevent Truancy* (tiešsaiste). (atsauce: 27.12.2014.) <http://hubpages.com/hub/How-To-Prevent-Truancy>
18. *Izglītības likuma I nodaļas 4. pants* (tiešsaiste). Rīga, 1998- (atsauce: 30.10.2014.) Pieejams internetā: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=50759>
19. **Kauliņa A.**, *Sociālās izaugsmes puse un vecumam: Sociālā pedagoģija un personības psiholoģijas attīstība mainīgajā sociālajā vidē*. Starptautiskās konferences materiāli, Rīga: Izdevniecība Vārti, 2000, 284 lpp
20. **Kārklīņa, D.**, *Neattaisnoti kavējumi ir skolu ikdiena; risks – regulārie bastotāji pamet mācības*, 19.03.2013. (tiešsaiste). (atsauce: 29.09.2014.) Pieejams internetā: <http://www.diena.lv/skolas-diena/neattaisnoti-kavejumi-ir-skolu-ikdiena-risks-regularie-bastotaji-pamet-macibas-13999238>
21. **Kļānska, D.**, *Lai veidotu emocionāli drošu skolas vidi, ir jāīsteno virkne pasākumu*, (tiešsaiste). Rīga, - 24.02.2010, (atsauce: 24.10.2014.) Pieejams internetā: <http://www.izglitiba-kultura.lv/raksti/lai-veidotu-emocionali-drosu-skolas-vidi-ir-jaisteno-virkne-pasakumu>
22. **Kronberga, B.**, *Cik aizsargāts skolā ir skolotājs?* Rīga, - 2012, (atsauce: 27.10.2014.) Pieejams internetā: <http://www.e-klase.lv/lv/raksts/zinas/latvija/cik-aizsargats-skola-ir-skolotajs/>
23. **Leiblings, M.**, *Nokaitināja? Kā saprasties ar dažāda rakstura cilvēkiem*, Rīga: Lietišķās informācijas dienests, 2007, -194 lpp
24. **Libby, A.**, *Homeschooling To Avoid the Truancy Officer*, 13.05.2013. (tiešsaiste). (atsauce: 27.12.2014.) Pieejams internetā: <http://www.patheos.com/blogs/lovejoyfeminism/2013/05/homeschooling-to-avoid-the-truancy-officer.html>
25. **Maslo, I.**, *Skolas pedagoģiskā procesa diferenciacija un individualizācija*, Izdevniecība: Raka, 1995, 172

26. **Matisāne, I.**, *Iekļaujošā izglītība: mīts vai realitāte?*, 14.01.2013.(tiešsaiste). (atsauce: 24.10.2014.) Pieejams internetā: <http://www.skolasvardis.lv/sleja/raksti/ieklausos-izglitiba-mits-vai-realitate>
27. *Novārtā pamešana*(tiešsaiste). (atsauce: 09.01.2015.) Pieejams internetā: http://www.bernskacietusais.lv/lv/vardarbiba_pret_bernu_teorija/definesana/novarta-pamesana-85/
28. *Psiholoģija: Pusaudžu pašidentifikācijas psiholoģiskais aspekts (1. daļa)*,(tiešsaiste). Rīga, - (atsauce: 27.10. 2014.) Pieejams internetā:<http://www.misterija.info/index.php/psihologija/1319-pusaudzu-pasidentifikācijas-psiholoģiskais-aspekts-1-dala>
29. *Psiholoģija: Pusaudžu pašidentifikācijas psiholoģiskais aspekts (2. daļa)*(tiešsaiste). Rīga, - (atsauce: 27.10. 2014.) Pieejams internetā:<http://misterija.info/index.php/psihologija/1318-pusaudzu-pasidentifikācijas-psiholoģiskais-aspekts-2-dala>
30. **Pudule, I.**, *Kā palīdzēt bērnam, kam mācīšanās sagādā grūtības?*(tiešsaiste). Rīga, - (atsauce: 24. 09. 2014.) Pieejams internetā: http://www.intelligent.lv/lv/Macishanas/15252_29604.html
31. **Rieksta- Riekstiņa, L.**, *Par videofilmu „BARS”*(tiešsaiste). Rīga, - (atsauce: 28. 09. 2014.) Pieejams internetā:http://socialaisdarbs.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=189&Itemid=38
32. **Rūsiņa, Z.**, *Pētījums. Vardarbība jeb mobings Latvijas skolās*, Rīga, - 2009, (atsauce: 28.09.2014.) Pieejams internetā: http://www.tiesibsargs.lv/files/vardarb%C4%ABba_jeb_mobings_latvijas_skol%C4%81s.pdf
33. **Sičeva, J., Streiko, I., Vilciņa, A.**, *Sociālpedagoģiskā darbība pusaudžu konfliktsituāciju prasmju attīstīšanā*, Rīga: tipogrāfija JUMI, 2011
34. *Sociālā pedagoga profesijas standarts*(tiešsaiste)(atsauce: 08.01.2015.) Pieejams internetā: <http://visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/ps0205.pdf>
35. *Sociālpedagoģiskās programmas darbība neattaisnotu kavējumu mazināšanā Pumpuru pamatskolas 8. un 9. klasēs*, (tiešsaiste). Jūrmala, - (atsauce: 7.11.2014.) Pieejams internetā:<http://www.majoruskola.lv/wp-content/uploads/2012/01/programma-neatt-kav.pdf>
36. **Stover, D.**, *New Ways, More Reasons to Fight Truancy, Education Digest*,(tiešsaiste) Jan 2005, Vol. 70 Issue 5, p48-51, Database: Teacher Reference Center(atsauce: 11.12.2014),

Pieejams internetā:

<http://datubazes.lanet.lv:2077/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3773eccf-f91c-4275-b6ea-d25fba290696%40sessionmgr13&vid=5&hid=25>

37. **Vasilāne, D.**, *Motivācijas programma Pasaule ☺ Tev*, Rīga: Izdevniecība „SIA Apgāds Imanta”, 2008, 142 lpp
38. **Zelmenis, V.**, *Pedagoģijas pamati*, Rīga: Izdevniecība RaKa, 2000, 291 lpp
39. Ziņojums par analītisko izpēti „*Vispārējās izglītības iestāžu izglītojamo kavējumi un rīcība to novēršanai*”, (tiešsaiste).Izglītības kvalitātes valsts dienests, 2014.gada septembris (atsauce: 26.09.2014.) Pieejams internetā:
http://www.ikvd.gov.lv/assets/files/2013/registri/BUPS/M%C4%81jas%20lapai_ZINIJ_UMS_VISPAREJIE_kavejumi_augusts%202014.pdf
40. **Ильин, Е., П.**, *Мотивация и мотивы*, Санкт-Петербург: Издательство "Питер", 2000, 508 стр

PIELIKUMI

Anketa skolēniem par mācību stundu kavējumiem bez attaisnojoša iemesla

Sveiks/-a!

Latvijas Universitāte veic pētījumu par mācību stundu kavējumiem Latvijas skolās, tāpēc, lūdzu, aizpildi šo anketu, atzīmējot sev pieņemamāko atbildi vai uzrakstot citu, sev atbilstošu variantu.

Anketa ir anonīma, un rezultāti tiks izmantoti tikai apkopotā veidā!

Lai rezultāti būtu ticami, lūdzu, atbildi godīgi!

1. Es *mēdzu/ nemēdzu* bez attaisnojoša iemesla neapmeklēt mācību stundas? (Pasvītro vai apvelc!)
2. Mācību stundas bez attaisnojoša iemesla kavēju, jo:

2.1.stundas mani garlaiko, man tajās nav interesanti;	2.4. man ir grūtības kādā/ kādos priekšmetos;
2.2. man ir konflikts ar priekšmeta skolotāju;	2.5. nezinu;
2.3. man ir domstarpības, konflikti ar klasesbiedriem;	2.6. _____ _____
3. Visbiežāk es kavēju (uzraksti mācību stundu, kuru kavē visbiežāk!):

4. Visretāk es kavēju (uzraksti mācību stundu, kuru kavē visretāk!):

5. Manuprāt, sekas tam, ka kavēju mācību stundas, var būt (vairāki varianti iespējami):

5.1. atzīmju pasliktināšanās;	5.5. attiecību pasliktināšanās ar klasesbiedriem;
5.2. nespēja izsekot līdzī mācību vielai;	5.6. neapgūstu pašu svarīgāko, lai nodrošinātu sev labas iespējas nākotnē;
5.3. tiek zaudēts gribasspēks mācīties;	5.7. _____ _____
5.4. nepatikas iegūšana pret sevi no skolotāja;	
6. Es *esmu/ neesmu* saņēmis/-usi aizrādījumus par neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem? (Pasvītro vai apvelc!)

7. Aizrādījumus es Aizrādījumus esmu saņēmis/- usi no (vairāki varianti iespējami):

- | | |
|------------------------------|---------------------------|
| 7.1. vecākiem; | 7.7. neesmu saņēmis/- usi |
| 7.2. ģimenes; | aizrādījumus; |
| 7.3. draugiem; | 7.8. nekavēju stundas bez |
| 7.4. skolotājiem; | attaisnojoša iemesla; |
| 7.5. klases audzinātāja; | 7.9. _____ |
| 7.6. skolas administrācijas; | _____ |

8. Ja esmu kavējis/-usi mācību stundas, par iekavēto vielu es uzzinu:

- | | |
|------------------------------|---------------------------------|
| 8.1. jautājot klasesbiedriem | 8.4. mācību priekšmeta |
| uzdoto; | skolotāji paši paziņo; |
| 8.2. dodos pie mācību | 8.5. neko nedaru, lai uzzinātu; |
| priekšmeta skolotāja | 8.6. nekavēju; |
| noskaidrot; | 8.7. _____ |
| 8.3. uzzinu e-klasē; | _____ |

9. Es noteikti apmeklētu visas mācību stundas, ja (uzraksti 1 vai vairākus iemeslus!):

10. Es mācos _____ klasē.

11. Esmu *zēns/ meitene* (Pasvīturo vai apvelc!)

Paldies Tev! :)

Intervijas programma 7.-9. klašu audzinātājām

Interviju ilgums - aptuveni 15minūtes ar katru audzinātāju

1. Cik aktuāla ir mācību stundu kavējumu problēma Jūsu klasē, proti, aptuveni cik skolēni pagājušajā semestrī regulāri kavējuši mācību stundas bez attaisnojoša iemesla?

1. Kā Jūs reaģējat uz neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem?

2. Vai esat mēģinājusi pati noskaidrot, kādi ir patiesie cēloņi neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem? Ja jā, tad kādi tie ir?

4. Kāda ir Jūsu rīcība, lai mazinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu skaitu?

5. Jūsaprāt, kāda ir nozīme klases audzinātāja un sociālā pedagoga sadarbībai neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājuma risināšanā?

Intervijas programma sociālajam pedagogam

Intervijas jautājumi skolas sociālajam pedagogam

Intervijas ilgums - aptuveni 15minūtes

1. Neattaisnoti mācību stundu kavējumi ir aktuāli katrā skolā. Par cik nopietnu problēmu Jūs to uzskatāt savā skolā?

2. Kādi patiesie cēloņi visbiežāk slēpjas zem neattaisnotiem mācību stundu kavējumiem?

3. Kādi ir Jūsu paņēmieni cīņai ar skolēniem, kas regulāri bez attaisnojoša iemesla kavē mācību stundas?

4. Cik liela un kāda, Jūsaprāt, ir nozīme klases audzinātāju un sociālā pedagoga savstarpējai sadarbībai, lai risinātu neattaisnoti kavētu mācību stundu problēmu?

Oficiāla piekrišana intervijai

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis ir Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija aizņems minūtes/ stundas un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, intervētājs man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts

Datums

Oficiāla piekrišana intervijai (7.a klases audzinātājam)

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis studentes kursa darba ietvaros ir izpētīt klases audzinātāja darbību neattaisnotu mācību stundu kavējumu jautājumu risināšanā. Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai analizētu iespējamo rīcību skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumus un rīcību to mazināšanai.

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija ilgs aptuveni 15 minūtes un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, studente man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts



Datums 10.01.2019.

Oficiāla piekrišana intervijai (7.b klases audzinātājam)

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis studentes kursa darba ietvaros ir izpētīt klases audzinātāja darbību neattaisnotu mācību stundu kavējumu jautājumu risināšanā. Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai analizētu iespējamo rīcību skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumus un rīcību to mazināšanai.

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija ilgs aptuveni 15 minūtes un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, studente man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts



Datums

10.01.2015

Oficiāla piekrišana intervijai (8.a klases audzinātājam)

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis studentes kursa darba ietvaros ir izpētīt klases audzinātāja darbību neattaisnotu mācību stundu kavējumu jautājumu risināšanā. Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai analizētu iespējamo rīcību skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumus un rīcību to mazināšanai.

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija ilgs aptuveni 15 minūtes un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, studente man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts



Datums

10. 01. 2017


Oficiāla piekrišana intervijai (9.b klases audzinātājam)

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis studentes kursa darba ietvaros ir izpētīt klases audzinātāja darbību neattaisnotu mācību stundu kavējumu jautājumu risināšanā. Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai analizētu iespējamo rīcību skolēnu neattaisnoti kavētu mācību stundu jautājumus un rīcību to mazināšanai.

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija ilgs aptuveni 15 minūtes un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, studente man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts 

Datums 10.01.15.

Oficiāla piekrišana intervijai (sociālajam pedagogam)

Es piekrītu brīvprātīgi piedalīties šajā intervijā, kuras mērķis studentes diplomdarba ietvaros ir izpētīt sociālā pedagoga darbību mācību stundu neattaisnotu kavējumu jautājumos. Informācija, kuru es sniegšu, tiks izmantota, lai veiktu šo pētījumu, izpētītu galvenos cēloņus neattaisnoti kavētām mācību stundām un risināšanas paņēmienus.

Es saprotu, ka intervijā ir ietverti jautājumi, kas saistīti ar manu pārlicību, izvēli, personīgo attieksmi un darba stilu. Intervija ilgs aptuveni 15 minūtes un tā tiks pierakstīta. Es drīkstu atteikties atbildēt uz jebkuru no jautājumiem un/ vai pārtraukt interviju jebkurā brīdī, bez iepriekšējas brīdināšanas. Ja man radīsies jautājumi vai bažas par pētījumu, vai manu līdzdalību tajā, intervētājs man sniegs atbildes uz tiem.

Es piekrītu, ka šī intervija var tikt izmantota zinātniskos pētījumos un uz tiem balstītās publikācijās. Es piekrītu, ka intervijas teksts man tiks parādīts un man būs iespēja to pārlasīt. Es drīkstu no teksta izņemt jebkuru fragmentu, kuru es nevēlos, ka izmanto pētījumā.

Es piekrītu, ka pētījumā intervija tiek/ netiek saistīta ar manu vārdu.

Paraksts



Datums

10.02.2015.

Sociālā pedagoga darba plāns
2014./2015. mācību gadam (punkti, kas saistīti ar darbu neattaisnoti
 kavētu mācību stundu mazināšanai)

<p>3. Individuālais darbs ar skolēniem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kas neierodas skolā jebkāda iemesla dēļ; ✓ Kuriem ir atkārtots mācību gads; ✓ Kuriem viens vai abi vecāki strādā ārzemēs; ✓ Zemi vērtējumi vai arī zināšanu līmenis pazeminās; ✓ Kuriem ir uzvedības problēmas; ✓ Kuriem ir problēmas ir ģimenē vai starp vienaudžiem; ✓ No sociālā riska ģimenēm ✓ (..) 	<p>Visu mācību gadu</p>
<p>4. Profilaktiskais un korekcijas darbs ar skolēnu grupām, risinot dažādas sociālpedagoģiskas problēmas.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Skolas iekšējās kārtības noteikumu ievērošana. Bērnu tiesību un pienākumu skaidrošana skolēnu grupās. ✓ Sarunas par motivāciju ✓ (..) 	<p>Pēc nepieciešamības visu mācību gadu</p>
<p>7. Sadarbība ar:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Klašu audzinātājiem; ✓ Mācību priekšmetu skolotājiem; ✓ Administrāciju ✓ Psihologu; ✓ Medicīnas darbinieku; ✓ Logopēdu 	<p>Regulāri, visu mācību gadu</p>
<p>8. Sadarbība ar valsts un pašvaldības institūcijām:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Valsts, pašvaldības policija (profilaktiskas, skaidrojošas pārrunas ar skolēniem, kuri neievēro skolas iekšējās kārtības noteikumus, informācija/ lekcijas skolēniem par administratīvo atbildību, skolēna drošību skolā un ārpus tās); ✓ Izglītojošās lekcijas vecākiem par administratīvo atbildību; ✓ (..) 	<p>Pēc nepieciešamības visu mācību gadu</p>
<p>10. Piedalīšanās vecāku sapulcēs, vecāku dienās, lai:</p>	<p>Vienojoties</p>

<ul style="list-style-type: none"> ✓ (..) ✓ Novērot vecāku attieksmi pret skolu, rastu sadarbības iespējas; ✓ Iedrošinātu vecākus pasākumiem, kuri veicina bērnu vispusīgu attīstību (vecāku lomas un līdzdalības palielināšana bērnu izglītības iegūšanas procesā) 	ar klases audzinātāju
<p>11. Pasākumi skolēnu skolas kavējumu mazināšanai sadarbībā ar klašu audzinātājiem un skolas administrāciju.</p>	<p>Visu mācību gadu</p>

**Skolēna kalendārā tabula neattaisnoti kavētu mācību stundu
paškontrolei**

laika posmā no 23.03.-10.04.2015.

Nedēļa	Dat.	Cik stundas bija šajā dienā?	Cik stundas no tām es apmeklēju?	Kuras stundas es kavēju?	Kāpēc es kavēju tās mācību stundas?
23.03.- 27.03.	23.03.	9	7	Klases stunda, latviešu valoda	Aizgulējos
	24.03.	5	5	-	-
	25.03.	5	4	Krievu valoda	Aizgulējos
	26.03.	-	-	-	Slimības dēļ
	27.03.	7	6	Literatūra	Aizgulējos
Kopā:		26	24		
30.03.- 2.04.	30.03.	5	4	Latviešu valoda	Sastrēgumu dēļ
	31.03.	5	4	Literatūra	Veselības stāvokļa dēļ
	01.04.	-	-	-	Ģimenes apstākļu dēļ
	02.04.	-	-	-	
Kopā:		10	8		
7.04.- 10.04.	7.04.	5	4	Bioloģija	
	8.04.	6	2	*Krievu valoda, latviešu valoda; **Literatūra, sports	*Aizgulējos **Veselības stāvokļa dēļ
	9.04.	7	5	Ģeogrāfija, vēsture	Aizgulējos
	10.04.	7	5	Literatūra, fizika	Aizgulējos
Kopā:		25	16		
Pavisam kopā		61	48		

Metodika „Attieksme pret mācību priekšmetiem”

(Adaptēts no: Baldiņš, A., Raževa, A., *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē*, Rīga: Izdevniecība Pētergailis, 2001, 65.-66. lpp)

Mācību priekšmets	Attieksmes novērtējums					Kopā
	Zinu šo priekšmetu	Man patīk šis priekšmets	Ar patiku eju uz šīm stundām	Vienmēr paspēju visu izpildīt	Māku strādāt šajā priekšmetā patstāvīgi	
<i>P. Mācību priekšmets</i>	2	2	2	1	2	9
1. Latviešu valoda						
2. Latviešu literatūra						
3. Svešvaloda _____						
4. Svešvaloda _____						
5. Latvijas vēsture						
6. Pasaules vēsture						
7. Ģeogrāfija						
8. Bioloģija						
9. Matemātika						
10. Sociālās zinības						
11. Vizuālā māksla						
12. Sports						
13. Mūzika						
14. Mājturība un tehnoloģijas						
15. Ķīmija						
16. Fizika						
17.						
18.						

Metodika „Gribas pašnovērtējums”

(Adaptēts no: (Adaptēts no: Baldiņš, A., Raževa, A., *Klases audzinātāja darbs skolēnu personības izpētē*, Rīga: Izdevniecība Pētergailis, 2001, 67. lpp)

Jautājumi	Jā	Drīzāk jā, nekā nē	Drīzāk nē, nekā jā	Nē
1. Vai tu zini, ko gribi dzīvē paveikt, ar ko būt noderīgs līdzcilvēkiem?				
2. Vai tu spēj regulāri izpildīt vajadzīgo, atsakoties no kaut kā sev patīkama, bet mazāk svarīga?				
3. Vai tev pietiek neatlaidības nepamest pusceļā sarežģīta mācību uzdevuma izpildi, ja saskaries ar grūtībām?				
4. Vai tev izdodas sevi organizēt darbam, strādāt koncentrējoties, ar pilnu atdevi?				
5. Vai tu sevi vērtē paškritiski, spēj saskatīt pats savas kļūdas?				
6. Vai uz tavu solījumu var paļauties?				
7. Vai tu drosmīgi atzīsies savā pārkāpumā, kaut arī zini, ka par to tev būs jāsaņem pelnīts sods?				
8. Vai tu spēj nežēlojoties pārvarēt sīkasgrūtības?				
9. Vai tu proti būt kulturāls, savaldīgs, lai citi tavā tuvumā justos labi?				
10. Vai tu spēj nepakļauties negatīvai ietekmei, palikt pie savas pārliecības, kaut arī zini, ka kāds tevi par to izsmies?				

Intervija ar skolnieci Līgu

1. Tavuprāt, mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, ir problēma?

- Jā, domāju, ka ir.

2. Un, vai, Tavuprāt, šī ir arī Tava problēma?

- Nu, jā.. Laikam ir...

3. Kāds iemesls visbiežāk ir tam, ka Tu kavē mācību stundas?

- Parasti sanāk nokavēt „nultās” stundas- nevaru piecelties un citreiz arī autobuss laikā neatnāk.

4. Tālu dzīvo no skolas?

- Sanāk braukt kādas 40 minūtes ar autobusu (*skolniece dzīvo Purvciema mikrorajonā*).

5. Vēl kādi iemesli?

- Reizēm kavēju arī pēdējās stundas, jo slinkums, negribas iet uz tām pēdējām stundām.

6. Vai mācību stundu kavējumu dēļ nepasliktinās attiecības ar skolotājiem vai klasesbiedriem?

- Nē, klasesbiedri jau neko nesaka, ja kavēju. Kāpēc lai viņi kaut ko teiktu?! Par skolotājiem- nu, tā.. Arī ne īpaši kaut ko saka.

7. Kuras mācību stundas Tu visbiežāk kavē?

- Krievu valodu, fiziku.

8. Kāpēc tieši tās mācību stundas?

- Jo krievu valodas skolotājam ir ne visai laba attieksme- pārmet, ja kaut ko nezinu- ja neesmu bijusi skolā un dzirdējusi tādus vārdiņus, par kuriem viņa prasa. Piemēram, man tagad patīk iet uz matemātiku, jo skolotājam ir laba attieksme, prot iemācīt. Bet fizika man vienkārši ne sevišķi labi padodas.

9. Vai reizēs, kad kavē mācību stundas, Tu aizdomājies par to, kādas tam varētu būt sekas?

- Kaut kas tur bija par naudas sodu, tad arī uz policiju jāiet, ja vairāk par 20 mācību stundām kavētas, bet, man jau liekas, ka tas nedarbojas.

10. Jā, tās ir juridiskās sekas, bet vai esi aizdomājies par sekām „sirdsapziņas līmenī”?

- Tā? Nē! Nu, ir tā, ka es jau vienmēr nekavēju vienu un to pašu. Vienreiz nokavēju, nākamreiz uz to stundu aizeju.

11. Bet, Tavuprāt, tas neatstāj nekādu „robus” Tavās zināšanās?

- It kā nē... Ir jau arī tie mājasdarbi jāpilda, lai it kā atsvaidzinātu zināšanās, bet patiesībā, es tiem neredzu jēgu, jo, ja vienreiz neizpilda, tad ieliek n/v (autore: „nav vērtējuma”), un tas nozīmē, ka uzreiz samazinās vidējā atzīme. Negribas parasti pildīt mājasdarbus.

12. Tu pareizi saki- ar mājasdarbu pildīšanu, Tu atsvaidzini zināšanas, nostiprini tās. Bet mums bieži dzīvē jādara, kas tāds, ko negribas, taču tas vienkārši ir jādara. Turklāt, tu saki, ka, neizpildot tos, skolotāja ieliek n/v. **Vai tad labāk tomēr nav tos mājasdarbus izpildīt un sliktākajā gadījumā dabūt n.i. (t.i.- „neieskaitīts”), nevis n/v, kura dēļ var tikt pazemināta vidējā atzīme?**

- Nezinu, neesmu par to domājusi.

13. Bet par savu nākotni esi domājusi? Ko vēlies darīt pēc pamatskolas beigšanas? Kur doties tālāk mācīties?

- Jā, gribu doties mācīties uz Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikumu, mācīties par viesmīli, vai kaut ko tādu.

14. Konkrēti vēl izlēmusi neesi?

- Nē, bet gribu tur iet mācīties, jo tā skola ir tuvāk mājām.

15. Labi, bet saproti, lai turp dotos mācīties, pamatskolas izglītība ir jebkurā gadījumā jāiegūst, vai ne?

- Nu, jā, tā ir. Bet es zinu, ka es pabeigšu 9.klasi!

16. Nu, tad Tev kārtīgi jāsaņemas, un jāatceras, ka, ja kādreiz kaut ko negribas darīt, ir slinkums- tas viss ir jādara tikai un vienīgi sevi dēļ- jāpilda mājasdarbi un jāapmeklē visas mācību stundas, lai būtu sekmīga un varētu pabeigt pamatskolu!

- Jā, zinu!

17. Un saki, ko par taviem kavējumiem un nesekmīgajām atzīmēm saka Tavi vecāki?

- Es dzīvoju kopā ar tēti, viņš sevišķi neko nesaka. Tad, kad, piemēram, citreiz tētis ieskatās e-klasē, redz, ka esmu kavējusi vai esmu nesekmīga, viņš pajautā, kāpēc tā, bet neko nepārmet. Viņš man ir pateicis, ka nekad nebļaus uz mani par sliktām atzīmēm un nespiedīs mani visu laiku mācīties, tā kā tas ir vienai manai draudzenei.

Intervija ar skolnieku Viesturu

- 1. Tavuprāt, tā ir Tev aktuāla problēma- mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, ir problēma?**
 - Nē, jo es zinu, ka tāpat pabeigšu skolu.
- 2. Kāds iemesls visbiežāk ir tam, ka Tu nokavē mācību stundas sākumu?**
 - Nezinu, man nepatīk iet uz skolu, jo tur nav interesanti un arī ar dažām skolotājām bieži sanāk konflikti.
- 3. Vai mācību stundu sākuma kavējumu dēļ nepasliktinās attiecības ar skolotājiem vai klasesbiedriem?**
 - Ar klasesbiedriem nē, nu, citreiz viņi man saka, lai nāku uz skolu, bet ar skolotājām- protams!
- 4. Ar kurām skolotājām pasliktinās attiecības?**
 - Ar krievu valodas skolotāju, klases audzinātāju, citreiz arī ar sociālo pedagogu, jo viņa parasti man zvana un prasa, kāpēc neesmu skolā.
- 5. Kuras mācību stundas Tu visbiežāk kavē?**
 - Krievu valodu, latviešu valodu, vēsturi un ģeogrāfiju.
- 6. Vai reizēs, kad kavē mācību stundas, Tu aizdomājies par to, kādas tam varētu būt sekas?**
 - Jā, sekas ir tādas, ka sociālais dienests nāk uz mājām, prasīt, kāpēc neesmu skolā.
- 7. Bet, vai kādreiz ir bijuši sirdsapziņas pārmetumi par kavētām mācību stundām?**
 - Citreiz ir. Varētu jau it kā nākt uz skolu, bet ir skolotājas, kas saka, ka nemaz nepabeigšu skolu, tas nemotivē.
- 8. Bet, Tavuprāt, tas neatstāj nekādu „robus” Tavās zināšanās?**
 - Nē, jo es māku mācīties patstāvīgi.
- 9. Ko par taviem kavējumiem un nesekmīgajām atzīmēm saka Tavi vecāki?**
 - Mamma vienkārši dzen uz skolu, īpaši pēc tam, kad sociālā pedagoge zvana vai ir bijis sociālais dienests.

Intervija ar skolnieku Edgaru

- 1. Tavuprāt, tā ir Tev aktuāla problēma- mācību stundu kavēšana bez attaisnojoša iemesla, ir problēma?**
 - Nē, nav, jo to stundu, kuras kavēju nav tik daudz. Parasti tikai stundas sākumu.
- 2. Kāds iemesls visbiežāk ir tam, ka Tu nokavē mācību stundas sākumu?**
 - Pirms skolas eju veikalā, kur ir garas rindas. Pērku sev pusdienas, jo skolas ēdnīcā neēdu.
- 3. Vai mācību stundu sākuma kavējumu dēļ nepasliktinās attiecības ar skolotājiem vai klasesbiedriem?**
 - Nē, klasesbiedri jau neko nesaka, ja kavēju, bet ar dažiem skolotājiem gan mēdz būt konflikti. Piemēram, ar latviešu valodas, mājturības un sporta skolotāju.
- 4. Kuras mācību stundas Tu visbiežāk kavē?**
 - Pirmās stundas, kā jau teicu. Reizēm arī pēdējās, jo ir citas darīšanas.
- 5. Kādas citas darīšanas?**
 - Nu, ir šādas tādas- jāsatiek draugi un tādā garā.
- 6. Vai reizēs, kad kavē mācību stundas, Tu aizdomājies par to, kādas tam varētu būt sekas?**
 - Nē, par sekām nedomāju.
- 7. Vai kādreiz ir bijuši sirdsapziņas pārmetumi par kavētām mācību stundām?**
 - Nu, nē!!!
- 8. Bet, Tavuprāt, tas neatstāj nekādu „robus” Tavās zināšanās?**
 - Neesmu par to aizdomājies, bet, nu, varbūt kaut kādus robus jau atstāj.
- 9. Ko par taviem kavējumiem un nesekmīgajām atzīmēm saka Tavi vecāki?**
 - Vecāki jau parasti dusmojas, tad citreiz nogriež kabatas naudu.

Mācību stundas analīzes kritēriju un novērojumu tabulas paraugs

Kritērijs	Novērojumi
1. Vispārējās ziņas par stundu	
2. Stundas sākums	
3. Stundas tips, struktūra	
4. Stundas saturs	
5. Stundā izmantotās mācību metodes, paņēmieni, organizācijas formas	
6. Skolēnu darbība stundā	
7. Skolotāja darbība stundā	
8. Stundas kopējais vērtējums. Secinājumi, priekšlikumi.	